
I skuggan - och ljuset - av en pandemi

En utvärdering av 39 projekt inriktade på äldre med funktionsnedsättning

Annika Taghizadeh Larsson
docent i socialt arbete
Linköpings universitet

**ALLMÄNNA
ARVSFONDEN**

Utvärderingsrapporten har tagits fram på uppdrag av
Arvsfondsdelegationen. Författaren ansvarar för innehållet.

© Allmänna arvsfonden (2023)

Denna rapport finns för nedladdning på Allmänna arvsfondens
webbplats: www.arvsfonden.se/utvarderingar

Förord

I denna rapport redovisas resultatet av ett utvärderingsuppdrag som har omfattat projekt riktade till äldre med funktionsnedsättning.

Jag som har genomfört utvärderingen heter Annika Taghizadeh Larsson. Jag är filosofie doktor i det tvärvetenskapliga ämnet Äldre och åldrande; docent i socialt arbete och anställd som biträdande professor vid avdelningen för socialt arbete, vid Institutionen för kultur och samhälle, Linköpings universitet.

Innehållsförteckning

Förord	2
Sammanfattning.....	6
1. Introduktion.....	13
1.1 Material och metod	14
1.2 Metoddiskussion och etiska reflektioner.....	17
2. Vad handlar projekten om – och vilka har medverkat?	19
2.1 Primär målgrupp.....	19
2.2 Organisationer	20
2.3 Inriktning.....	20
2.3.1 Fysisk träning.....	20
2.3.2 Stöd.....	22
2.3.3 Kultur	23
2.3.4 IT.....	24
2.4 Samarbetsprojekt.....	24
2.5 Hur många har deltagit?	26
2.6 Vilka deltar?	27
2.6.1 Kvinnor i majoritet.....	27
2.6.2 Äldre i olika åldrar	28
3. Pandemi – på ont och gott.....	30
3.1 Problem och utmaningar.....	30
3.2 Inte bara negativt.....	32
3.3 Digital omställning.....	33

4.	Rekrytering av deltagare	35
4.1	Att inte kunna träffas fysiskt.....	35
4.2	Att engagera människor i något de inte känner till.....	36
4.3	Att hitta ett tilltal som fungerar.....	37
4.4	Rekrytering via personal.....	42
4.5	Att få till jämställdhet och mångfald.....	43
4.5.1	Konsten att rekrytera män.....	45
4.5.2	Mångfald	48
4.5.3	Att nå de inte redan aktiva.....	51
4.5.4	Äldre i olika åldrar?	54
5.	Målgruppens delaktighet	56
5.1	Olika former av delaktighet	56
5.2	Dagsform, funktion, sjukdom och död.....	58
5.3	Svårigheter att vara delaktig via digitala verktyg.....	62
5.4	Att ta tillvara alla deltagares perspektiv.....	62
6.	Vilka spår har projekten lämnat?.....	66
6.1	Målgruppens upplevelser	66
6.1.1	Projekt inriktade på fysisk träning.....	66
6.1.2	Stödinriktade projekt	67
6.1.3	Kulturinriktade projekt.....	68
6.1.4	Projekt inriktade på it.....	69
6.2	Vad finns kvar av avslutade projektverksamheter?.....	70
6.2.1	Framgångsfaktorer ur ett projektföreträdarperspektiv	73

6.3 Hur kommer det att gå för de övriga projekten?	74
7. Diskussion.....	75
7.1 Vilka spår har Arvsfondens pengar lämnat och under vilka betingelser har de lämnat spår?	75
7.2 Vilka framkomliga vägar har projekten funnit och vilka hinder har de stött på?.....	78
7.2.1 Rekrytering.....	78
7.2.1.1 (Hur) ska männen nås?	80
7.2.1.2 Mångfald.....	81
7.2.2 Delaktighet	81
7.2.2.1 Delaktighet och tidsanda?	82
7.3 Hur har målgruppen upplevt insatserna – och hur många har deltagit? 84	
Konklusion.....	84
Referenser.....	87
Bilaga 1 Intervjuunderlag.....	91
Bilaga 2 Projekten: övergripande information.....	95
Bilaga 3 Projekten: målgrupp, syfte och mål enligt ansökningar om projektmedel.....	99
Bilaga 4 Vad finns kvar av avslutade projektverksamheter?.....	110
Utvärderingsrapporter från Allmänna arvsfonden.....	113

Sammanfattning

Den här rapporten redovisar en utvärdering av 39 projekt som under åren 2017–2023 erhållit stöd från Arvsfonden. Gemensamt för projekten är att de rör äldre med funktionsnedsättning och varit en del av Arvsfondens äldresatsning. Äldresatsningen var en kommunikationssatsning för att få in fler ansökningar riktade till äldre personer inom fondens målgrupp ”personer över 25 år med funktionsnedsättning”. Satsningen gjordes innan äldre (65+) år 2021 blev en egen målgrupp.

Enligt en indelning av projekten som erhöles från Arvsfonden i samband med utvärderingsuppdraget är nio av de 39 projekten inriktade på fysisk träning, 20 på stöd, sex är kulturinriktade och fyra är inriktade på IT. Bland de organisationer som fått ekonomiskt stöd för att – i samverkan med andra organisationer – bedriva projekten återfinns till exempel studieförbund, funktionshinderorganisationer, yoga- och idrottsföreningar, stiftelser, pensionärsorganisationer, en region och två kommuner.

Syftet med utvärderingen är enligt uppdragsbeskrivningen att ta tillvara de erfarenheter och kunskaper som gjorts i arvsfondsprojekt riktade till äldre personer med funktionsnedsättning genom att belysa de här övergripande frågeställningarna:

- Vilka spår lämnar Allmänna arvsfondens pengar och under vilka betingelser lämnar de spår?
- Vilka framkomliga vägar finner projekten och vilka hinder stöter de på?
- Hur upplever målgruppen insatserna?
- Kvantitativa aspekter så som antal personer som varit verksamma/deltagit i den aktuella verksamheten.

Metoder, arbetssätt och verksamheter som utvecklats inom projekten och som visat sig särskilt betydelsefulla eller välfungerande för fondens målgrupper ska lyftas fram. I uppdraget har också ingått att redovisa en kategorisering av överlevnaden av avslutade projekt, det vill säga om och hur verksamheter som startats upp med stöd ifrån Arvsfonden lever vidare efter det att stödet upphört.

Projekten har studerats med hjälp av två metoder: dokumentstudie och intervjustudie. Dokumentstudien omfattar projektdokumentation i form av

ansökningar och års- och slutredovisningar som projekt som beviljats arvsfondsmedel löpande redovisar till Arvsfonden. Intervjuer med företrädare för 37 av projekten har också genomförts. Datainsamlingen påbörjades i augusti 2022 och avslutades i januari 2023. 32 av projekten pågick fortfarande och fick stöd från Arvsfonden när datainsamlingen påbörjades.

En genomgång av vilka specifika grupper äldre med funktionsnedsättning de 39 projekten riktar sig till i de ansökningar om projektmedel som skickats in till Arvsfonden visar att 17 av de 39 projekten riktar sig till personer med vissa diagnoser eller funktionsnedsättningar. Hit hör fem projekt där personer med demens är målgrupp; fem projekt riktade till personer med intellektuell och/eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning; två projekt riktade till personer med Parkinsons sjukdom; två projekt som vänder sig till personer med synnedsättning respektive synfältsbortfall; två projekt som är inriktade på personer med psykisk ohälsa och ett projekt som är inriktade på personer med rörelsenedsättning.

Inom forskningen kontrasteras numera ibland *ageing with disability* (att åldras med funktionsnedsättning) med *ageing into disability* (att åldras till funktionsnedsättning) för att skilja det ökande antal personer som (redan) lever med funktionsnedsättning när de blir äldre eller fyller 65, från de som får en funktionsnedsättning på äldre dagar, det vill säga de som åldras till funktionsnedsättning (Putnam & Bigby, 2021). Till kategorin personer som åldras *till* funktionsnedsättning hör majoriteten av de som har diagnosen demens medan äldre personer med intellektuell funktionsnedsättning räknas som personer som åldras *med* funktionsnedsättning. Som framkommer ovan omfattar målgrupperna för de projekt som ingår i utvärderingen båda dessa kategorier äldre med funktionsnedsättning. Att personer som åldras med och till funktionsnedsättning ”blandas ihop” är vanligt. Det är också anledning till att kunskapen och forskningen är begränsad om hur villkoren ser ut just för äldre personer som levde med funktionsnedsättning innan de fyllde 65.

19 av de 39 projekten anger inte någon specifik funktionsnedsättning eller diagnos i ansökningarna om projektmedel. Projektets primära målgrupp beskrivs i stället i allmänna termer som till exempel ”funktionshindrade äldre”, ”seniorer med funktionshinder” eller så avgränsas projektets målgrupp på andra sätt. Exempel på det sistnämnda sättet att definiera målgruppen är: ”äldre med funktionsnedsättning på äldreboenden och i

dagverksamhet”, ”Värmlänningar som är över 65 år och som lever i ofrivillig ensamhet” och ”personer från 61 år och äldre som tidigare använt cykeln som transport- och rekreativmedel och som på grund av ålder/sjukdom/skada inte längre klarar att framföra en ordinär tvåhjulig cykel”.

De tre resterande projekten anger anhöriga som primär målgrupp.

När det gäller typ av projektverksamhet visar genomgången av ansökningar om projektmedel att fem av de nio projekt som är inriktade på fysisk träning avser att göra en befintlig träningsmetod, till exempel yoga, tillgänglig för äldre personer med funktionsnedsättning eller att implementera den som en ny aktivitet på äldreboenden. Två av projekten är mer allmänt inriktade på att möjliggöra anpassad träning för äldre personer med synnedsättning respektive rörelsenedsättningar. Ett av de nio projekten inriktade på fysisk träning avser att utveckla en utbildning i egenhälsa och ett avser att skapa en webbapplikation med så kallad Rörelsebingo.

Av de tjugo stödinriktade projekten avser en knapp tredjedel (sex projekt) att utveckla metoder för att hjälpa äldre personer som är utsatta för oönskad ensamhet eller för psykisk ohälsa. En lika stor andel (sex projekt) är på olika sätt inriktade på att öka förutsättningarna för personer med funktionsnedsättning att vara aktiva på äldre dagar. De övriga stödinriktade projekten omfattar en rad olika inriktningar, såsom att utveckla stödet till anhöriga och att utveckla en receptapplikation kring mat och måltider för äldre personer i eget boende.

Hälften av de sex kulturinriktade projekten är inriktade på att via dans, rörelser och musik skapa förutsättningar för berättande och berättelser för personer som bor på äldreboenden. Den resterande hälften har olika inriktningar, däribland att ta fram, testa och etablera metoder för regelbundna uteaktiviteter för äldre personer med funktionsnedsättning som bor i trygghetsboende och/eller besöker träffpunkter i Uppsala län.

De fyra it-inriktade projekten handlar samtliga om att ge äldre personer med funktionsnedsättning – inklusive äldre personer med intellektuella eller neuropsykiatriska funktionsnedsättningar – bättre förutsättningar att använda och ta tillvara digitala verktyg och tjänster.

Resultatet från utvärderingen visar att coronapandemin är den betingelse som påverkat projektverksamheterna mest. De som deltar i projekten tillhör inte bara en (äldre) åldersgrupp som under pandemin var föremål för särskilda rekommendationer om att begränsa sina sociala kontakter. Åtta av projekten riktar sig dessutom till personer som bor på äldreboenden, det vill säga den typ av boenden som omfattades av ett nationellt besöksförbud under en del av pandemin. Det har inneburit att projekten, med något enstaka undantag, bedrivits under extraordinära förhållanden under delar av eller hela projekttiden. Som en konsekvens av pandemin har projekt också fått pausas och dragit ut på tiden. Det är ett av skälen till att de flesta av projekten fortfarande pågick och fick stöd från Arvsfonden när intervjuerna genomfördes. Det innebär i sin tur att det bara varit möjligt att i utvärderingen uttala sig om vilka spår sex av projekten lämnat efter att projektfinansieringen från Arvsfonden upphört.

Ett annat resultat av utvärderingen är att flera av projekten har ställts inför och hanterat utmaningar som har att göra med rekrytering av deltagare samt med målgruppens deltagande och delaktighet i projektaktiviteter.

Utmaningarna beträffande rekrytering har handlat om 1) svårigheter att träffas fysiskt och omställningar till att genomföra aktiviteter digitalt under pandemin, 2) att engagera människor i aktiviteter som de inte ägnat sig åt förut eller kanske ens hört talas om, 3) att hitta ord och formuleringar som gör att projektverksamheten får ett positivt mottagande och att potentiella deltagare blir intresserade av projektet och vill vara med, 4) att rekrytera deltagare via personal på äldreboenden och LSS-boenden, samt 5) att få till en heterogen grupp deltagare.

En av de slutsatser som dras beträffande rekryteringen av deltagare är alltså att de ord som använts för att benämna projektet, aktiviteten i fråga – eller målgruppen – har blivit till ett hinder när deltagare ska rekryteras till verksamheten och försvårat rekryteringen av deltagare (se utmaning 3 ovan). Även hur projektverksamheten kommunicerats via bild har ställt till det i ett projekt. Att förstå att det är just ord- (och bild-) valet som är ett problem, och kommunicera verksamheten eller målgruppen i andra termer (eller med ett annat bildspråk) har då visat sig vara en framkomlig väg.

Ett exempel på en formulering som visat sig ställa till problem vid rekryteringen av deltagare till några projekt är beskrivningar av projektets målgrupp som ”äldre med funktionsnedsättning”. I utvärderingen förklaras detta bland annat med att ”äldre med funktionsnedsättning” kan tolkas som ett onödigt, och stigmatiserande, utpekande av det relativt vanliga fenomenet att åldras *till* funktionsnedsättning. När nedsatta funktioner som uppstått på äldre dagar omnämns används ofta andra begrepp än funktionsnedsättning. Äldre, eller gamla, som exempelvis fått sämre rörelseförmåga beskrivs som ”skröpliga” eller som att de har ”krämpor” (Erlandsson, 2014). Att välja andra ord än ”äldre med funktionsnedsättning” när man informerar om projektet och dess aktiviteter har varit en fungerande lösning i de aktuella projekten.

Olika typer av prova-på-aktiviteter har visat sig vara en framkomlig väg att hantera flera av de övriga utmaningarna. Verksamheter riktade enbart till män, ledda av män, har framträtt som en möjlig väg att nå ut till grupper av äldre män som skulle ha glädje och behov av Arvsfondsfinansierade (stödinriktade) projektverksamheter, men som i begränsad utsträckning nåtts av projekt som ingår i den här utvärderingen. Utvärderingens resultat väcker också en fråga om det är rimligt och fruktbart att projektledare ägnar så pass mycket dyrbar projekttid till att få till mångfald bland deltagarna som en del projektföreträdare förefaller att ha gjort, med liten eller ingen utdelning.

När det gäller rekrytering visar resultatet från utvärderingen även på en relativ frånvaro av reflektioner och ambitioner när det gäller deltagarnas ålder i projektdokumentationen för de 39 projekten. Då ålder och ålderism allmänt sett inte diskuterats och problematiserats i samma utsträckning som till exempel kön och sexism och etnicitet och rasism (Andersson, 2008) är det inte förvånande. Vad gäller ålder belyser och problematiserar utvärderingen bland annat yngre äldre projektdeltagares reaktioner mot att ”klumpas ihop” med äldre äldre i ett av projekten.

När det gäller målgruppens delaktighet och deltagande har följande utmaningar framkommit: 1) att deltagarnas hälso- och/eller funktionstillstånd och funktionsförmåga inte motsvarat förväntningarna och därmed inte heller de planerade formerna för deltagande, 2) problem kopplade till att ställa om verksamheter till att genomföras digitalt, samt 3) att traditionella former för återkoppling och utvärdering inte har fungerat för att ta tillvara deltagarnas – eller en del av deltagarnas – perspektiv på den aktivitet som de deltar i.

Att planera om och anpassa verksamheten efter deltagarna och vad de orkar och klarar av har framträtt som fungerande sätt att arbeta vidare mot projektmålen i projekt där deltagarnas hälso- och/eller funktionstillstånd och funktionsförmåga inte motsvarat de förväntningar som fanns då projektet planerades. I projekt där traditionella former för återkoppling från deltagarna – eller en del av deltagarna – inte fungerat optimalt har alternativa lösningar utvecklats som handlar om att lyssna på och observera deltagarnas reaktioner och kroppsspråk under det att aktiviteten pågår. Andra vägar har varit att låta andra förmedla deltagares upplevelser av och synpunkter på aktiviteten.

En slutsats är att kreativitet i projektledningen kombinerat med förmåga och mod att frångå projektplanen och anpassa verksamheten till oförutsedda omständigheter har varit en viktig framgångsfaktor, både när det gäller att hantera utmaningar relaterade till pandemin och beträffande målgruppens delaktighet. På det sättet har projektverksamheter lyckats att ta sig genom pandemin och arbeta vidare mot uppsatta mål. Det är också genom att tänka nytt och ställa om som projekt lyckats med att driva verksamheter på ett sätt som är anpassat efter de deltagare som i praktiken kommit att delta i projektens aktiviteter. En förutsättning för detta har varit att projekten haft en kontinuerlig dialog med Arvsfonden, som möjliggjort en flexibilitet och förståelse för att en projektplan under tidens lopp kan behöva ändras.

Av de sex projekt som var avslutade då datainsamlingen påbörjades har fyra bedömts leva vidare på ett tydligt sätt.^{1 2} De övriga två projekten har genomfört den verksamhet som projektet planerat, men det är inte lika tydligt vad som levt vidare efter projektslut. Mot bakgrund av hur projekten drabbats av pandemin kan detta ses som ett särskilt positivt resultat. Att inget av de övriga projekten avbrutits i förtid är också värt att notera och pekar mot att de antingen kommer att leva vidare eller fullfölja verksamheten till dess att stödet från Arvsfonden upphör och därefter på olika sätt lämna spår.

---

¹ Arvsfonden hade tidigare två kategorier för överlevnad efter projektslut. Dessa har nu slagits samman i en kategori (kategori 3).

² Totalt sju av de 39 projekten var avslutade vid tiden för datainsamlingen. Den stödmottagande organisationen för ett av de avslutade projekten hade dock gått i konkurs och det var inte möjligt att få uppdaterade uppgifter om vad som hänt med verksamheten efter det att slutredovisningen lämnats in till Arvsfonden.

1. Introduktion

I den här rapporten redovisas en utvärdering av 39 projekt som under åren 2017–2023 fick ekonomiskt stöd från Arvsfonden. Fem av projekten har beviljats medel för två år. De resterande har beviljats medel för tre år. Gemensamt för projekten är att de riktar sig till äldre med funktionsnedsättning och ingått som en del av Arvsfondens äldresatsning. Äldresatsningen var en kommunikationssatsning för att få in fler ansökningar riktade till äldre personer inom fondens målgrupp ”personer över 25 år med funktionsnedsättning”. Motivet till satsningen var ett uppmärksammat behov av fler projekt som riktar sig till äldre personer inom denna målgrupp.

Syftet med utvärderingen är enligt uppdragsbeskrivningen att ta tillvara de erfarenheter och kunskaper som gjorts i arvsfondsprojekt som beviljats projektstöd riktade till äldre personer med funktionsnedsättning genom att belysa de här övergripande frågeställningarna:

- Vilka spår lämnar Allmänna arvsfondens pengar och under vilka betingelser lämnar pengarna spår?
- Vilka framkomliga vägar finner projekten och vilka hinder stöter de på?
- Hur upplever målgruppen insatserna?
- Kvantitativa aspekter så som antal personer som varit verksamma/deltagit i den aktuella verksamheten.

Metoder, arbetssätt och verksamheter som utvecklats inom projekten och som visat sig särskilt betydelsefulla eller välfungerande för fondens målgrupper ska lyftas fram. I uppdraget ingår också att redovisa en kategorisering av överlevnaden av avslutade projekt, det vill säga om och hur verksamheter som startats upp med stöd från Arvsfonden lever vidare efter det att stödet upphört.

De övergripande kriterierna för projektstöd regleras i lag (2021:401) om Allmänna arvsfonden. En ny arvsfondslag trädde i kraft den 1 juli 2021. I likhet med den tidigare lagen ska projektverksamheter vara utvecklande för någon av fondens målgrupper. Ett tidigare krav att verksamheten ska vara nyskapande har tagits bort. Genom den nya lagen breddades ändamålet för fonden till att främja verksamheter som bedrivs till förmån för äldre personer, det vill säga

personer äldre än 65 år (Skr. 2021/22:264). Genom den nya lagen har alltså Arvsfonden kommit att rikta sig till ytterligare målgrupp.

Arvsfondsdelegationen har sedan 2022 ökat tilldelningen av medel till projekt med fokus på äldre avsevärt och antalet äldreinriktade projekt har ökat (Skr. 2022/23:134). Men även innan den nya lagen trädde i kraft stödde Arvsfonden äldreinriktade projekt. Hit hör de projekt som ingår i denna utvärdering och som beviljades stöd innan lagändringen. De utvärderade projekten ingår i Arvsfondens målgrupp ”Personer över 25 år med funktionsnedsättning”.

Förutom att vara inriktade mot äldre personer med funktionsnedsättning har projekten det gemensamt att de är pandemiprojekt. Coronapandemin har påverkat projekten på olika sätt beroende på i vilken fas projektet var när pandemin slog till och vilken inriktning och målgrupp projektet har. Planer som gjorts före pandemin har inte hållit och flera av projekten har fördröjts.

Vilka av de lärdomar som gjorts under denna period kan vara av värde att lyfta fram när vi inte längre befinner oss i en pandemi? Vilka slutsatser kan dras utifrån en genomgång av projekt där förutsättningarna för att bedriva projekten varit extraordinära? Att utvärdera projekt som bedrivits under så speciella omständigheter som rådde under åren 2020–2022 har varit en utmaning. Men det kan knappast jämföras med hur utmanande det måste ha varit att som projektledare ställas inför det faktum att förutsättningarna för att genomföra en verksamhet som man beviljats medel för plötsligt och påtagligt förändras på grund av att Sverige – och världen – drabbats av en pandemi.

Utvärderingen är inriktad på projektens primära målgrupper, det vill säga de äldre personer med funktionsnedsättning som projektverksamheterna först och främst är till för. Samtliga projekt har även sekundära målgrupper. Exempel på sådana är anhöriga, politiker samt olika yrkesgrupper inom äldreomsorgen, LSS-verksamheter och hälso- och sjukvården.

1.1 Material och metod

Utvärderingens form, såsom den är beskriven i uppdraget, kan beskrivas som en processutvärdering (Sandberg & Faugert, 2007). Utmärkande för en processutvärdering är att den är inriktad på *hur* verksamheter uppnår resultat, snarare än på resultatet som sådant.

De datainsamlingsmetoder som använts är dokumentstudier och muntliga intervjuer baserade på ett intervjuunderlag (se bilaga 1). Underlaget innehöll både frågor med fasta svarsalternativ av den typ som används i enkäter och mer öppna frågor, utformade så att den intervjuade skulle ha möjlighet att utveckla sina svar i samband med intervjun. Datainsamlingsmetoderna i fråga karakteriseras ofta som kvalitativa, men intervjuerna och dokumentstudierna har också använts för att besvara frågor om ”hur många”. Bortsett från de kvantitativa uppgifter som tagits fram, baseras presentationen i rapporten sammanfattningsvis på kvalitativ innehållsanalys av:

- Diarieförda handlingar rörande de individuella projekten; det analyserade arkivmaterialet utgörs av ansökningar om projektmedel samt års- och slutredovisningar som projekt som beviljats arvsfondsmedel redovisar till Arvsfonden.
- Inspelade och antecknade intervjuer med projektföreträdare.

Samtliga 39 projekt har studerats med hjälp av arkivmaterial. Förutom att ansökningshandlingar, årsredovisningar och slutredovisningar utgör en del av grunden för den analys som presenteras i rapporten har de även gett en första översiktlig bild av projekten som underlag för intervjuerna med projektföreträdare samt namn på personer lämpliga att kontakta för en intervju. Dokumenten har dessutom återkommande använts i uppdateringssyfte inför intervjuer.

Företrädare för 37 projekt har intervjuats. Intervjuerna påbörjades i slutet av augusti 2022 och den sista intervjun genomfördes i mitten av januari 2023. När intervjuerna påbörjades pågick fortfarande 32 av de 39 projekten. Utvärderingen är därmed i huvudsak att betrakta som ett nedslag i pågående projektverksamheter.

Ambitionen var att genomföra intervjuer med företrädare för samtliga projekt. I ett fall fick intervjun ställas in på grund av sjukdom. I det andra fallet visade det sig att organisationen i fråga hade gått i konkurs och det var inte möjligt att komma i kontakt med någon projektföreträdare för detta avslutade projekt.

Vid tio av intervjuerna har två eller tre projektföreträdare medverkat. Majoriteten av de intervjuade har medverkat i projekten som projektledare; övriga har intagit en annan framträdande roll eller är personer i den stödmottagande organisationen och väl insatta i projektet. En av de 37

intervjuerna har genomförts per telefon och 36 har genomförts digitalt (via Zoom).

Efter att kontakt etablerats och projektföreträdaren informerats om utvärderingen och dess syfte och en tid bokats in för intervjun mejlades ett skriftligt intervjuunderlag (bilaga 1) till personen i fråga. På så sätt gavs hen möjlighet att förbereda sig inför intervjun. För att effektivisera intervjun ytterligare skrevs vissa uppgifter/svar som fanns tillgängliga i projektdokumentationen in i intervjuunderlaget innan det skickades ut. Hit hör till exempel projektets syfte, mål, målgrupp samt verksamhetens innehåll såsom det är formulerat i ansökan. Intervjuerna varade 1–2 timmar; de flesta 1½ timme. De intervjuades svar antecknades under intervjun som också spelats in med de intervjuades medgivande. Några av intervjupersonerna fyllde även själva i kortfattade svar på en del av frågorna och skickade i förväg.

Innan intervjuerna påbörjades hade Arvsfonden tillhandahållit de års- och slutredovisningar som då hade inkommit till kansliet. I samband med intervjuerna tillfrågades projektföreträdarna om ytterligare redovisning skickats in till Arvsfonden och om de i så fall kunde mejla den. Den projektdokumentation som utvärderingen bygger på är därmed den som var inskickad till Arvsfonden vid intervjutillfället, som ägde rum under perioden augusti 2022–januari 2023.

Projektföreträdarna ombads också att skicka annat material (t.ex. tidningsartiklar som behandlade projektet, böcker och olika typer av informationsmaterial) som producerats inom ramen för projektet och som kunde vara relevant för utvärderingen. I varierande utsträckning har sådant material, liksom organisationernas webbplatser använts för att komplettera bilden av projekten.

Samtliga ansökningshandlingar, årsredovisningar, och när det gäller avslutade projekt även slutredovisningar samt intervjuanteckningar har lästs igenom flera gånger. Centrala delar som målbeskrivningar och beskrivningar av målgruppen liksom andra textavsnitt som framträtt som intressanta och relevanta i förhållande till hur utvärderingsuppdraget är formulerat har kopierats, kodats och sorterats för att på ett överskådligt sätt kunna belysa de frågeställningar som ingår i uppdraget att besvara (jfr Braun & Clarke, 2006). Under analysarbetet har jag särskilt tagit fasta på utmaningar som ledningen

för flera projekt tycks ha ställts inför under projekttiden och som rör projektens primära målgrupper.

1.2 Metoddiskussion och etiska reflektioner

Den projektdokumentation och de intervjuer som resultatet från den här utvärderingen baseras på ger ett projektföreträdarperspektiv på de genomförda verksamheterna. För att belysa frågan om hur målgruppen upplevt insatserna hade det varit en fördel att även intervjua deltagare ur målgruppen. Ett ensidigt projektföreträdarperspektiv kan ses som en svaghet även när det gäller att få insyn i mer problematiska aspekter av projektverksamheten. Hit hör vilka hinder verksamheterna ställts inför under projekttiden. Tyvärr har det inte, inom ramen för avsatt tid och budget, funnits utrymme att få tillgång till andra perspektiv genom att till exempel genomföra intervjuer med deltagare ur målgruppen eller besöka och observera pågående projektverksamheter. Min upplevelse är dock att de personer som jag intervjuat varit frikostiga med att dela med sig av utmaningar som de – och verksamheterna – ställts inför under projekttiden. Att jag i kontakten med de intervjuade projektföreträdarna var tydlig med att utvärderingen är inriktad på att ta tillvara erfarenheter och kunskaper som Arvsfonden och andra intressenter kan ha nytta av – och inte på hur bra eller dåligt de enskilda projekten fungerat – kan ha bidragit till det. Det ligger också i linje med hur uppdraget från Arvsfonden är formulerat. Att fokus inte är på att bedöma de enskilda projekten är också ett av skälen till att jag valt bort att namnge dem i löpande text. Att i huvudsak ange projektens namn i bilagor har med andra ord varit ett sätt att skapa förutsättningar för att rapporten läses i enlighet med uppdragets inriktning. Det har också handlat om att göra det svårare att identifiera intervjupersonerna. Utifrån hur utvärderingsuppdraget är formulerat har jag inte sett några skäl att underlätta detta mer än vad som redan sker genom att namnen på projekten anges i bilagor. Min bedömning är dessutom att projektnamnen som sådana inte skulle tillföra ökad förståelse för den fråga eller det ämne som behandlas, utan snarare störa läsningen. I stället har jag valt att redogöra för sådan information om projektet eller projekten som jag bedömt vara relevant i sammanhanget. Det betyder att jag i en del avsnitt till exempel valt att lyfta fram var projektverksamheterna varit förlagda (t.ex. om de genomförts på äldreboenden) eller vilka grupper av äldre med funktionsnedsättning som deltagit.

Som jag tolkat den praxis som överklagandeinstansen har utvecklat räknas inte en utvärdering som denna som forskning enligt etikprövningslagens forskningsdefinition i 2 § då jag inte har för avsikt att publicera resultaten i en vetenskaplig tidskrift eller liknande. Utvärderingen utgår inte heller från en vetenskaplig frågeställning utan från ett uppdrag med specifika frågeställningar som formulerats av företrädare för fonden/uppdragsgivaren (jfr Etikprövningsmyndigheten, 2021). Det betyder inte att jag sett etiska överväganden som överflödiga. Med hänsyn till uppdragets inriktning och ramar har jag tillämpat vedertagna forskningsetiska principer rörande information, samtycke och konfidentialitet. Det har i praktiken inneburit att jag informerat intervjupersonerna om syftet med intervjuerna och utvärderingen; frågat dem om tillåtelse att spela in intervjuerna; inte återgett deras namn i rapporten. Etiska överväganden är också ett av skälen till att jag i resultatredovisningen inte uttryckligen angett vilket projekt det rör sig om där det inte bedömts ha någon betydelse i förhållande till uppdraget att ta tillvara kunskaper och erfarenheter som gjorts inom ramen för de aktuella projekten.

2. Vad handlar projekten om – och vilka har medverkat?

Vad är det då för projekt som beviljats bidrag? Vilka typer av organisationer har genomfört projekten – och vilka grupper av äldre med funktionsnedsättning riktar sig verksamheterna till? Hur många har deltagit i verksamheterna – och vilka har deltagit? Det är frågor som kommer att belysas i detta kapitel. Avsikten är att ge en inledande och övergripande bild av de aktuella projekten samt att belysa kvantitativa aspekter rörande verksamheternas deltagare (se även bilaga 2 och 3).

2.1 Primär målgrupp

Projekten som ingår i utvärderingen riktar sig till äldre personer med funktionsnedsättning. Vad gäller typ av funktionsnedsättning visar en genomgång av de ansökningar om projektmedel som skickats in till Arvsfonden att 17 av de 39 projekten riktar sig till personer med vissa diagnoser eller funktionsnedsättningar. Hit hör fem projekt där personer med demens är målgrupp; fem projekt riktade till personer med intellektuell och/eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning; två projekt riktade till personer med Parkinsons sjukdom; två projekt som vänder sig till personer med synnedsättning respektive synfältsbortfall; två projekt som är inriktade på personer med psykisk ohälsa och ett projekt som är inriktat på personer med rörelsenedsättning.

19 av de 39 projekten anger inte någon specifik funktionsnedsättning eller diagnos när projektets primära målgrupp beskrivs. Målgruppen beskrivs i stället i allmänna termer som till exempel ”funktionshindrade äldre”, ”seniorer med funktionshinder” eller så avgränsas projektets målgrupp på andra sätt. Exempel på det sistnämnda sättet att definiera målgruppen är: ”äldre med funktionsnedsättning på äldreboenden och i dagverksamhet”, ”Värmlänningar som är över 65 år och som lever i ofrivillig ensamhet” och ”personer från 61 år och äldre som tidigare använt cykeln som transport- och rekreativmedel och som på grund av ålder/sjukdom/skada inte längre klarar att framföra en ordinär tvåhjulig cykel”.

De tre resterande projekten anger anhöriga som primär målgrupp.

2.2 Organisationer

Bland de organisationer som fått ekonomiskt stöd för att bedriva de totalt 39 projekten återfinns studieförbund, funktionshinder- eller brukarorganisationer, yoga- och idrottsföreningar (varav två inriktade på personer med funktionsnedsättning), stiftelser och pensionärsorganisationer. Här återfinns också Nationella trafiksäkerhetsförbundet (NTF), Föreningen Sverige berättar, KFUM-KFUK, ett hushållssällskap, en region samt en kommun och ett (kommunalt) kulturhus. Majoriteten av de 38 organisationer som står bakom de 39 projekten kan sägas tillhöra den ideella sektorn eller frivilligsektorn och är medlemsbaserade föreningar som verkar för att stödja medlemmarna och för att främja deras intressen.³ Eftersom den offentliga sektorn har huvudansvaret för att tillhandahålla professionell vård och omsorg kan dessa organisationer fungera som komplement till de verksamheter som bedrivs av regioner och kommuner (Jeppsson Grassman & Svedberg, 2007).

2.3 Inriktning

Enligt en indelning av projekten som erhållits från Arvsfonden är nio av de 39 projekten inriktade på fysisk träning, 20 på stöd, sex är kulturinriktade och fyra är inriktade på IT.

2.3.1 Fysisk träning

Fem av de nio projekt som är inriktade på fysisk träning utgår från en befintlig metod, aktivitet eller träningsform. Avsikten är att göra den tillgänglig för äldre personer med funktionsnedsättning eller personer med en viss diagnos som är vanligast i äldre åldrar – eller att implementera den som en ny aktivitet på äldreboenden. Ett av dessa fem projekt har som ambition att utveckla taekwondo- och hapkidoinspirerad fysisk aktivitet, friskvård och social gemenskap för äldre personer med funktionsnedsättning; ett annat att ge personer från 61 år och äldre som tidigare använt cykeln som transport- och

---

³ Två av projekten hade samma stödmottagande organisation.

rekreationsmedel och som på grund av ålder/sjukdom/skada inte längre klarar att framföra en ordinär tvåhjulig cykel möjlighet att börja med paracycling.^{4 5} Ett tredje projekt avser att göra det möjligt för personer med Parkinsons sjukdom att delta i anpassad gåfotboll; ett fjärde om att göra hälsofrämjande aktiviteter i form av yoga och balansövningar tillgängliga för personer med demenssjukdom som bor hemma.⁶ Det femte projektet är inriktat på att ge personal på äldreboenden yoga som ett verktyg i sitt arbete med att aktivera funktionsnedsatta äldre.

Två av de resterande fyra projekten som är inriktade på fysisk träning har ett mer allmänt fokus på att möjliggöra anpassad träning för äldre personer med synnedsättning respektive ”vuxna personer (främst seniorer) med medfödda och/eller förvärvade skador och sjukdomar som ger rörelsenedsättningar, tex Stroke, MS, Parkinsons och traumatiska ryggmärgsskador”. Ett av de fyra projekten är inriktat på att ”utveckla och implementera en nyskapande sluss från hälso- och sjukvård till förenings- och näringslivet i form av en utbildning i egenhälsa samt en digital portal”. Den angivna målgruppen är seniorer med funktionshinder. Ambitionen med ett projekt är att skapa en webbapplikation med så kallad Rörelsebingo som ska ”locka fler till att vara fysiskt aktiva” samt ”på sikt minska antalet fallskador hos äldre +65”.

Fyra av de nio projekten inriktade på fysisk träning vänder sig sammanfattningsvis till personer med specifika diagnoser eller funktionsnedsättningar: synnedsättning; rörelsenedsättningar; demens; respektive Parkinsons sjukdom. För de resterande fem projekten beskrivs inte projektets målgrupp i termer av diagnos eller typ av funktionsnedsättning utan den definieras, som framkommer ovan, på andra sätt.

---

⁴ Taekwondo- och hapkidoinspirerad fysisk aktivitet består enligt ansökningshandlingarna av ”balansträning, funktionell styrketräning, reaktionsförmåga, rörlighetsträning, balans, kroppskontroll och även självförsvar”.

⁵ I ansökningshandlingarna för det aktuella projektet framkommer att paracycling handlar om cycling med anpassade cyklar för människor med funktionsnedsättningar

⁶ Gåfotboll är fotboll där utövarna går istället för att springa (för mer info se t.ex. <https://aktiva.svenskfotboll.se/spelare/spela/gafotboll/>)

2.3.2 Stöd

De 20 stödinriktade projekten omfattar en heterogen skara verksamheter.

Sex projekt avser att utveckla metoder eller modeller för att hjälpa äldre personer/seniorer/ personer 65+ som är utsatta för oönskad ensamhet eller för psykisk ohälsa.

Sex projekt kan sammanfattas som inriktade på att öka förutsättningarna för att vara aktiv på äldre dagar. Tre av dessa sex är inriktade på utveckling och anpassning av aktiviteter för personer med demenssjukdom; två på att äldre personer med IF (intellektuell funktionsnedsättning) ska få ett bättre, mer aktivt, åldrande och pensionärliv och ett på att äldre personer med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning ska kunna lära sig att odla året runt på sin balkong livet ut. Ytterligare ett projekt är inriktat på äldre personer med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning – fatt på olika sätt förbättra målgruppens situation.

Två av de stödinriktade projekten kan beskrivas som inriktade på transport- och trafiksäkerhet. Det ena handlar om att förbättra möjligheterna att söka och få dispens för körkort vid synfältsbortfall. Det andra avser att genom information och utbildning minska antalet skadade och omkomna i elrullstolsrelaterade trafikolyckor.

Två stödinriktade projekt har ett fokus på kommunikation. Det ena är inriktat på att skapa förutsättningar för anhöriga till äldre personer med kognitions-/kommunikationsproblem att samtalsträna med sin partner med stöd i bilder. Det andra riktar sig också till anhöriga och handlar om att ta fram en webbaserad utbildning om kommunikativa funktionshinder hos personer med demens och hur de kan bemötas. Även ett tredje projekt, utan kommunikationsfokus, har anhöriga som målgrupp. Det är mer allmänt inriktat på att utveckla stödet till anhöriga som ger ett stort och omfattande stöd till en partner.

Ett stödinriktat projekt avser att ge personer med Parkinsons sjukdom kunskaper och verktyg för en tryggare vardag, med fokus på trygga fall. Ett annat avser att utveckla en receptapplikation kring mat och måltider för äldre personer i eget boende, inklusive de som har behov av stöd av en annan person i samband med måltider.

Vad gäller de stödinriktade projektens målgrupper så riktar sig sammanfattningsvis tre av dem till personer med demens. Primär målgrupp för två projekt är personer med psykisk ohälsa och två projekt vänder sig till personer med intellektuell funktionsnedsättning. Ett projekt vänder sig till personer med Parkinsons sjukdom och ett är inriktat på personer med synfälsbortfall. Ett projekt vänder sig till personer med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning och ett är specifikt inriktat på personer med adhd. Sex av de stödinriktade projekten avgränsar projektets målgrupp på annat sätt än genom att ange diagnos eller typ av funktionsnedsättning. Ett exempel på det är ,”personer som använder elrullstol eller elscooter”. Tre av de stödinriktade projekten anger anhöriga som primär målgrupp.

2.3.3 Kultur

Fyra av de sex kulturinriktade projekten handlar om att utveckla, möjliggöra eller introducera olika typer av skapande verksamheter för äldre personer med funktionsnedsättning, inklusive personer med demenssjukdom. Tre av dessa är särskilt inriktade på att skapa förutsättningar för målgruppens berättande och berättelser. Ett av de tre projekten handlar om att utforska dans och rörelse som verktyg för berättande för personer som bor på äldreboenden samt att ta fram en digital applikation som ger tillgång till olika kombinerbara moment bestående av musik och färdiga danspass. Ett projekt handlar om att utveckla en modell eller ett koncept som ger äldreboenden (och dagverksamheter) möjlighet att erbjuda de boende att i trygg miljö berätta sina livsberättelser och sprida dem genom musik. Det tredje är inriktat på att få målgruppen äldre med medfödd eller åldersrelaterad funktionsnedsättning att minnas, skriva och berätta samt att spegla deras texter i en radiopodd. Ett fjärde projekt har en mer allmän inriktning på att skapa en mötesplats där äldre personer med funktionsnedsättning erbjuds möjlighet att delta i skapande verksamhet och social samvaro över generationsgränser.

Ett av de återstående två projekten i kategorin kultur handlar om att underlätta kommunikationen med personer med demenssjukdom som bor hemma genom musik och sång. Det andra handlar om att ta fram, testa och etablera metoder för regelbundna uteaktiviteter för äldre personer med funktionsnedsättning som besöker träffpunkter och som bor på trygghetsboenden i Uppsala län.

Vad gäller de sex kulturinriktade projektens målgrupper anger sammanfattningsvis ett projekt personer med demens som primär målgrupp. De övriga fem projekten anger ingen specifik diagnos eller typ av funktionsnedsättning utan målgruppen beskrivs på andra sätt; till exempel som "Äldre personer + 65 med funktionsnedsättning samt äldre personer med LSS beslut".

2.3.4 IT

Samtliga fyra projekt som kategoriserats som it-inriktade handlar om att ge äldre personer med funktionsnedsättning bättre förutsättningar att använda och ta tillvara digitala verktyg och tjänster.

Ett av projekten skiljer sig från de andra tre genom att samtidigt rikta sig både till äldre och yngre personer. Ambitionen är att skapa en ny verksamhet som ska arbeta med att stötta äldre utanför det digitala samhället och yngre med funktionsvariation. Avsikten är att de ska mötas och hjälpa varandra med sina respektive utmaningar.

Vad gäller projektens målgrupper anger sammanfattningsvis ett av projekten både äldre personer med intellektuella och neuropsykiatriska funktionsnedsättningar som primär målgrupp. Tre av projekten definierar inte målgruppen i termer av diagnos eller typ av funktionsnedsättning, utan till exempel som "Äldre funktionsnedsatta efterslänrare bosatta i och kring de orter där projektet ska genomföras".

2.4 Samarbetsprojekt

Samarbete med andra organisationer har i tidigare uppföljningar och utvärderingar visat sig skapa förutsättningar för välfungerande och långlivade projektverksamheter. Arvsfonden uppmanar därför företrädare för projekt som beviljats medel att samarbeta med andra samhällsaktörer.⁷

De projekt som ingår i den här utvärderingen framstår i hög grad som samarbetsprojekt. I projektens års- och slutrapporter listas rader av

---

⁷ *Projekthandboken – lyckas med ert arvsfondsprojekt*. Hämtad från Arvsfondens hemsida 27 juli 2023: https://www.arvsfonden.se/download/18.b86c4c173e68e512a17540/1599140689271/Arvsfondens_Projekt_handboken_web.pdf

organisationer som enskilda projekt samarbetat med under projekttiden. Det handlar både om (andra) föreningar och offentliga aktörer som kommuner och regioner. Elva projekt är påtagligt knutna till offentlig sektor genom att helt eller delvis rikta sig till personer som bor på äldreboenden eller LSS-boenden.⁸

⁹ Ett vanligt sätt som samarbetet organiseras på är att företrädare för andra aktörer ingår i projektets styr- och/eller referensgrupp.

I projektdokumentationen finns gott om beskrivningar av hur samarbetsorganisationer gynnat projektverksamheten, genom att bidra med råd och expertkunskap, föreslå aktiviteter och föreläsningar, sprida information om verksamheten, hjälpa till vid rekryteringen av deltagare m.m. Så här beskriver exempelvis en av de intervjuade projektföreträdarna vad samarbetet inneburit för verksamheten i fråga:

Vi har haft en fantastiskt kunnig och engagerad referensgrupp som har varit eldsjälar och banat väg för projektet samt informerat och vidareförmedlat informationen ut i respektive kommun eller organisation. Detta har varit nyckeln till projektets framgång.

Tidigare utvärderingar av arvsfondsprojekt har i linje med vad som framkommer i citatet ovan lyft fram engagerade eldsjälar hos kommuner och myndigheter som en av flera framgångsfaktorer för projektverksamheter (Skr. 2021/22:26). De intervjuer med projektföreträdare och de års- och slutredovisningar som den här utvärderingen baseras på bekräftar att eldsjälar spelar en viktig roll i, och för, många arvsfondsprojekt. Kontakt med individer med intresse och engagemang för projektet och dess aktiviteter i den kommunala förvaltningen och på boenden för äldre och personer med funktionsnedsättning beskrivs återkommande som en förutsättning för ett välfungerande samarbete och en framgångsrik verksamhet. Att samarbete som

---

⁸ Med äldreboenden avses i rapporten särskilda boenden som regleras i Socialtjänstlagen (SoL). Med LSS-boenden avses bostad med särskild service för vuxna enligt Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). För mer information om dessa boendeformer se t.ex. Kunskapsguiden: [https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/aldre/boende-for-aldre-personer/](https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/aldre/boende-for-aldre-personer/boendeform-for-aldre-personer/) och <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/funktionshinder/boende-for-personer-med-funktionsnedsattning/bostad-med-sarskild-service-for-vuxna-eller-annan-sarskilt-anpassad-bostad-for-vuxna/>

⁹ Ett av de 11 projekten riktar sig enligt ansökan till personer i ordinärt boende, men har enligt vad som framkom under intervjun med projektföreträdare och årsredovisning också kommit att omfatta personer på äldreboenden och deltagare i dagverksamheter

är personbundet kan vara sårbart framkommer också. Under projekttiden kan människor bli sjuka eller av andra anledningar försvinna ur organisationen. När det gäller samarbete med (andra) föreningar lyfts i en av intervjuerna en problematik kring att styrelser – och personer som ingår i dem – byts ut. Etablerad samverkan med en förening kan av det skälet mer eller mindre behöva startas om under projekttiden.

2.5 Hur många har deltagit?

I utvärderingsuppdraget ingår att belysa kvantitativa aspekter så som antal personer som varit verksamma/deltagit i den aktuella verksamheten.

Frågan om antalet deltagare har visat sig vara komplex. En anledning är att de flesta projekten fortfarande pågick då datainsamlingen ägde rum under perioden augusti 2022–januari 2023. Det har att göra med pandemin och att projekt av det skälet har fått pausas och dragit ut på tiden. En annan anledning är att antalet deltagare kan räknas på olika sätt. Att så är fallet framkommer i projektredovisningarna. Exempelvis kommenteras i en slutrapport att det angivna antalet projektdeltagare (749) avser deltagare som ”angett rätt personnummer, varit med minst tre gånger och minst nio studietimmar” men att ytterligare 400 uppskattas ha deltagit i aktiviteten i fråga enstaka gånger.

Många projekt är dessutom inriktade på att ta fram en modell, utbildning eller metod – eller webbapplikation – som först efter projektets slut är tänkt att fullt ut nå ut till den primära målgruppen och andra eventuella målgrupper. Antalet deltagare under projekttiden säger i dessa fall lite om projektet och hur framgångsrikt det har varit. Ett exempel är ett projekt inriktat på att ta fram en webbutbildning om kommunikation och demens. För projektår två rapporteras endast fem aktiva deltagare som tillhör någon av Arvsfondens målgrupper. Syftet är dock att den färdiga utbildningen ska kunna laddas ner kostnadsfritt från organisationens hemsida. Ambitionen är att den på det sättet ska nå ut till en bred målgrupp som, utöver projektets primära målgrupp, omfattar vård- och omsorgspersonal, beslutsfattare, allmänhet och politiker.

Av de tio projekt som hade en tillgänglig slutredovisning under den period som datainsamlingen genomfördes redovisar nio totalt antal aktiva deltagare i

någon av Arvsfondens målgrupper underprojekttiden.¹⁰ Antalet aktiva deltagare i dessa projekt varierar mellan 14 och 749. Flera av projekten uppskattas därutöver ha nått tiotusentals personer genom exempelvis föreläsningar, böcker, informationsfoldrar, teaterföreställningar, filmer, sociala medier, podcasts och medlemstidningar. Det rör sig här både om personer som tillhör projektets målgrupp och sekundära målgrupper som olika yrkesgrupper, beslutsfattare, anhöriga och allmänheten.

2.6 Vilka deltar?

De avsnitt som följer belyser hur sammansättningen av deltagare i projektverksamheterna såg ut när det gäller kön och ålder då datainsamlingen genomfördes. Det innebär att det här avsnittet till största del omfattar pågående projekt där det slutgiltiga antalet deltagare och könsfördelningen inte fanns redovisad vid tiden för utvärderingen.

2.6.1 Kvinnor i majoritet

Baserat på den senaste års- (eller slut-) redovisningen som lämnats in till Arvsfonden hösten 2022 är fördelningen mellan kvinnor och män bland de aktiva deltagarna i projekten i genomsnitt 37 procent män och 63 procent kvinnor. (Uppgifter om personer med annan könsidentitet saknas.) Kvinnor är i majoritet bland de aktiva deltagarna i 30 projekt, män i majoritet i fem projekt och tre projekt redovisar en helt jämn könsfördelning. I tolv av projekten utgör kvinnor 75 procent eller mer av de aktiva deltagarna. Ett av dessa projekt har inga manliga deltagare alls.¹¹

---

¹⁰ Att antalet slutredovisningar som utgjort underlag för denna beräkning (10) överstiger antalet projekt som på andra ställen i rapporten beskrivs som avslutade när datainsamlingen påbörjades (7) beror på att jag här även använt mig av slutredovisningar som inkom efter det att datainsamlingen påbörjats.

¹¹ För 34 av projekten baserar sig uppgifterna rörande könsfördelning på information i den senaste årsrapport (alt. slutrapport) som lämnats in till Arvsfonden då datainsamlingen ägde rum (aug. 22–jan. 23). Beroende på när projektet genomförts och den mall för årsrapportering som då var aktuell rör uppgifterna antingen ”Personer över 25 år med funktionsnedsättning” eller ”Äldre över 65 år med eller utan funktionsnedsättning”. Eventuell information rörande yngre ålderskategorier har inte beaktats. För de två projekt som vid tidpunkten för intervjun ännu inte lämnat någon årsrapport till Arvsfonden baserar sig uppgifterna på muntlig information. Ett projekt har inte lämnat några uppgifter rörande kön. Det motiv som anges i rapporten är att verksamheten går ut på att utveckla en webapplikation och att uppgifter saknas om användarnas kön. Vad gäller annan könsidentitet har ett projekt fyllt i kolumnen i fråga, men kommenterat att det rör sig om personer där det saknas information om kön.

I kapitel fyra behandlas den beskrivna könsfördelningen mer ingående. Där diskuteras också möjliga förklaringar till de redovisade skillnaderna mellan projekten.

2.6.2 Äldre i olika åldrar

Arvsfonden efterfrågar ingen detaljerad information angående projektdeltagarnas ålder i den års- och slutredovisning som ska lämnas in till fonden.¹² Projekten har valts ut av Arvsfondens kanslistöd.

En vanlig nedre åldersgräns för ålderskategorin äldre är 65. I dokumentationen för 27 av de 39 projekten definieras projektets primära målgrupp som ”äldre” eller 65+; eller så används närliggande begrepp som ”senior” och ålderspensionär. Målgruppen för resterande tolv projekt beskrivs i stället som personer eller vuxna med en viss diagnos eller funktionsnedsättning, som ”anhöriga” – eller som personer som använder elrullstol eller elscooter.

Under intervjuerna ställdes en fråga om deltagarnas ålder. De flesta av projektföreträdarna uppskattade då hur åldersfördelningen sett ut under den hittillsvarande projektiden. Enligt dessa uppgifter hade de flesta av de aktiva deltagarna i projektets primära målgrupp varit 65 år eller äldre i majoriteten av de aktuella projekten. I elva projekt hade det funnits deltagare som varit 90 år eller äldre. I två hade det funnits deltagare som var över 100 år gamla.

I tio av projekten hade det å andra sidan funnits projektdeltagare som var 55 år eller yngre. Sju av dessa projekt hade en relativt stor spridning på deltagarnas ålder. Det rörde sig här om åldersspannen 40–75 år; 52–85 år; 48–78 år; 50–93 år (2 projekt) och 31–82 år.

De två projekt som angivit äldre personer med intellektuell funktionsnedsättning/IF som primär målgrupp hade huvudsakligen nått personer under 65 år. Detta motiveras i projektdokumentationen med att livsloppet och åldrandet ter sig annorlunda för personer med intellektuell funktionsnedsättning än för andra och att det är svårt att ålderskategorisera

---

¹² Den information rörande projektdeltagarnas ålder som Arvsfonden efterfrågar vid den årliga rapporteringen av pågående projekt handlar om att ange antal deltagare i var och en av Arvsfondens målgrupper. Den dokumentation som lämnats in före 2021 (då äldre personer 65 år och äldre blev en egen målgrupp) ger därmed bara inblick i hur många deltagare som varit 25 år och äldre. Efter 2021 finns även uppgifter om hur många av de aktiva deltagarna som varit 65 år och äldre.

personer med intellektuell funktionsnedsättning. Sättet att förhålla sig till målgruppens ålder i dessa projekt ligger i linje med hur personer med funktionsnedsättning, allmänt sett, ofta börjar räknas som äldre i 40-50-årsåldern med utgångspunkt i biologiskt, kroppsligt åldrande (Taghizadeh Larsson m. fl., 2010). I synnerhet personer med intellektuell funktionsnedsättning tillskrivs ofta ett förtida inträde i ålderskategorin äldre med (implicit eller explicit) hänvisning till att det biologiska, kroppsliga, åldrandet börjar tidigare hos personer med IF än hos övriga befolkningen (Kåhlin, 2015). Ett exempel som ofta tas upp är att demenssjukdomar debuterar tidigare bland personer i denna grupp (t.ex. Sande, 2020). Personer med intellektuell funktionsnedsättning är dock en heterogen grupp och i likhet med vad som gäller för andra grupper så påverkas det kroppsliga åldrandet av faktorer relaterade till arv och miljö (Bigby, 2004).

Sammantaget omfattar alltså deltagarna i de äldreinriktade projekten som ingår i den här utvärderingen en vidare åldersgrupp än personer 65 år och äldre.

3. Pandemi – på ont och gott

38 av de 39 projekt som ingår i utvärderingen är pandemiprojekt. De som drivit projekten har varit tvungna att anpassa verksamheten till de speciella förutsättningar som rådde i Sverige från och med vintern 2020 till en bit in på 2022. Det är utan tvekan den betingelse som, enligt de intervjuer som genomförts med projektföreträdare och den projektdokumentation som analyserats, har påverkat genomförandet av de projekt som ingår i den här utvärderingen allra mest. Projekten riktar sig inte bara till en (äldre) åldersgrupp som under pandemin var föremål för särskilda rekommendationer om att begränsa sina sociala kontakter (Folkhälsomyndigheten, 2020). Flera (8) riktar sig dessutom till personer som bor på äldreboenden, det vill säga den typ av boenden som omfattades av ett nationellt besöksförbud under en del av pandemin (Socialdepartementet, 2020). Målgruppen för några (3) projekt bor på LSS-boenden. Även om inte den sortens boenden omfattades av ett nationellt besöksförbud, förekom det restriktioner rörande besökare i gemensamhetsutrymmen (SKR, 2021) och även att kommuner utfärdade mer omfattande lokala besöksförbud på LSS-boenden (se t.ex. SVT, 2020).

3.1 Problem och utmaningar

Års- och slutrapporterna från projekten, liksom intervjuerna med projektföreträdare, är fyllda av exempel på problem och utmaningar till följd av pandemin och de restriktioner och riktlinjer som följde i dess spår. På intervjufrågan ”Vilket är det största hinder ni stött på under projekttiden” hänvisade de allra flesta till pandemin. ”Pandemin har varit ett gigantiskt hinder” svarade till exempel en av de intervjuade vars projekt startade upp ungefär samtidigt som covid-19 började spridas på allvar i Sverige. I en årsrapport från ett annat projekt skriver projektledaren: ”Mycket av året kan sammanfattas med ett ord; Corona” I redovisningen för det första projektåret från ett projekt inriktat på aktiviteter för personer med demenssjukdom och deras anhöriga beskrivs hur möjligheterna att följa den ursprungliga projektplanen helt omintetgjorts i termer av att ”Målgruppen har inte ändrats, men allt i övrigt”. Årsrapporten innehåller även ett av flera exempel på hur den ovälkomna – och högst oförutsedda – situationen behövt hanteras genom omfattande förändringar av den ursprungliga projektplanen:

Vi hanterade pandemin genom att vi satte oss ner, läste projektplanen för alla år och plockade ut det t vi kunde göra utan att besöka verksamheterna /.../vi tänkte nytt och tänkte om

Som citatet också exemplifierar ställdes flera projekt inför det påtagliga hindret att all direktkontakt med målgruppen var omöjlig, till och med förbjuden, under kortare eller längre delar av projektiden. I andra projekt – och under andra delar av pandemin – var det möjligt och tillåtet att träffa målgruppen fysiskt. Men för att kunna hålla rekommenderade avstånd mellan deltagarna behövde aktiviteterna genomföras i mindre grupper än planerat och ett mindre antal personer än vad som var tänkt kunde delta. Aktiviteter på äldreboenden fick genomföras via befintlig personal på boendet vilket bland annat innebar ett ökat beroende av personalens möjligheter och vilja att sätta sig in i, och avsätta tid för, aktiviteterna i en redan pressad arbetssituation.

Andra konkreta exempel på pandemirelaterade hinder och utmaningar som drabbade projektverksamheter är att projektledningen inte kunde ha några fysiska möten. Det framkommer också i intervjuerna med projektföreträdare och i de redovisningar som skickats in till Arvsfonden. Nyskapade projektteam kunde inte jobba ihop sig såsom planerat. Utvecklingen av nya samarbeten med referensgrupper och andra organisationer försvårades; planerade samarbeten med regionen (vårdcentraler, minnesmottagningar m. fl. verksamheter) fick läggas på is och planerad spridning av information om projektverksamheten vid mässor, utställningar etcetera var inte möjlig att genomföra eftersom dessa verksamheter stängde ner. Projekten drabbades även av sjukskrivningar bland projektmedarbetare och svårigheter att rekrytera projektmedarbetare, inklusive volontärer. Resor för att genomföra föreläsningar var inte längre möjliga och de nödvändiga covid-anpassningarna ledde till merarbete för projektmedarbetare.

I vissa fall fick planerade projektaktiviteter ställas in helt, eller skjutas fram till följd av pandemin. I andra fall var det inte möjligt att pausa projektet eftersom projektmedarbetare saknade alternativa sätt att försörja sig då de sagt upp sig eller tagit tjänstledigt under den planerade projektperioden. Uttryck för sorg över att inte kunna träffa målgruppen men samtidigt nås av signaler om att ”de har haft (och har) det väldigt jobbigt, känt sig ensamma och oroliga” förekommer också. Att inte kunna genomföra projektet som planerat medförde i sin tur stress och oro hos projektledare. I projektrapporterna och intervjuerna

beskrivs att projektledare sökt och fått stöd av sina handläggare hos Arvsfonden, av samarbetspartners samt av personer som lett andra, liknande, Arvsfondsprojekt.

3.2 Inte bara negativt

Men pandemin och dess konsekvenser för projektverksamheten framställs inte bara som något negativt av de som lett projekt under pandemin. Att aktiviteter på äldreboenden genomfördes med personal i stället för med projektmedarbetare betyder att de genomfördes med personer som de boende redan har en relation till vilket bidrog till att skapa trygghet. Ansvariga för ett av de yogainriktade projekten beskriver hur besöksförbudet på äldreboenden lett till att satsningen på att utbilda personalen till yogainspiratörer startat upp tidigare än planerat. Personalen kom på det sättet att ta en större plats och få en viktigare roll i projektet ”vilket påverkat metodutvecklingen mycket positivt”. Även att hela verksamheten tvingades läggas på is under en period hade sina fördelar. En av de intervjuade projektföreträdarna formulerade det så här:

Pandemin gav paus – gav utrymme att reflektera. Idén fick ”ligga till sig” och hela det pedagogiska upplägget ändrades/.../ Vi har fått tänka om och tänka nytt vilket varit nyttigt och vi bedömer att resultatet har blivit ännu bättre

I dokumentationen för ett annat projekt beskrivs pandemianpassningar ha lett till att ”Projektet har blivit mer kvalitativt än kvantitativt, vilket vi ser positivt på”.

Intervjuerna och projektdokumentationen innehåller också flera konkreta exempel på hur pandemin och dess konsekvenser gynnat kreativitet och lett fram till idéer om nya aktiviteter. Det rör sig om aktiviteter som inte fanns med i den ursprungliga projektplanen, men som visade sig fungera över förväntan och som kommit att få stort utrymme vid genomförandet av projektet. Hit hör en framgångsrik idé om att skapa ett brevskrivarprojekt med en skolklass i ett projekt inriktat på att ”främja psykisk och fysisk hälsa samt ökad livskvalitet för personer som lever i ensamhet”.

Intervjuerna och dokumentationen från projekten innehåller också många beskrivningar av hur det skapats ett sug efter sociala kontakter och aktiviteter som gynnade projektet när restriktionerna väl släppte. ”I stället för de planerade åtta grupperna blev det 19 grupper” berättade exempelvis en av de

intervjuade projektföreträdarna. Nu i efterhand noteras också att pandemin ”öppnat vägar in i digitaliseringen” som organisationen och den fortsatta verksamheten efter projekttidens slut gagnas av. ”Vi har lärt oss att använda digitala verktyg och filmer” sa exempelvis en av de intervjuade.

3.3 Digital omställning

Den snabba och omfattande digitala omställning som ägde rum under covid-pandemin påskyndade en redan pågående digitalisering inom flera sektorer av det svenska samhället (Arbetsförmedlingen, 2023; Göteborgs universitet, 2023; UKÄ 2023).

I linje med hur många andra verksamheter i Sverige och internationellt hanterade pandemins konsekvenser blev digitala alternativ och lösningar en väg att driva de aktuella projektverksamheterna vidare, om än på ett annorlunda sätt än vad som var tänkt från början. Enligt vad som framkommer i projektdokumentationen och intervjuerna ställde alla verksamheter som pågick under pandemin i större eller mindre utsträckning om till ett digitalt format. Exempel är att möten – projektledningsmöten, referensgruppsmöten etcetera – ställdes om till digitala zoom-möten. Utbildningar av projektmedarbetare, studiecirkel, föreläsningar och andra aktiviteter gjordes om och genomfördes digitalt.

Positiva sidor av digitala omställningar som lyfts fram är att det var möjligt att nå en större publik med digitala föreläsningar och att medel som var avsatt för resor kunde användas till att utöka antalet möten. Digitala träffar beskrivs som en uppskattad möjlighet till sociala kontakter för personer som tillhörde en riskgrupp och som under en längre tid varit isolerade. I enstaka projekt beskrivs hur den digitala omställningen allmänt sett lett till fler deltagare än planerat.

Till de negativa sidor av digitala omställningar som beskrivs hör problem med tekniken som gick ut över kvalitén på möten och föreläsningar. Till detta kommer problem som att det inte fanns tillgång till wifi på alla äldre- eller LSS-boenden, något som bekräftas i Socialstyrelsens årliga uppföljning av den digitala utvecklingen i socialtjänsten och den kommunala hälso- och sjukvården. 2022 hade exempelvis 60 procent av kommunerna tillgång till internet i rum eller lägenheter i alla sina särskilda boenden för äldre.

Motsvarande siffra för stöd- och serviceboenden för personer med funktionsnedsättning/LSS-boenden var 54 procent (Socialstyrelsen, 2022b).

I dokumentationen och i intervjuerna framkommer också hur digitala omställningar av projektverksamheter innebar ett behov av – och krävde tid för – att lära sig, och vänja sig vid, att kommunicera digitalt och använda digitala plattformar samt för att identifiera lämpliga digitala verktyg. ”Pandemin förde med sig att det blev mycket fokus på det tekniska” som en av de intervjuade formulerar det. Det framgår också hur vissa aktiviteter med projektens målgrupper helt enkelt inte kunde genomföras digitalt då de kräver fysisk närvaro. Som framkommer i årsrapporteringen för ett projekt som är inriktat på att ge personer med Parkinsons sjukdom kunskaper och verktyg för en tryggare vardag, med fokus på trygga fall, har det ”inte fungerat att genomföra några avancerade falltekniksövningar på trygga sätt via digitala plattformar”. I väntan på att det åter skulle bli möjligt att träffas fysiskt riktades verksamheten in på förebyggande träning såsom balans, styrketräning, koordination och flexibilitet, men också på att bygga upp en känsla av gemenskap och samhörighet bland deltagarna.

I de kapitel som följer framkommer andra utmaningar som den digitala omställningen innebar för kontakten med projektens – olika – primära målgrupper, liksom för målgruppens delaktighet i projektverksamheter.

4. Rekrytering av deltagare

Att lyckas med att rekrytera deltagare till den planerade verksamheten är givetvis centralt för att den ska kunna genomföras. Enligt projektdokumentationen och intervjuerna har flertalet (27/39) projekt som ingår i utvärderingen stött på problem när det gäller just detta. Det är motivet till att det här kapitlet ägnas just åt rekrytering av deltagare. De avsnitt som följer belyser hinder när det gäller att nå ut till och engagera personer ur den tilltänkta målgruppen – och framkomliga vägar som projekten funnit.

4.1 Att inte kunna träffas fysiskt

Pandemin med åtföljande svårigheter att träffas fysiskt och omställningar till att genomföra aktiviteter digitalt beskrivs för flertalet projekt som det största hindret när det gäller att rekrytera deltagare. Hit hör bland annat projekt med personer med intellektuell funktionsnedsättning som målgrupp. Så här formuleras den problematik man ställdes inför i ett av dessa projekt i rapporten för det andra projektåret:

För dem som är digitala och känner till oss har det varit lätt att följa oss på sociala medier. Exempelvis för beslutsfattare, div olika personalkategorier mfl som är digitala. Övriga har det bitvis varit svårt eller mkt svårt att nå. Särskilt då äldre personer med IF som sällan är digitala. Även äldre anhöriga och gode män samt i vissa fall personal har varit svåra att nå då deras digitala kompetens ofta är låg.

Risken att en del hamnar på efterkälken i ett mer digitaliserat samhälle har påpekats av många (se t.ex. Socialstyrelsen, 2022a). Under intervjun beskrev företrädaren för det aktuella projektet hur man jobbat hårt för att nå ut, men att det ändå varit ”jättesvårt” att få deltagare. Det som fungerat var ”ut och möta människor på plats”, inklusive att ”bjuda på bullar och mackor”. Men bara ett fåtal sådana fysiska informationsträffar hanns med innan pandemin slog till. Under dessa rekryterades å andra sidan flera deltagare.

I årsrapporteringen för ett annat projekt som också har personer med intellektuell funktionsnedsättning som målgrupp lyfts flera orsaker till att gruppen riskerar att drabbas negativt av en ökande digitalisering. Hit hör kunskap, ekonomiska förutsättningar och begränsad tillgång till internet:

Det digitala utanförskapet är inte bara stort under pandemin i denna målgrupp. Vi ser i många fall att kunskap och ekonomiska förutsättningar sätter stopp för

användandet av digital teknik. Deltagare kan då inte ta del av utbudet på den digitala marknaden, se information som många gånger enbart skickas ut digitalt eller följa med i det digitala språket. Vi ser också att klyftan mellan olika boenden är stor. En del boenden saknar helt Wi-Fi för de boende eller så har det dålig eller begränsad tillgång till internet.

Att inte kunna träffas fysiskt, följt av en digital omställning av projektaktiviteter, drabbade även rekryteringen av deltagare i projekt med andra målgrupper än personer med intellektuell funktionsnedsättning. Ett exempel är ett projekt inriktat på ”ensamma seniorer med små eller inga möjligheter att komma ut till andra mötesplatser på grund av psykiska eller fysiska hinder”. Trots satsningar på att erbjuda utbildning i det digitala verktyg som användes tackade ändå en del nej till att delta:

De kände sig osäkra på tekniken och de digitala tjänster som krävdes för att delta/.../Utbildningar i Zoom räckte en bit, men inte hela vägen fram och det resulterade i att vi helt enkelt inte nådde ut till så många som vi hade önskat.

(ur Årsredovisning för projektår två)

Paradoxalt nog drabbade även svårigheterna att träffas fysiskt under pandemin rekryteringen av deltagare till ett it-inriktat projekt med fokus på att förbättra förutsättningarna för digital delaktighet i den äldre befolkningen. I projektdokumentationen framgår att det blev svårt att nå just de som ännu inte var digitalt delaktiga eftersom det krävde, och ingick i projektplanen, att bjuda in dessa personer till fysiska möten, prova-på-tillfällen och studiecirkel för att introducera digital teknik. Sådana aktiviteter fick skjutas upp till en osäker framtid då restriktioner och smittspridning åter skapade förutsättningar för att träffas ”på riktigt” igen.

4.2 Att engagera människor i något de inte känner till

Många av de projekt som ingår i utvärderingen går ut på att engagera människor i aktiviteter som de inte ägnat sig åt förut eller kanske ens hört talas om. I flera fall är målet att anpassa och introducera aktiviteter som man redan ägnat sig åt i organisationen till en ny, äldre, målgrupp. Hit hör projekt som har som mål att ge äldre personer med funktionsnedsättning möjlighet att, i en anpassad form, ta del av aktiviteter som föreningen sedan tidigare genomför med yngre personer med funktionsnedsättning, såsom parasport/träning och fysiska aktiviteter för personer med rörelsenedsättning. Hit hör också projekt

med målsättningen att anpassa och introducera aktiviteter – till exempel yoga – som man sedan tidigare riktar till en bred allmänhet (utan funktionsnedsättningar) till personer på äldreboenden eller personer med vissa typer av funktionsnedsättningar eller diagnoser.

Att engagera människor i en aktivitet som de inte känner till, eller kanske aldrig tänkt skulle vara aktuell för dem själva, har enligt intervjuerna och projektdokumentationen varit en utmaning för flera projekt. Ett framgångskoncept har även i detta fall visat sig vara att ge presumtiva deltagare möjlighet att ta del av vad aktiviteterna handlar om i praktiken vid olika typer av ”prova på”-arrangemang. När projektets aktiviteter är okända för de som de riktar sig till har det visat sig vara betydelsefullt, eller till och med ”livsviktigt”, att personer i målgruppen själva får se och testa vad det handlar om för att därefter kunna bestämma om aktiviteten är något för dem. Så beskriver intervjuade projektföreträdarna varför den här rekryteringsstrategin visat sig fungera så mycket bättre än att till exempel låta samarbetspartners förmedla skriftlig information till sina medlemmar eller till patienter i väntrum.

”Mun till mun” – eller ”snöbollsmetoden” – beskrivs också som ett effektivt sätt att sprida intresse för aktiviteter som är nya och okända för personer i målgruppen. När aktiviteterna väl kommit i gång kan nöjda deltagare locka vänner och bekanta ur projektets målgrupp att vara med.

Som redan berörts förutsätter både prova-på-aktiviteter och ”mun till mun-metoden” att människor kan – och vågar – träffas fysiskt. Metoderna har därmed varit svåra eller omöjliga att tillämpa under pandemiåren vilket försämrat förutsättningarna att rekrytera deltagare till den här sortens nyskapande projekt.

4.3 Att hitta ett tilltal som fungerar

En annan utmaning som flera av projekten ställts inför är att hitta ord och formuleringar som gör att projektverksamheten får ett positivt mottagande och att potentiella deltagare blir intresserade och vill vara med.

Vad man kallat projektet, aktiviteten i fråga – eller målgruppen – beskrivs ha varit ett hinder vid rekryteringen av deltagare, eller på andra sätt ställt till problem, för totalt elva av projektverksamheterna. Under intervjuerna och i

års- och slutredovisningarna för de här projekten återfinns också beskrivningar av hur sättet att kommunicera vad verksamheten handlar om eller vem den riktar sig till har förändrats sedan projektstarten. Ett exempel ur en årsredovisning för projektår ett:

Under projektåret har vi flera gånger ändrat i hur vi kommunicerar ut projektet och dess ämnen. Exempelvis identifierar sig inte alla personer "över 65 år som lever tillsammans med en partner som är sjuk" som en "äldre anhörigvårdare"

Citatet belyser hur flera formuleringar och begrepp ibland behövt bytas ut i det inledande skedet av ett och samma projekt. I det här fallet lyfts att formuleringen "äldre anhörigvårdare" inte fungerat optimalt när det gäller att rekrytera deltagare.

Företrädaren för ett annat projekt berättade hur man inledningsvis formulerat inbjudan till potentiella deltagare i termer av "För dig med psykisk ohälsa". Efter återkoppling från en pensionärsorganisation som projektet samarbetade med hade formuleringen bytts ut till "För dig som behöver mer inspiration i vardagslivet". Ändringen hade underlättat rekryteringen av deltagare avsevärt. I ett annat projekt hade begreppet "äldre" bytts ut mot "Seniorer" och "65+". "Då får man själv avgöra – om det står äldre kanske personen inte identifierar sig som det", som den intervjuade projektföreträdaren formulerade det. "Demenssjukdom" är ytterligare ett exempel på ett begrepp som beskrivs ha mött negativa reaktioner:

Vi har också pratat om att inte alltid använda ordet demenssjukdom utan hellre minnessvikt, något som flera vi varit i kontakt med i projektet har uttryckt. Fokus ska vara på det som är friskt och sådant man klarar av

(ur en årsredovisning för projektår ett)

Gemensamt för de flesta formuleringar och begrepp som visat sig fungera dåligt när det gäller att attrahera deltagare är, som i exemplen som lyfts ovan, att orden eller fenomenen i fråga kan uppfattas som stigmatiserande och negativt laddade i dagens Sverige. De har ersatts av formuleringar som bedömts sakna den typen av laddningar och ger en mer positiv bild av verksamheten – och av dem som den riktar sig till.

En del andra byten av formuleringar och begrepp kräver mer komplexa förklaringar.

Hit hör hur snarlika benämningar av målgruppen som ”äldre med funktionsnedsättning” och ”61+ med funktionsnedsättningar”, som använts i ansökan om projektmedel från Arvsfonden, bytts ut i början av projektiden. I redovisningen av det första projektåret för ett av dessa projekt, inriktat på så kallad paracycling, framkommer att man med formuleringen avsett ”både de som har diagnostiserade nedsättningar och de som på grund av ålder och kanske skador relaterade till olyckshändelser/sjukdomar”. Att beskriva målgruppen på detta sätt möttes dock av negativa reaktioner:

Att kategorisera alla i vår målgrupp som funktionsnedsatta visade sig inte accepteras av personer från pensionärsorganisationerna. Vi tog till oss kritiken och ändrade definitionen av målgruppen till att mer utgå från att man av olika orsaker inte klarar en ordinär tvåhjulig cykel.

(ur projektets årsredovisning för projektår ett)

I ansökan om projektmedel hade man i ett annat projekt beskrivit målgruppen som ”äldre med funktionsnedsättningar på äldreboenden”. Under intervjun beskrev projektföreträdaren hur man slutat använda ”funktionsnedsättning” när man informerade om verksamheten. Detta då man insett att ”Äldre med funktionsnedsättning” kunde skapa förvirring kring vilka av de boende som var välkomna att delta.

En förklaring till att formuleringen ”äldre med funktionsnedsättning” inte fungerat i dessa projekt är att nedsatta funktioner ofta uppfattas som något som hör till när man är äldre och därför inte behöver skrivas ut. Det är med andra ord ofta underförstått att någon som är ”äldre” också har nedsatta funktioner. Det återspeglas bland annat i hur personer i olika åldrar med nedsatta funktioner och hjälpbehov delas in i ”personer med funktionsnedsättning” (under 65 år) och ”äldre” eller ”äldre människor” (65 år och äldre). Den typen av indelning i å ena sidan personer med funktionsnedsättning och å andra sidan äldre används i många olika sammanhang: i socialtjänstlagen, av statistiska centralbyrån (SCB), i socialpolitiska texter och diskussioner, i media, och i forskningen, för att nämna några (Taghizadeh Larsson, 2016). När nedsatta funktioner på äldre dagar omnämns används ofta andra begrepp än funktionsnedsättning. Äldre, eller gamla, som exempelvis fått sämre rörelseförmåga beskrivs som ”skräpiga” eller som att de har ”krämpor” (Erlandsson, 2014). Detta till

skillnad från hur personer som fått en skada i samband med födseln eller i ung vuxenålder, ofta beskrivs just som ”personer med funktionsnedsättning”.

En av många konsekvenser av denna indelning är att personer som blir äldre, dvs som fyller 65 år, efter att hela eller en stor del av sina liv levt med funktionsnedsättning i samband med sin födelsedag så att säga klumpas ihop med jämnåriga vars funktionsnedsättningar uppkommit på äldre dagar. Denna ”sammanblandning” är i sin tur en anledning till att kunskapen är begränsad om hur villkoren ser ut just för äldre personer som levde med funktionsnedsättning innan de fyllde 65. Till exempel visar statistik från SCB (2022c) att många vuxna personer med funktionsnedsättning lever med knappa ekonomiska resurser (SCB, 2022). Men eftersom statistiken enbart omfattar personer 64 år och yngre saknas uppgifter om hur situationen ser ut för gruppen på äldre dagar. På engelska kontrasteras numera ibland *ageing with disability* (att åldras med funktionsnedsättning) med *ageing into disability* (att åldras till funktionsnedsättning) för att skilja den förstnämnda gruppen från de som får en funktionsnedsättning på äldre dagar, det vill säga de som åldras till funktionsnedsättning (Putnam & Bigby, 2021).

”Äldre med funktionsnedsättning” kan med andra ord komma att tolkas som ett onödigt, och stigmatiserande, utpekande av det relativt vanliga fenomenet att åldras *till* funktionsnedsättning. Det är ett sätt att förstå pensionärsorganisationernas negativa reaktioner i det första exemplet ovan.

Den förvirring som ”Äldre med funktionsnedsättning” skapat i det andra exemplet kan å andra sidan förstås som ett uttryck för hur formuleringen kan väcka frågor om det enbart är personer – eller boende på äldreboendet – som levt med funktionsnedsättning under större delen av sitt liv och som nu är äldre som är välkomna att delta. Eller riktar sig verksamheten även till personer som av olika skäl till exempel fått svårare att röra sig på äldre dagar? Eller riktar sig verksamheten till båda dessa grupper?

Begrepp och formuleringar har även ifrågasatts och bytts ut av andra skäl än att de uppfattats ha en negativ klang eller skapa förvirring. Ordet ”yoga” byttes i ett projekt mot ”rörelser till musik” eller ”gympa”: ”för att fler känner igen sig mer och det leder till större trygghet för dem”. Projektledaren för ett annat projekt, med ordet dans i projektnamnet, kommenterade under intervjun hur man i projektledningen kommit att inse vikten av att vara tydlig med att det

inte är fråga om en danskurs när man informerar om projektet – att det inte ”går att vara nog tydlig med det”. ”Dans” kan med andra ord uppfattas som en alltför krävande och komplicerad aktivitet. Ett ytterligare exempel på det framkommer i ett citat från en intervju med en projektdeltagare som återfinns i en projektrapport:

Vi trodde först att “dans, det kan vi ju inte göra” eftersom situationen ser ut som den gör med sjukdomen och kropparna... Men det har ju gått jättebra. Vi har diskuterat om det skulle vara bra med ett annat namn eftersom alla har olika bilder av vad dans är. En del kanske blir avskräckta. Kanske kan man benämna det “rörelse” i stället?

(Citat från utvärderingsintervju återgiven i en projektrapport)

Även att se över vilket bildspråk som används vid rekryteringen av deltagare, kan bidra till att öka intresset för verksamheten. Det framkom också under intervjuerna och i dokumentationen för de projekt som ingår i den här utvärderingen. I ett it-inriktat projekt ökade intresset avsevärt för de kurser som gavs inom ramen för projektet genom en revidering av både ord och bild på den ”poster” som användes för att locka deltagare. Projektets målgrupp är äldre personer med intellektuella eller neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och postern skickades ut ”till alla dagliga verksamheter och gruppboenden i hela Stockholm”:

Vi väntade men vi fick ingen respons, trots erbjudande om kostnadsfri kurs och att vi kommer ut till deras arbetsplats eller hem. Efter efterforskningar och samtal med kvalitetssamordnare så insåg vi att vår “poster” var lite för torr och saklig. Den framhöll nyttan med att öka sitt IT-kunnande, men missade att visa på allt det roliga som man kan göra med webben. Vi gjorde om hela postern med hjälp av en illustratör /.../ Det blev en mera lättsam ton som slog an bättre och tryckte på fördelarna och det roliga man kan göra på webben, anmälningarna som rullade in visade att vi hade hittat fram (Ur projektrapport för år 2)

De ord som använts för att benämna projektet, aktiviteten i fråga – eller målgruppen – har alltså blivit till hinder när deltagare ska rekryteras till verksamheten och försvårat rekryteringen av deltagare. Även hur projektverksamheten kommunicerats via bild har ställt till det i ett projekt. Att förstå att det är just de ord (och bilder) som används då man informerar om projektet som är problemet, och att kommunicera verksamheten eller målgruppen i andra termer (eller med ett annat bildspråk) har då visat sig vara en framkomlig väg.

4.4 Rekrytering via personal

Flera av projekten är helt eller delvis inriktade på personer som bor på äldreboenden eller LSS-boenden och/eller deltar i aktiviteter vid så kallade träffpunkter eller dagliga verksamheter. En utmaning för sådana projekt som framkommer i projektdokumentationen och under intervjuerna har att göra med att det i praktiken har varit personalen på boendena som rekryterat boende till aktiviteten. ”Personalen var de som tog de boende till samlingsrummet där aktiviteten ägde rum”, som en av de intervjuade formulerade det.

Att personalen haft en inflytelserik roll i rekryteringen beskrivs ha påverkat antalet deltagare i en del projekt på ett negativt sätt. En projektföreträdare svarade exempelvis ”ointresserad personal” på en intervjufråga om vad som varit det största hindret när det gäller rekrytering av deltagare. I redovisningen av det första projektåret för ett projekt inriktat på personer med intellektuell funktionsnedsättning lyfts att det är viktigt att information om projektet når deltagarna på ett neutralt och lättförståeligt sätt, men att det alltid finns ”en risk att deltagarens val av aktivitet blir påverkat av personal på boende eller Daglig verksamhet eller närstående som nås av informationen först”. I de projektredovisningar som skickats in till Arvsfonden finns också beskrivningar av hur information om projektaktiviteter stannat hos personal som tror att de inte passar de personer i målgruppen som finns i verksamheten, eller som bedömer att deltagandet kommer att medföra för hög arbetsbelastning för personalen själva.

Rekrytering via personal beskrivs för en del verksamheter som en övergående konsekvens av pandemin och restriktioner som inte tillåtit projektmedarbetare att vistas på boendena och själva prata med dem som bor där. När restriktionerna släppte och projektmedarbetarna själva kunde träffa personer ur målgruppen blev det också lättare att få deltagare. I andra projekt beskrivs personalens inställning till, och engagemang i, projektaktiviteterna, ha påverkat hur man lyckas med rekryteringen av deltagare, även när pandemin blåst över. Flera av de intervjuade projektföreträdarna med erfarenhet av att rekrytera deltagare till projektets aktiviteter via personal berättade att det varit svårast i början av projekttiden. Ju mer inblick personalen själva fick i verksamheten ju bättre blev de på att beskriva vad den gick ut på. Det förde i sin tur med sig att fler deltagare dök upp när det var dags för aktiviteten. Och bara

en person väl deltagit en gång brukade hen komma igen. Företrädaren för ett projekt beskrev hur man framgångsrikt arbetat med inspirationsträffar för personalen och med att låta dem själva testa aktiviteten. På det sättet kom de att känna sig tryggare med vad den handlade om och förmedlade en mer positiv bild till potentiella deltagare. Även när det gäller personal lyfts med andra ord ”prova-på-tillfällen” som ett framgångskoncept för rekrytering av deltagare.

Andra framkomliga vägar som beskrivs i projektdokumentationen och intervjuerna handlar om att i projektledningen bli tydligare med hur personalen ska gå till väga då de rekryterat deltagare. Som ett exempel kan nämnas att företrädaren för ett av projekten som riktade sig till personer på äldreboenden berättade att man under projekttiden alltmer kommit att inse vikten av att förmedla till personalen att de ska fråga samtliga boende om de vill delta. Personalen har också uppmanats att betona att aktiviteten inte kräver förkunskaper eller viss fysisk förmåga, utan att alla kan delta.

Flera av de intervjuade beskrev också personalen som en betydelsefull länk mellan projektledningen och potentiella deltagare. Att de som arbetar i verksamheten där aktiviteten genomförs känner personerna ur målgruppen gör att de kan motivera och stötta potentiella deltagare att själva välja att delta i aktiviteter som intresserar dem. Vikten av att hitta ett sätt att prata och skriva om projektets aktiviteter som skapar intresse och engagemang både bland potentiella deltagare – och hos personalen – lyfts också under intervjuerna. Ett exempel på det som berördes i föregående avsnitt var att den intervjuade företrädaren för ett projekt med ordet dans i projektnamnet lyfte fram vikten av att även inför omsorgspersonalen vara tydlig med ”att det inte är fråga om en danskurs” så att personalen i sin tur skulle berätta om verksamheten på ett sätt som lockade, och inte skrämde bort, de boende att delta.

4.5 Att få till jämställdhet och mångfald

Det finns inga lagstadgade krav på att projekt ska nå ut till en heterogen grupp deltagare ur målgruppen, eller på andra sätt verka för jämställdhet och mångfald, för att beviljas medel från Arvsfonden (SFS 2021:401). I de års- och slutredovisningar som projekten ska lämna in till Arvsfonden kommer ämnet upp genom att information efterfrågas om hur organisationen arbetat för att främja jämställdhet, tillgänglighet och mångfald, samt om det finns grupper

som organisationen hade velat men inte lyckats nå. I den redovisning av antal aktiva deltagare i projektet som stödmottagande organisation ska lämna i års- respektive slutrapporter ska också könsfördelning på deltagarna anges.

Under intervjuerna och i projektdokumentationen framkommer att ledningen för flertalet projekt som ingår i den här utvärderingen haft – och har – ambitioner att få till en heterogen grupp då man rekryterat deltagare ur målgruppen. Man förefaller emellertid ha lagt olika mycket tid och energi på att reflektera kring – och arbeta med – att rekrytera en mångfald av deltagare och har också varit inriktade på att få till olika sorters mångfald. I en del projektansökningar listas – och diskuteras – en rad kategorier, såsom funktionsvariationer, kön, genus, ålder, sexualitet, etnisk och social tillhörighet eller bakgrund som man har för avsikt att ta hänsyn till vid rekryteringen. I andra ansökningar redogörs enbart för en målsättning att få till lika många män som kvinnor bland deltagarna. I dokumentationen för ett projekt anges att ”vi har arbetat oberoende av kön” och i ett annat beskrivs mångfaldsambitionerna i termer av att ”Vi har inte exkluderat någon från våra aktiviteter”. Några projektföreträdare berättade under intervjuerna att målgruppen i sig är så svår att nå ut till att det inte varit relevant att försöka få till en heterogen grupp deltagare. Så här formulerade sig till exempel den intervjuade projektledaren för ett stödinriktat projekt med äldre personer med intellektuell funktionsnedsättning som målgrupp i samband med en intervjufråga om hur sammansättningen av deltagare motsvarade de förväntningar man haft: ”Vi fick ta de personer som vi fick”. Även företrädare för projektinriktade på psykisk ohälsa och ensamhet bland äldre, liksom företrädare för ett projekt riktat till (en ospecificerad grupp) äldre med funktionsnedsättning formulerade sig på liknande sätt.

De fyra avsnitt som nu följer belyser hinder och framkomliga vägar när det gäller hur man i projekten arbetat med att få till en blandning av deltagare när det gäller kön och etnisk tillhörighet samt svårigheter som några verksamheter ställts inför när det gäller att nå äldre personer som inte redan är aktiva i olika

sammanhang.¹³ Det fjärde avsnittet behandlar projektverksamheternas arbete med ålderssammansättningen i projekten.

4.5.1 Konsten att rekrytera män

Som framgått i rapportens tredje kapitel så hade de – huvudsakligen pågående – projekt som ingår i den här utvärderingen vid tiden för datainsamlingen, allmänt sett, nått fler kvinnor än män. I projektdokumentationen och i intervjuerna framkommer hur man i flera (14) projekt arbetat aktivt och medvetet för att rekrytera fler män. I en del av dessa förefaller en rad strategier ha använts för att nå ut till män, utan att man ens kommit i närheten av en jämn könsfördelning bland deltagarna. Exempelvis framgår i en redovisning för det tredje projektåret för ett projekt (inriktat på fysisk träning och med målgruppen ”seniorer med funktionshinder”) att:

När det gäller att nå män har vi arbetat med positiv särbehandling i sammansättning av grupper och frångått ordningen i väntelistor för anmälda deltagare för att få mer genusutjämnade grupper. Det har medvetet valts prova på aktiviteter som är mer manligt genuskodade och använts bilder på män i kommunikation.

Den faktiska könsfördelningen bland de aktiva deltagarna som redovisas i årsrapporten i fråga är – trots det arbete som uppenbarligen lagts ner – 76 procent kvinnor och 24 procent män.

Företrädaren för ett annat (stödinriktat) projekt (riktat till målgruppen ”äldre med funktionsnedsättning/ar av olika slag som upplevt ofrivillig ensamhet och/eller depression”), berättar under intervjun att projektledningen lagt ner mycket tid och energi på att rekrytera de män som numera deltar i projektets aktiviteter. Till slut hade man bestämt sig för att ”nu får det vara”. Det ansågs inte rimligt att fortsätta lägga så mycket arbete på att rekrytera just män. Däremot fördes fortfarande en intern dialog i föreningen om hur man ska bli bättre på att nå ut till män. I den senaste årsredovisningen, för projektår 2, redovisar detta projekt könsfördelningen 78 procent kvinnor och 22 procent män bland de aktiva deltagarna.

---

¹³ Under intervjuerna ställdes frågor rörande deltagarnas etniska tillhörighet och kön samt hur projektet nått personer som inte är medlemmar i organisationen i fråga liksom de som inte är föreningsaktiva alls.

I intervjuerna och projektdokumentationen för ungefär hälften (6/14) av de projekt som säger sig ha arbetat aktivt för att rekrytera fler män beskrivs också strategier och arbetssätt som lett till, eller troligen legat bakom, att man faktiskt lyckats rekrytera fler män.

De framkomliga vägar som presenteras är:

1. *Fler manliga ambassadörer*; dvs män (och på äldreboenden manlig personal) som informerar om projektets aktiviteter;
2. *Manliga aktivitetsledare*;
3. *Att erbjuda både (köns-)blandade gruppaktiviteter och mansgrupper som männen kan välja mellan* (eller, som i ett projekt, avsätta en dag i veckan som "männens dag" med enbart manliga ledare och deltagare);
4. *Erbjuda sportinriktade aktiviteter och föreläsningar*;
5. *Fråga (äldre) män ur målgruppen vilka aktiviteter de är intresserade av och erbjuda dessa*;
6. *"Be personal förmå äldre män att prova-på"*. Den intervjuade företrädaren för ett yoga-inriktat projekt berättade om hur man lyckats med att rekrytera fler män på äldreboenden på detta sätt.

Att hitta män som är intresserade av att leda projektaktiviteter (dvs nummer två ovan) kan vara svårt. Det framkommer i dokumentationen för två (stödinriktade) projekt. Företrädare för ett av dessa projekt, med fokus på ensamhet och psykisk ohälsa/hälsa formulerar det i projektets slutredovisning på följande sätt: "Det krävs i princip "head hunting" för att få män till ledarutbildning och sedan till samtalsgrupper, men resultatet är gott".

Att faktiskt fråga män vad de skulle vilja göra (nummer fem ovan) beskrivs som en framgångsrik strategi för ett annat (stödinriktat) projekt med fokus på ensamhet och psykisk ohälsa/hälsa. När projektledningen märkte att de hade svårt att nå män med studiecirkelarna de startat bestämde de sig för att åka ut till en mötesplats för seniorer och prata med männen där. Där träffade de änkemän som ville lära sig laga mat (men inte var intresserade av bokcirkelarna som var i gång). När projektföreträdaren intervjuades var projektet inne på det andra projektåret och genomförde en matlagningscirkel tre timmar i veckan – som enbart hade manliga deltagare. Man hade även startat upp en caféverksamhet som nådde många män.

Strategierna ovan beskrivs alltså som framgångsrika på så sätt att de lett till att man i de aktuella projekten lyckats nå ut bättre till män med projektets aktiviteter än vad man inledningsvis gjort. Samtidigt framkommer att arbetet tagit tid och krävt energi och att kvinnor fortfarande är i klar majoritet bland de aktiva deltagarna.

Ovan har fokus varit på de projekt som beskrivs ha lagt ner arbete på att rekrytera manliga deltagare till verksamheten. Så är inte fallet när det gäller fem projekt som redovisar att män är i majoritet bland de aktiva deltagarna eller i de tre projekt som redovisar en helt jämn könsfördelning (se kapitel 3). Tvärtom formulerade sig flera av de intervjuade projektföreträdarna för dessa projekt i termer av till exempel: ”Vi har inte jobbat särskilt för att nå mångfald när det gäller kön” eller ”Vi fick ta de deltagare vi fick”.

Vad är det då som gör att dessa åtta projekt nått övervägande män – eller lika många män som kvinnor?

Det finns inget självklart svar på den frågan och någon projektföreträdare svarade själv att det nog berodde på slumpen. Projekten har olika inriktning: två är inriktade på fysisk träning, tre är stödinriktade, två kulturinriktade och ett är inriktat på it. I slutredovisningen för ett av (de stödinriktade) projekten med fokus på att ”förbättra möjligheterna att söka och få dispens för körkort vid synfältsbortfall” reflekterar projektföreträdaren över om de relativt få kvinnor man nått med verksamheten har att göra med att körkort i 70-årsåldern fortfarande är ”något män gärna slåss för – mer än vad kvinnor verkar göra”. Ett av projekten inriktade på fysisk träning handlar om aktiviteter med boll, vilket möjligtvis kan ha underlättat rekryteringen av män. Vad gäller de övriga sex projekten är det svårt att se liknande kopplingar till typen av verksamhet.

En intervjuad projektledare gissade själv att den jämna könsfördelningen bland deltagarna i (det kulturinriktade) projektet skulle kunna ha att göra med att han själv är man. Utifrån hur flera av de framgångsrika rekryteringsstrategier som lyfts fram ovan handlar om att ha (fler) män som arbetar i verksamheten så framstår kopplingen som rimlig. Sex av de åtta projekt (75 procent) som alltså varit relativt framgångsrika när det gäller att nå ut till män med projektets aktiviteter företrädades vid intervjutillfället av män. Det är en högre andel än för projekten i sin helhet. 21 av projekten (58 procent) företrädades av

kvinnor, 12 (33 procent) av män och tre av projekten (8 procent) företräddes av både män och kvinnor.¹⁴

4.5.2 Mångfald

Under intervjuerna med projektföreträdare ställdes en fråga om hur sammansättningen av deltagare i verksamheten ser ut när det gäller etnisk tillhörighet.¹⁵ Det har inte varit möjligt att få ett lika tydligt svar på den frågan som när det gäller kön. Ett av flera skäl är att Arvsfonden (inte oväntat) inte efterfrågar kvantitativa uppgifter kring etnisk tillhörighet i de års- och slutredovisningar som projekten lämnar in, så som är fallet när det gäller kön. Projektledningen kan därmed inte förväntas ha inhämtat information kring deltagarnas etniska tillhörighet, eller i vilken del av världen de är födda och uppvuxna. Det intryck som svaren förmedlade är dock att de projekt som ingår i den här utvärderingen, med några undantag, nått få personer med annat förstaspråk än svenska eller som är födda och uppvuxna i ett utomnordiskt land. ”Det har varit vitt”, formulerade en av de intervjuade projektföreträdarna frånvaron av mångfald i verksamheten.

I projektdokumentationen och i intervjuerna med projektföreträdare framkommer dock att man i flera – 15 – projekt arbetat eller arbetar aktivt, för att rekrytera och göra aktiviteter tillgängliga för utlandsfödda seniorer, nysvenskar, personer med annan etnisk tillhörighet än svensk eller personer med invandrarbakgrund (formuleringarna varierar i de olika projekten). En rad strategier och anpassningar beskrivs. För en del projekt framkommer inget om hur insatserna i praktiken fungerat. Eftersom flertalet projekt ännu inte var avslutade när datainsamlingen genomfördes är inte det så konstigt, utan återstår att bedöma. När det gäller ett projekt framkommer det att projektledningen inte vet – eller någonsin kommer att få veta- vilka som laddar ner appen i fråga, men att man har varit mån om att innehållet i appen ”ska vara attraktiv för ett flertal kulturer”.

---

¹⁴ Den absoluta majoriteten av de intervjuade projektföreträdarna var – eller hade varit – projektledare.

¹⁵ Se <https://www.do.se/diskriminering/diskrimineringsgrunder/etnisk-tillhorighet-en-av-diskrimineringsgrunderna>

När det gäller ungefär hälften av de 15 projekten beskriver projektföreträdare uttryckligen hur genomförda insatser inte har fått det resultat man avsett eller önskat. För två projekt beskrivs både aktiviteter som fungerat och de som inte gjort det. Ingen beskriver sig uttryckligen som nöjd med det sammanlagda resultatet av det arbete som lagts ner, vilket i flera fall verkar röra sig om relativt omfattande insatser. Exempel på strategier som beskrivs i termer av att ha varit mindre framgångsrika är att man ”försökt att nå andra etniska grupper via trossamfund och föreningar, nätverk för föreningar där vi själva ingår och sociala medier”; ”haft dialog med vårdcentraler, anhörigkonsulenter och biståndshandläggare i mer invandratäta områden. Vi har sökt skolor med undervisning för personer med annan etnisk bakgrund än svensk”.

Pandemin och de konsekvenser den fått för möjligheterna att genomföra projektverksamheten som planerat – såsom svårigheter att träffa människor fysiskt – lyfts av flera projektföreträdare som hinder och bidragande orsaker till att det varit svårt att nå ut till personer med olika språk och bakgrunder trots att man försökt. Pandemin anges också som skäl till att man i en del projekt har sett sig som tvungen att välja bort, avbryta, eller lägga mindre tid än planerat på att försöka få till mångfald bland deltagarna.

En annan möjlig förklaring till varför det varit svårt att nå ut till personer med andra förstaspråk än svenska och med bakgrund i andra länder som presenteras i intervjuerna och dokumentationen för några projekt är att det har att göra med kulturella skillnader. En intervjuad projektföreträdare för ett projekt inriktat på personer med demenssjukdom sa att stigma kring demens överhuvudtaget varit ett problem för rekryteringen av deltagare – men särskilt stort när det gäller personer med annan kulturell bakgrund. I dokumentationen och intervjuerna för två projekt inriktade på ensamhet och psykisk ohälsa/hälsa föreslås att den relativa svårigheten att nå utlandsfödda personer kan ha att göra med att man i delar av världen sällan eller aldrig talar om upplevd ensamhet eller psykisk ohälsa då det är så förknippat med skam. I slutredovisningen för ett av dessa projekt framkommer att man kontaktat ”olika etniska föreningar” och erbjudit sig att översätta projektets metod och modell så att de själva kan leda samtalsgrupper, men att ”de vi samtalat med har inte önskat det”. En intervjuad företrädare för ett tredje projekt med fokus på ensamhet och psykisk ohälsa/hälsa berättar hur en projektmedarbetare som är född i ett utomeuropeiskt land i rekryteringssyfte

själv gett sig ut i två bostadsområden som utmärks av mångfald bland de boende, men att det även varit svårt att engagera nya deltagare på det sättet.

Riktade aktiviteter till finsktalande, som genomförs på finska, beskrivs dock ha fungerat väl för två av projekten inriktade på ensamhet och psykisk (o)hälsa. I slutredovisningen för ett av dessa projekt framgår att projektet ”haft svårt att nå personer med utomeuropeisk bakgrund”, men att man genom två finskspråkiga samtalsgrupper lyckats ”nå personer som tillhör minoritetsgruppen Sverigefinnar som har en stark förankring i Sörmland”. I slutredovisningen för det andra projektet beskrivs hur man sökt och fått medel från Arvsfonden för ett ytterligare, tredje, projektår för att bedriva ”Samtalsgrupp Senior på finska. Det arbetet är lyckat, trots coronapandemin” (men här framkommer också att det varit svårt att nå manliga deltagare till samtalsgruppen).

I föregående avsnitt framkom att ett antal projektverksamheter som inte arbetat aktivt med att nå ut till män ändå hade en jämn könsfördelning bland deltagarna, eller fler män än kvinnor. Några (4) projektföreträdare beskrev på liknande sätt att de som deltar i verksamheten representerar en mångfald av deltagare vad gäller språk och bakgrund, trots att man inte lagt någon energi på att få till det. Det är möjligt att identifiera likheter mellan de flesta av dessa (3) projekt: 1) *Projektverksamheten bedrivs på en plats där det redan innan starten vistas människor med bakgrund i olika länder;* 2) *Aktiviteten är tillgänglig för människor med olika språk.*

Ett exempel är ett kulturinriktat projekt med ambitionen att ”skapa en mötesplats där äldre personer med funktionsnedsättning erbjuds möjlighet att delta i skapande verksamhet och social samvaro över generationsgränser”. Den intervjuade projektföreträdaren berättade att man under hela projekttiden haft deltagare med olika bakgrund, på ett sätt som motsvarar hur det ser ut i bostadsområdet där verksamheten håller till, liksom i den lokal som verksamheten bedrivs. I projektdokumentation framgår att de flesta deltagarna har svenska som förstaspråk men det finns också de som talar ”persiska, bosniska, arabiska, franska, ryska, danska, tyska och fler”. Det framgår också att projektmedarbetarna talar flera olika språk ”bl. a. svenska, danska, franska, persiska och engelska”. Ett annat exempel är ett yogainriktat projekt med verksamhet på äldreboenden. Under intervjun förmedlade projektföreträdaren att genom att de boende redan representerar en mångfald vad gäller etnicitet

blir det så att säga automatiskt även så bland de som deltar i aktiviteten. Själva aktiviteten beskrivs också som tillgänglig för människor som talar (och förstår) olika språk ”då vi visar alla rörelser i lugn takt”.

Att en projektverksamhet bedrivs på ett äldreboende behöver dock inte nödvändigtvis innebära att de som bor där har olika förstaspråk och bakgrunder. Det kan också ha betydelse var boendet är beläget. En företrädare för att annat projekt berättade att man främst nått ”etniska svenskar” genom sina aktiviteter på äldreboenden i de mer centrala delarna av Stockholm.

Ett (avslutat) projekt beskrevs ha nått ut till heterogen grupp av deltagare från olika länder, utan att man lagt ner arbete på att få till mångfald och trots att det vare sig har bedrivits på äldreboenden eller i ett bostadsområde karakteriserat av mångfald. Rekryteringen hade huvudsakligen skett via pensionärsföreningar och deras medlemstidningar. Den intervjuade projektföreträdaren för detta (kulturinriktade) projekt (med fokus på att få äldre med medfödd eller åldersrelaterad funktionsnedsättning att minnas, skriva och berätta samt att spegla deras texter i en radiopodd), sa att han var förvånad över att ha nått ut till så många utlandsfödda personer; kanske 10–15 procent av deltagarna. Könsfördelningen hade också varit jämn. Samtidigt hade deltagarna mest varit ”pigga pensionärer”. Det hade varit svårt att nå de äldre-äldre och de med demenssjukdom så som planen hade varit från början.

Sammanfattningsvis finns det inget enkelt svar på varför några projekt nått ut till personer med olika språk och bakgrund, medan de flesta inte har det. Platsen för projektverksamheten verkar ha haft betydelse i några fall – och riktade verksamheter till finsktalande har fungerat för vissa projekt. I likhet med vad som framkommit när det gäller kön, ger intervjuerna med projektföreträdare och projektdokumentationen också intryck av att det sammantaget i de projekt som ingår i utvärderingen ägnats en hel del tid och energi åt att försöka få till mångfald bland deltagarna, utan att man uppnått det resultat man hoppats på.

4.5.3 Att nå de inte redan aktiva

Under intervjuerna tillfrågades projektföreträdarna om i vilken utsträckning som projektverksamheterna nått de som inte redan tidigare är aktiva i olika föreningar och organisationer. Frågan visade sig vara svår att svara på. Det var inget som deltagarna tillfrågats om och därför visste man inte.

I dokumentationen och under intervjuerna rörande några (5) projekt framkommer däremot en utmaning som handlar om att det varit relativt lätt att nå ut till och rekrytera deltagare och medarbetare som redan – allmänt sett – lever aktiva liv, socialt och fysiskt, men svårare att rekrytera de som inte är det och därför skulle ha mest nytta av att vara med. Projekten i fråga representerar olika typer av organisationer och olika målgrupper och ger alla uttryck för att ha arbetat hårt, och testat olika strategier, för att komma i kontakt med dem som man tänker skulle ha glädje av verksamheten, men att de trots detta inte nått ut på det sätt som de önskat. Pandemin beskrivs som en bidragande faktor, men inte som den enda orsaken.

Den intervjuade företrädaren för ett projekt inriktat på hemmaboende personer med demenssjukdom och deras anhöriga och vänner beskrev det som mycket svårt att nå ut till de som inte är föreningsaktiva. Föreningar når bara sina medlemmar. Regionens verksamheter, såsom minnesmottagningar, kan dela ut information. Men på grund av sekretessen kan de inte förmedla kontaktuppgifter till personer som de kan se skulle ha glädje av projektverksamheten. Personer med demenssjukdom har i sin tur begränsad möjlighet att själv hitta information och följa upp den, och anhöriga kan ha svårt att orka med att ta kontakt.

Men problematiken beskrevs även för projekt med andra målgrupper. Företrädaren för ett projekt inriktat på att ge äldre personer med rörelsenedsättningar ”en ökad möjlighet till fortsatt träning och rehabilitering i syfte att stärka deras psykiska och fysiska hälsa” uttryckte till exempel under intervjun att hen inte var riktigt nöjd med att man främst nått ut till de redan aktiva i målgruppen. För att hantera denna problematik hade man arbetat aktivt med olika former av uppsökande verksamheter. Återigen lyftes ”prova-på aktiviteter” som ett fungerande arbetssätt, i detta fall riktade både till potentiella deltagare och yrkesgrupper som möter målgruppen i sitt arbete inom sjukvård- och rehabilitering – och som sedan aktivt kunde jobba för att rekrytera personer som de ser skulle ha glädje av verksamheten. Ett annat sätt som fungerat var riktade inbjudningar som skett via relevanta patientföreningar. Kontinuerlig uppföljning, påminnelser och peppning har därefter varit ”tidskrävande men nödvändigt” för att många av de som tidigare inte varit aktiva ska hållas motiverade och (fortsätta att) komma, betonade den intervjuade projektföreträdaren.

För tre projekt drivna av pensionärsorganisationer och i första hand inriktade på att nå ut till och stötta personer som lider av ensamhet (två projekt) respektive behöver stöd i att använda digitala tjänster (ett projekt) framkommer att det varit lätt att rekrytera medlemmar som vill hjälpa till i, och informera om, verksamheten. De har bland annat nåtts via lokalföreningars styrelser, genom inspirationsmöten och genom skriftlig information. När det gäller det projekt som har en it-inriktning berättar den intervjuade projektföreträdaren att de har en kö på personer/medlemmar som vill vara med i den del av projektverksamheten som handlar om befintliga digitala tjänster som 1177 och hur tillgängliga de är, medan det varit svårt att nå de personer som ännu inte är digitalt delaktiga. Den intervjuade projektföreträdaren för ett av projekten inriktade på ensamhet beskrev hur man trots omfattande insatser inte alls nått så många ”svårt ensamma” personer som man räknat med att nå. Förutom att man ringt upp alla medlemmar som är 87 år och äldre i den aktuella pensionärsföreningen, hade projektet även marknadsförts via lokaltidningar, tv, radio, direktreklam (informationsblad hade delats ut i 170 000 brevlådor vid två tillfällen) m.m. I redovisningen av det andra projektåret presenteras en möjlig förklaring till att man haft svårt med rekryteringen med hänvisning till en intervjustudie som genomförts inom ramen för projektet:

Vårt intryck är att det inte finns så många svårt ensamma som vi förväntat. Vi har intervjuat 218 personer i 90-års-åldern bl.a. om ensamhet. 77% av dessa bor ensamma, en majoritet tillbringar flera dagar i veckan utan att träffa en enda person men bara 14% besväras av ensamhet

Oavsett vad som är den faktiska orsaken till rekryteringsproblemen i det här projektet, sätter citatet fingret på att en anledning till att ett projekt har svårt att nå målgruppen i den omfattning man planerat kan vara att det i praktiken faktiskt finns färre personer som är i behov av verksamheten än man förutsett. Resultatet från den studie man genomfört inom ramen för projektet, och som hänvisas till i citatet, bekräftar också resultat från den omfattande svenska och internationella forskning som finns kring ensamhet, och äldres ensamhet. Den har visat att ensamhet är ett komplext fenomen, med många dimensioner, och att människor kan leva med få sociala kontakter utan att känna sig ensamma, och också känna sig ensamma fastän de har mycket folk omkring sig (se t.ex. Hawkey & Cacioppo, 2010). Att identifiera – och komma i kontakt med –

personer som mår dåligt av sin ensamhet är därmed, allmänt sett, ingen lätt uppgift.

4.5.4 Äldre i olika åldrar?

De flesta projektföreträdarna beskrev under intervjuerna ålder som en relativt oviktig fråga vid rekryteringen av deltagare. I jämförelse med kön och etnicitet är det sällsynt med reflektioner och ambitioner när det gäller deltagarnas ålder i projektdokumentationen för de 39 projekten. Då ålder och ålderism allmänt sett inte diskuterats och problematiserats i samma utsträckning som till exempel kön och sexism och etnicitet och rasism (Andersson, 2008) är det inte förvånande.

Enligt befintlig forskning är ålderism ett ytterst vanligt fenomen som drabbar människor i alla åldrar i en rad olika sammanhang. En del studier pekar till och med mot att ålderism är den vanligaste formen av fördomar och diskriminering – vanligare än både sexism och rasism (Ayalon, 2014). Vi vet samtidigt fortfarande lite om vad det är för slags handlingar och arrangemang som människor faktiskt uppfattar som åldersdiskriminerande – och på vilka grunder de uppfattar de på det sättet. Detsamma gäller vilken betydelse åldern på personen har för om en handling eller ett arrangemang uppfattas eller bedöms som åldersdiskriminerande. Det gäller också vilken eventuell betydelse andra karaktäristika eller kategoriseringar (rörande t.ex. kön eller etnicitet) har för vad som uppfattas och bedöms som åldersdiskriminerande – och för vem som uppfattas och bedöms som åldersdiskriminerad.

Att få till åldersblandade grupper äldre eller att nå ut till pensionärer i vissa underrepresenterade åldrar framträder alltså – föga förvånande – inte som en vanlig ambition bland de projekt som ingår i den här utvärderingen. Men det finns undantag.

I ett (it-inriktat) projekts redovisning av projektår står det: ”När vi rekryterat deltagare till aktiviteter försöker vi få med både yngre och äldre pensionärer”. Frånvaron av liknande, uttalade, ambitioner i dokumentationen för andra projekt kan ses som ett uttryck för hur äldre och pensionärer, på ett sätt som kan ses som ålderistiskt, i många sammanhang uppfattas och betraktas som en enhetlig åldersgrupp. Detta trots att ålderskillnaden mellan (ålders)pensionärer kan vara närmare 40 år – det vill säga lika stor som mellan en 20- och 60-åring. Det finns dessutom, statistiskt sett, stora skillnader

mellan yngre och äldre pensionärers levnadsförhållanden och hälsa (SCB, 2022b). En av de intervjuade företrädarna för ett projekt inriktat på fysisk träning berättade hur det förekommit att yngre seniorer hoppat av projektverksamheten när de mött de övriga – äldre- deltagarna. I redovisningen av det sista – tredje – projektåret reflekterar projektledningen över detta fenomen. Här beskrivs också hur man i projektet arbetat med att få verksamheten attraktiv för yngre äldre genom att skapa mer ålders- (och vitalitets-) homogena deltagargrupper:

Under projektet har det blivit tydligt att seniorer på inget sätt är en homogen grupp och deltagare har visat tydliga ålders- och funktionspremisses. De yngre seniorerna identifierar sig inte med de äldre och känner sig för unga för att tillhöra allt för åldersblandade grupper. Här har vi tagit med oss att synen på sin egen vitalitet är viktig för vissa deltagare och försöker sätta samman grupper som liknar varandra utifrån ålder och funktion.

Det här är det enda projekt där en problematik kopplad till sammansättningen av (de äldre) deltagarnas ålder lyfts liksom hur den hanterats. Ambitionen med avsnittet har varit att bidra till ökad medvetenhet om att det i samband med planeringen och rekryteringen av deltagare till ett äldreinriktat projekt kan vara relevant att fundera över frågor rörande ålder och ålderssammansättning bland de som ska delta. Ett av flera skäl till det som tagits upp är att ”äldre”, 65-plussare eller (ålders)pensionärer kan omfatta personer med olika åldersidentiteter (jfr t.ex. Krekula, 2021), i likhet med hur människor kan ha olika könsidentiteter. Det kan också vara värt att fundera över om reaktioner från yngre äldre, liknande de i citatet, bäst betraktas och hanteras som ett legitimt motstånd mot ålderism – mot att bli betraktad och behandlad som en del av ett homogent äldrekollektiv. Eller är den sortens reaktioner bland ”yngre äldre” gentemot ”äldre äldre” snarare att se som ålderistiska i sig? Befintlig forskning erbjuder inget enkelt svar på den frågan. Det finns ett behov av mer empiriskt grundad kunskap rörande ålderism, för att vi bättre ska kunna förstå vad för slags socialt problem ålderism är, och hur dess negativa sidor ska motverkas på ett adekvat sätt.

5. Målgruppens delaktighet

Ett av Arvsfondens kriterier för att projekt ska beviljas medel är att målgruppen är delaktig. Kriteriet gäller delaktighet före, under och efter ett projekts genomförande och behöver inte alltid avse en verksamhet. I lagen (2021-401) om Allmänna arvsfonden formuleras detta som att ”Vid bedömningen av om stöd /.../ska lämnas ska hänsyn tas till om målgruppen deltar i planeringen eller genomförandet (2 kap. 3 §)”. Av arvsfondens hemsida framgår att ”Målgruppens behov ska styra projektet oavsett om ni ska bygga något eller utveckla en metod. Delaktigheten kan se olika ut beroende på vilken målgrupp som är involverad”.

Enligt projektdokumentationen och intervjuerna med projektföreträdare har personer ur projektets primära målgrupp deltagit i planeringen eller genomförandet av 38 av de 39 projekten.¹⁶ Att målgruppens delaktighet varit en central fråga för de som lett projekten framkommer också, liksom att det sett olika ut i projekt med olika målgrupper.

Det är vanligt att skilja mellan deltagande och delaktighet och betrakta deltagande som att vara fysiskt närvarande och bli lyssnad på, medan delaktighet innebär ett aktörskap och en påverkansmöjlighet (t.ex. Shier, 2001). I min analys av projektföreträdarnas beskrivningar framträder ingen tydlig gräns mellan delaktighet och deltagande. Det har att göra med de ambitioner som framkommer att i utvecklingen av metoder, arbetssätt etcetera i de enskilda projekten försöka ta tillvara även hur de som (enbart) deltar i projektens aktiviteter upplever aktiviteten.

5.1 Olika former av delaktighet

Enligt en genomgång av den senast inkomna års- eller slutredovisningen från de 39 projekten har målgruppen varit aktivt involverad både i planeringen och genomförandet av projektet i lite mer än hälften (22/39) av projekten. I dessa projekt deltar med andra ord personer ur projektets primära målgrupp som

---

¹⁶ För ett av de 39 projekten, som var relativt nystartat när datainsamlingen genomfördes, har det inte varit möjligt att få en tydlig bild av målgruppens deltagande i verksamheten och projektet.

projektmedarbetare, aktivitetsledare eller mentorer, finns med i styr- eller referensgrupper eller beskrivs på andra sätt ha haft fler roller i projektet än som deltagare i projektaktiviteter. I dokumentationen och intervjun rörande ett projekt inriktat på att utveckla en receptapplikation kring mat och måltider för äldre personer i eget boende, framgår exempelvis att ”målgruppen har varit involverad under hela projekttiden”, att den ”varit representerad i referens- och testgrupper” samt ”haft ett stort inflytande och påverkat innehållet i och utvecklingen av applikationen”. Här framgår också att målgruppen i praktiken bland annat omfattar medlemmar i pensionärsorganisationen SPF och föreningen Aktiva Seniorer. I dokumentationen för ett annat projekt, inriktat på att på olika sätt förbättra situationen för äldre personer med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, beskrivs på liknande sätt hur målgruppen ”varit delaktiga i alla delar från att uttrycka ett behov eller önskemål till att faktiskt ta fram en produkt eller skrift”.

Andra projekt, med andra målgrupper, presenterar helt eller delvis annorlunda bilder av hur målgruppens delaktighet i projektet gestaltar sig.

I intervjuerna och dokumentationen rörande en knapp tredjedel (12/39) av projekten framkommer att målgruppen helt eller huvudsakligen medverkat i rollen som deltagare.¹⁷ Målgrupper för nio av dessa projekt är personer med demenssjukdom och/eller personer som bor på äldreboenden, det vill säga en boendeform där huvuddelen av de boende är multisjuka och i behov av omfattande hjälp dygnet runt. Många har en demenssjukdom eller någon form av kognitiv funktionsnedsättning (Kunskapsguiden, 2020). Ett av (de nio) projekten har angivit både personer med demenssjukdom (som bor hemma/i ordinärt boende) och deras anhöriga/närstående och andra personer som finns i deras närhet som primär målgrupp. Målgrupper för de resterande tre projekten är ålderspensionärer med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning; äldre personer med intellektuella eller neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och äldre personer med funktionsnedsättning.

---

¹⁷ För ett av de 39 projekten, som var relativt nystartat när datainsamlingen genomfördes, framkommer inte en tydlig bild av målgruppens deltagande i verksamheten och projektet. Projektet ingår därför inte i redogörelsen.

I fyra av de 39 projekten beskrivs målgruppens deltagande på sätt som inte riktigt passar in i någon av grupperna ovan. Två av dessa – ett it-inriktat och ett stödinriktat – beskrivs som helt individanpassade. Det it-inriktade har äldre med funktionsvariation som primär målgrupp, men även yngre personer med funktionsvariation medverkar. Att verksamheten skulle organiseras i form av personlig hjälp (av en yngre person), beskrivs redan i ansökan och var alltså i linje med den ursprungliga planen. I redovisningen för det andra projektåret framkommer att ”projektledare håller ett längre uppstartsmöte med varje ny deltagare för att få bakgrund och vad han/hon vill lära sig” samt att lärandet även därefter är individuellt och anpassat efter deltagarens önskemål.

Målgruppen för det stödinriktade projektet är ofrivilligt ensamma äldre. I ett annat (stödinriktat) projekt som (också) har ensamma seniorer som målgrupp beskrivs deltagarnas roll som rådgivande. Genom att delta i fokusgrupper har de påverkat utformningen av en digital mötesplats i form av en ”app”. Den webbaserade utbildning som tas fram i ett (stödinriktat) projekt med anhöriga till personer med demenssjukdom som primär målgrupp, baseras på filmade intervjuer med personer som själva lever med demenssjukdom (inklusive anhöriga). Deltagarna beskrivs i detta projekt medverka genom att i de filmade intervjuerna själva berätta om sin situation och genom att det är deras berättelser som utgör stommen i utbildningen.

De tre avsnitt som nu följer är inriktade på utmaningar vad gäller målgruppens delaktighet som framkommer i projektdokumentationen och intervjuerna med företrädare för de projekt som ingår i utvärderingen. Beskrivningar av sätt att hantera utmaningarna tas också upp.

5.2 Dagsform, funktion, sjukdom och död

Samtliga projekt som ingår i den här utvärderingen riktar sig till personer med någon typ av funktionsnedsättning. De flesta som deltar eller deltagit i projektverksamheterna har uppnått en relativt hög ålder. En del är över 100 år gamla. Många har en demenssjukdom eller annan kronisk sjukdom. Under en del av projekttiden härjar en pandemi som drabbar grupper som projekten riktar sig till särskilt hårt. Det är exempel på under vilka betingelser som projekten genomförts som redan framkommit i den här rapporten. Det är också exempel på förhållanden som påverkar en del personers möjligheter att fortsätta att delta i projektaktiviteter som de börjat vara med i, eller som medför att de inte kan vara med varje gång som aktiviteten äger rum. Det

framkommer i intervjuerna med projektföreträdare och i projektens års- och slutredovisningar.

På en intervjufråga om vad som främjat respektive hindrat de rekryterade deltagarnas engagemang och deltagande i projektaktiviteter som de börjat att delta i angav exempelvis en projektföreträdare för ett projekt där personer med demenssjukdom deltar ”progression i sjukdomen” som ett hinder, vid sidan av ”isolering” i samband med pandemin. I dokumentationen från ett annat projekt, med en annan målgrupp, framkommer att: ”En del av målgruppen är svårt påverkade av sin Parkinson, ibland deltar de och ibland orkar de inte men majoriteten av deltagarna kommer vid varje tillfälle”.

Att ”dagsformen” kan variera hos personer som ingår i projektets målgrupp gäller flera av de projektverksamheter som bedrivs på äldreboenden. Det inverkar i sin tur på vem och hur många som deltar i aktiviteten vid ett visst tillfälle. Att deltagare helt försvunnit ur verksamheten på grund av dödsfall beskrivs också. Att projektaktiviteten på grund av pandemin behövt starta upp i mindre grupper än planerat, kombinerat med dödsfall bland deltagare, har lett till att grupper blivit för små för att fungera på ett bra sätt.

En del projektföreträdare beskrev det under intervjuerna som väntat och planerat att – och hur – deltagarnas hälso- och funktionstillstånd skulle komma att påverka deras förutsättningar för deltagande och delaktighet. Eftersom de mött och arbetat med målgruppen tidigare hade det inte kommit som en överraskning

Andra intervjuade projektföreträdare gav uttryck för att deltagarnas hälso- och/eller funktionstillstånd – och vad de klarar och inte klarar – kommit som något av en överraskning och lett till att de planerade formerna för deltagande inte fungerat som förväntat. Vanligaste är beskrivningar av att ha överskattat vad personerna ska klara av. Det handlar om projekt med olika målgrupper; personer med demenssjukdom och/och eller personer på äldreboenden, äldre personer med intellektuell funktionsnedsättning och ofrivilligt ensamma äldre.

En företrädare för ett (stödinriktat) projekt med äldre personer med intellektuell funktionsnedsättning i målgruppen berättade exempelvis under intervjun att man i projektledningen haft större förväntningar på deltagarnas självständighet och hur stort ansvar de skulle kunna ta när projektet planerades än vad de i praktiken visade sig ha. Tanken hade från början varit

att motverka risken för ensamhet genom att deltagarna, i studiecirkelformat, skulle lära sig hur man på egen hand hittar information om aktiviteter att ägna sig åt som ålderspensionär. Idén till upplägget kom från ett projekt riktat till yngre personer med IF. Men många av de äldre personer som deltog i projektet var skörare och hade mindre ork än väntat. Man hade inte heller hittat personer ur målgruppen som kunde fungera som cirkelledare, vilket varit planen. Att överhuvudtaget ta sig till aktiviteten var en tillräcklig utmaning för flera. Liknande erfarenheter framkommer i dokumentationen för ett annat projekt med samma målgrupp.

Att så att säga gilla läget och anpassa ambitionerna efter deltagarnas faktiska förmåga och hälso- och funktionstillstånd beskrivs för de aktuella projektverksamheterna som fungerande sätt att hantera att personer i målgruppen inte kunnat delta på det i förväg planerade sättet. Den intervjuade projektföreträdaren i exemplet ovan berättade exempelvis att man i projektledningen landat i att låta deltagarna själva lägga ribban för sitt deltagande och även själva föreslå vad de skulle ägna sig åt under träffarna. På det sättet fortsatte projektet mot samma mål som tidigare, men med andra metoder. ”Vi har lärt oss att låta vara och improvisera” som hen formulerade det. En annan lärdom som den här projektföreträdaren gav uttryck för var att ta människor på allvar inte bara handlar om att inte underskatta dem – det är lika fel att inte rätta sig efter deras faktiska förmåga och behov.

Det individanpassade projekt med ofrivilligt ensamma äldre som målgrupp som nämndes i kapitlets inledande avsnitt är ett annat exempel på hur planerade projektverksamheter anpassats till de personer som man faktiskt kommit i kontakt med. Under intervjun med projektföreträdaren framkom att (individuella) hembesök och besök hos enskilda personer som bor på äldreboenden var en anpassning till de deltagare som i praktiken rekryterats. De hade mått för dåligt, varit för trötta och haft för stora psykiska hinder för att kunna bli hjälpta genom att lockas in i olika typer av befintliga aktiviteter, vilket hade varit den ursprungliga planen.

Att deltagarnas dagsform varierar beskrivs som nödvändigt att anpassa sig till i några projekt. I slutrapporten för ett (kulturinriktat) projekt där personer som bor på äldreboenden ingick i målgruppen formuleras det så här:

Denna situation går ju inte att styra så vi välkomnade alla som ville vara med för dagen och alla som deltog vid dessa skapande stunder var odelat positiv till de aktiviteter som vi genomförde

Ovan har framkommit exempel på hur ledningen för flera projekt överskattat målgruppens hälso- och funktionstillstånd och förmåga då projektet planerades. En närmast motsatt erfarenhet beskrevs av företrädare för ett projekt inriktat på fysisk träning och med äldre personer med synnedsättning som målgrupp. Deltagarna i detta projekt beskrivs under intervjun som ”mycket tuffare” och mer vältränade än förväntat. De senioranpassade övningar föreningen tidigare använt i föreningens ordinarie träningspass riktade till seniorer (utan funktionsnedsättning) var inte tillräckligt utmanande för projektets målgrupp. Den bästa vägen för att hitta rätt nivå på träningspassen visade sig vara att göra målgruppen delaktig genom att fråga hur de vill ha det och testa nya övningar tillsammans med dem. Återkoppling från målgruppen ledde även till att intensiteten på passen ökades. Reaktionerna från projektets målgrupp beskrivs ha varit till nytta även för de seniorer (utan funktionsnedsättning) som deltar i föreningens ordinarie träningspass. Den intervjuade projektföreträdaren berättar att man gjort träningen tuffare för dem också och att det ”fungerat jättebra. Vi hade uppenbarligen lagt ribban lite för lågt även för dem”. En sammanfattande lärdom från detta projekt beskrivs vara att ”vi har lärt oss att inte vara överbeskyddande utan att skapa förutsättningar och underlätta - att inte serva för mycket”. Men projektföreträdaren berättade också att det kommit som något av en överraskning att många av deltagarna ur målgruppen (äldre personer med synnedsättning) även har en hörselnedsättning. Den oväntade utmaningen hade men försökt lösa ”genom att ha fler träningsvärdar som kan stå nära och berätta/visa vad deltagarna ska göra”.

De ursprungliga tankarna och planerna kring vilka roller målgruppen ska ha i verksamheten, vad de ska göra och på vilket sätt samt hur regelbundet de ska delta, har alltså inte fungerat i praktiken i en del projekt. Att planera om och anpassa verksamheten och aktiviteterna efter de faktiska deltagarnas förmåga och hälso- och funktionstillstånd beskrivs i dessa fall som fungerande sätt att arbeta vidare mot projektmålen.

5.3 Svårigheter att vara delaktig via digitala verktyg

I dokumentationen och intervjuerna med företrädare för flera projekt framkommer hur omställningar till att genomföra aktiviteter digitalt under pandemiåren inte bara gick ut över möjligheten att rekrytera deltagare. Det gick också ut över rekryterade deltagares deltagande och delaktighet i de anordnade aktiviteterna.

”Det finns en gräns för vad en person med högre grad av demens kan åstadkomma själv digitalt” sammanfattade en projektföreträdare sina erfarenheter av att ställa om projektverksamheten till ett digitalt format. Företrädaren för ett annat projekt berättade hur deltagare med demenssjukdom haft svårt att skilja ett Zoom-möte från ett tv-program. I ett tredje projekt med personer med diagnosen demens som målgrupp valdes möjligheten att genomföra projektaktiviteterna digitalt bort redan på diskussionsstadiet. I redovisningen av det andra projektåret framgår att digitala verktyg bedömts som så svåra att anpassa efter målgruppens behov ”att det skulle kräva orimligt mycket resurser av personalen på boendena”.

Även i dokumentationen för projektverksamheter riktade till äldre personer med intellektuell funktionsnedsättning framträder problem kopplade till målgruppens delaktighet då verksamheten genomförs med digitala verktyg:

Vi ser att deltagarnas möjligheter till att ta självständiga val, möjligheten att dela kunskap och upplevelser tillsammans med andra deltagare minskar i det digitala mötet i jämförelse med det fysiska

(Ur redovisning för projektår 2)

Men i dokumentationen för det här projektet beskrivs också att digitala träffar där deltagarna haft stöttning av personal på plats upplevts positivt och att man i projektledningen kunde se vinster med att målgruppen introduceras i den digitala tekniken.

5.4 Att ta tillvara alla deltagares perspektiv

Att målgruppen inte bara ska delta i verksamheten, utan också ha inflytande över den, är en ambition som beskrivs under intervjuerna och i dokumentationen för samtliga projekt som ingår i den här utvärderingen.

I dokumentationen och intervjuerna rörande de flesta av projekten framkommer hur personer ur målgruppen genom tal och skrift i olika roller bidragit – och bidrar – med sitt perspektiv på verksamheten och hur den ska utvecklas. Målgruppen är i flertalet projekt, som redan nämnts, representerad i referensgrupper, finns med som projektmedarbetare etcetera. Det beskrivs även hur de som deltar i projektaktiviteter bidrar med sina synpunkter via skriftliga och muntliga utvärderingar samt genom att muntligt förmedla sina upplevelser av aktiviteten under tiden den pågår. Ett (stödinriktat) projekt sticker ut genom att, enligt projektdokumentationen, arbeta medvetet med att få till jämställd delaktighet – att ”alla deltagare oavsett kön får komma till tals och uttrycka sig och att ledaren är uppmärksam på sin egen ledarstil så att kvinnliga och manliga deltagare får lika mycket uppmärksamhet”.

I dokumentationen och intervjuerna rörande (åtta) projekt med personer med demenssjukdom och/eller personer som bor på äldreboenden framkommer, mer eller mindre uttryckligen, att projektledningen gjort bedömningen att muntlig eller skriftlig återkoppling inte är ett lämpligt, tillräckligt eller fungerande sätt att ta tillvara deltagarnas – eller en del av deltagarnas – perspektiv på den aktivitet som de deltar i. Projekten i fråga tillhör den knappa tredjedel (12) av de 39 projekten som i början av detta kapitel kategoriserades som verksamheter där målgruppen helt eller huvudsakligen medverkat i projektverksamheter utifrån en roll som deltagare.

I dokumentationen för ett av projekten konstateras enbart att det varit svårt för en del av de deltagare på äldreboendena som har en demenssjukdom att (muntligt) bidra med tips och synpunkter på aktiviteten. När det gäller de resterande sju projekten framkommer att projektledningen har som ambition att inkludera alla deltagare i att utveckla och utvärdera projektverksamheten, även de som till exempel befinner sig i senare stadier av en demenssjukdom. En av de intervjuade projektföreträdarna formulerar det så här: ”I stort är demensdiagnosen största hindret för att få inflytande. Projektet har som mål att överbrygga det hindret”. För att åstadkomma det har man använt sig av och utarbetat alternativa sätt för att ge deltagare inflytande över verksamheten – och för att själva få reda på hur aktiviteten tas emot och upplevs av de som är med.

Att lyssna på och observera deltagarnas reaktioner och kroppsspråk under det att aktiviteten pågår är det vanligaste alternativa sättet för att få tillgång till

återkoppling från alla deltagare som framkommer under intervjuerna och i projektdokumentationen. Metoden beskrivs ha använts i fem av de sju projekten. Som exempel kan nämnas hur företrädaren för ett av dessa projekt beskriver att projektledningen först testat att använda en ”mycket, mycket enkel enkät” för att få reda på hur deltagarna, som alla har en demenssjukdom, upplever aktiviteten. Men att använda enkäten ”fungerade inte alls”. Tvärtom visade det sig att ”den positiva upplevelsen av aktiviteten blev lite förstörd av att deltagarna skulle fylla i en enkät”. Man bestämde sig då för att övergå till att avläsa deltagarnas kroppsspråk.

Att låta andra än deltagaren själv förmedla hens upplevelser av och synpunkter på aktiviteten är ett annat sätt att få tillgång till återkoppling som framkommer under intervjuerna och i projektdokumentationen. Formuleringar som används av projektföreträdare själva för att beskriva detta är att andra ”förmedlat” deltagares synpunkter; fungerat som ”kommunikationsbrygga” eller att deltagares önskemål gått ”via” eller framförts av andra parter. Ett sådant tillvägagångssätt beskrivs ha använts i fyra av de sju projekten; antingen som det enda sätt som använts för att få tillgång till deltagarnas perspektiv (2 projekt) eller som komplement till att lyssna på och observera deltagarnas reaktioner och kroppsspråk (2 projekt). I två av projekten beskrivs de projektmedarbetare som håller i själva aktiviteten som förmedlare av deltagares upplevelser av och synpunkter på de aktiviteter de deltar i. I de övriga två projekten är det anhöriga och närstående som beskrivs ha haft en sådan roll. På en intervjufråga om hur den primära målgruppens inflytande över planeringen, utformningen och genomförandet av projektet och projektverksamheten sett ut svarade till exempel en projektföreträdare att ”personer med demenssjukdom behöver minnesstöd och kommunikationsstöd från anhörig/person i nära vardagen. Alla önskemål och inflytande går via dessa personer”. På en fråga om vad som främjat målgruppens inflytande över den aktuella projektverksamheten lyfts just detta att en ”stödperson har kunnat vara en kommunikationsbrygga” som en styrka.

En variant av metoden att låta andra än deltagaren själv förmedla hens upplevelser av och synpunkter på aktiviteten är att de projektmedarbetare som håller i aktiviteten har veckovisa samtal med den ordinarie personalen på äldreboendena ”för att fånga upp det som eventuellt händer mellan passen som kan vara värdefullt att ta med i arbetet”. Varianten beskrivs som ett

komplement till en rad alternativa metoder i dokumentationen för ett kulturinriktat projekt med äldre med funktionsnedsättningar på äldreboenden som målgrupp. Projektet var i slutfasen när datainsamlingen genomfördes. Under intervjun framkommer att projektledaren inte bara suttit med och observerat samtliga aktivitetspass. Samtliga pass har dessutom filmats. Filmerna har använts som utgångspunkt för ett ”gediget reflektionsarbete” kring hur aktiviteten fungerat och kan utvecklas tillsammans med de projektmedarbetare som håller i själva aktiviteten. Även anhöriga har kommit med input. Ett utvärderingsformulär som ”skrivits ut och laminrats i stort format för att ge de äldre möjlighet att peka på sina svar i stället för att verbalisera” har också använts. Dessutom beskrivs hur man på ett strukturerat sätt lutat sig mot ansiktsuttryck för att: ”räkna ut medelvärdet på deltagarnas ”nöjdhetsgrad” från 1 (nöjdast ansikte) till -5 (minst nöjda ansikte)”.

Sammanfattningsvis framkommer i intervjuerna och projektdokumentationen att man i huvuddelen av de projekt där traditionella metoder för återkoppling och utvärdering inte bedömts fungera för alla i målgruppen använt (eller använder) sig av andra – alternativa- metoder för att fånga upp deltagarnas perspektiv. Gemensamt för de alternativa metoder för utvärdering och utveckling av verksamheten som beskrivs är att de *inte* bygger på att deltagarna berättar eller skriver hur de upplever eller upplevt aktiviteten; vad de tycker är bra med den, vad som kan bli bättre etcetera. I stället har man lyssnat på, observerat och filmat deltagarnas reaktioner och kroppsspråk under det att aktiviteten pågår, låtit deltagare peka på förutbestämda svar på hur aktiviteten kan upplevas eller låtit andra framföra deltagares synpunkter och upplevelser. I en del av projekten beskrivs de alternativa metoderna som ett komplement till mer traditionell, muntlig eller skriftlig, återkoppling, i andra som den enda sortens metod – eller metoder – som används. I några av projekten förefaller man ha lagt ner åtskilligt med arbete och kreativitet på att utveckla framkomliga vägar i form av metoder som skapar förutsättningar för att ingen ska exkluderas från möjligheten att påverka och utvärdera verksamheten – och för att projektledningen ska få input på hur verksamheten fungerar från alla.

6. Vilka spår har projekten lämnat?

I det här kapitlet beskrivs vilka avtryck projekt som ingår i den här utvärderingen har lämnat. Som sådana avtryck räknas såväl målgruppens upplevelser av att delta i projektaktiviteter – som om och hur projektverksamheter lever vidare efter det att stödet från Arvsfonden upphört. När intervjuerna påbörjades i augusti 2022 pågick fortfarande 32 av de 39 projekten. Den organisation som varit huvudman för att av de sju avslutade projekten visade sig ha gått i konkurs och det var inte möjligt att komma i kontakt med någon företrädare att intervjua om hur det gått för verksamheten efter det att projektet avslutats 2021. Det innebär att överlevnaden för sex projekt kommer att belysas.

6.1 Målgruppens upplevelser

I fokus för detta avsnitt står målgruppens upplevelser av projekt med olika inriktningar som var avslutade, eller nästan avslutade, när datainsamlingen inför den här utvärderingen påbörjades i augusti hösten 2022.

6.1.1 Projekt inriktade på fysisk träning

Inget av de nio projekt som är inriktade på fysisk träning var avslutat då datainsamlingen påbörjades i augusti 2022, men två befann sig i slutfasen av projekttiden. Hit hör ett projekt r med målsättningen att utveckla taekwondo- och hapkidoinspirerad fysisk aktivitet, friskvård och social gemenskap för äldre personer med funktionsnedsättning. Den intervjuade projektföreträdaren berättade att resultatet från de intervjuer och den enkät som genomförts med deltagare visat att de över lag var ”otroligt nöjda”. Detta trots – eller kanske tack vare – att den verksamhet och de aktiviteter som startade upp i mitten av januari 2020 under projekttiden behövt förändras på genomgripande sätt till följd av pandemin.

Dokumentationen för det andra projektet ger inblick i hur deltagare med demenssjukdom upplever att delta i hälsofrämjande aktiviteter i form av yoga och balansövningar:

Vårt mål är att äldre ska uppleva välbefinnande och det har vi uppnått. Deras inlevelse i rörelserna, i deras skratt, skämt och samtal har visat oss att ett

välbefinnande har ökat eller uppstått. De har också blivit märkbart lugnare och gladare.

Som framkommer i citatet ovan har projektledningen använt sig av den alternativa metoden att lyssna på och observera deltagarnas reaktioner och kroppsspråk under det att aktiviteten pågår som beskrevs i föregående avsnitt för att utvärdera hur deltagarna upplever den aktivitet de deltar i.

6.1.2 Stödiriktade projekt

Sex av de 20 stödiriktade projekten var antingen avslutade eller i slutfasen av projekttiden när datainsamlingen påbörjades.

Två av projekten hade varit inriktade på att utveckla metoder eller modeller för att stödja personer med psykisk ohälsa eller som är ofrivilligt ensamma. Det ena projektet uppger i slutredovisningen att utvärderingar med de som deltagit visat att ”91 % uppfattar att de i hög grad har fått verktyg för att må bättre, och att de i hög grad uppskattat ”gruppen””. I slutredovisningen för det andra projektet framkommer att projektledningens uppfattning är att projektet:

i många fall inneburit att man (deltagare)fått chans att formulera sig, blivit lyssnad till och fått komma till tals, att man fått knyta nya kontakter och sociala nätverk och att man fått vara medskapare i något som kan hjälpa andra. Det har också bidragit till en ökad kunskap om psykisk ohälsa och minskat stigma kring sin ohälsa

Under intervjun berättade projektföreträdaren att alla projektaktiviteter utvärderats och att responsen från deltagarna varit på det stora hela positiv. Många hade upplevt de samtalsgrupper de deltagit i som stärkande.

Avsikten med ett tredje projekt var att kompetensutveckla det aktuella studieförbundets högläsare och öka den litterära upplevelsen för målgruppen, det vill säga för personer med demens samt boende inom äldreomsorgen. Projektet hade använt sig av den alternativa metoden att låta andra förmedla deltagares upplevelser av och synpunkter på aktiviteten. Under intervjun berättade projektföreträdaren att det varit en utmaning att mäta målgruppens upplevelser av högläsningscirklarna i fråga. För att försöka komma åt hur aktiviteten upplevdes av deltagarna hade man pratat med högläsarna, med personal på boendena och med anhöriga. De hade förmedlat att de upplevde ett lugn i samband med cirklarna – och att det hänt att deltagare somnat. I projektets slutredovisning beskrivs att ”de allra flesta är trogna sin högläsningstund och kommer vecka efter vecka” samt att ”minnen väcks till

liv genom litteraturen och fina samtal hålls” som (ytterligare) tecken på att högläsningen uppskattats av målgruppen.

Två av de sex projekten var inriktade på transport- och trafiksäkerhet. Det ena projektet var inriktat på att förbättra möjligheterna att söka och få dispens för körkort vid synfältsbortfall. I slutredovisningen för projektet framgår att:

Vi har ingivit hopp hos många, och på sikt kommer 2 av 3 körkort som idag dras in att kunna bedömas annorlunda. Det handlar om 350 -400 personer om året, minst. Personer som inte kommer att påverka trafiksäkerheten negativt.

Det andra projektet var inriktat på att genom information och utbildning minska antalet skadade och omkomna i elrullstolsrelaterade trafikolyckor. I slutredovisningen framkommer att ”75 procent av de som genomgått utbildningen uppger att den gett dem användbara kunskaper” samt att ”80 % av de 31 personer som svarade på utvärderingen uppger att de har nytta av kunskaperna från utbildningen”.

Avsikten med det sjätte projektet var att utveckla en receptapplikation kring mat och måltider för äldre personer i eget boende. På intervjufrågan om hur målgruppen upplevt projektet/verksamheten hänvisade projektföreträdaren till att appen vid tiden för intervjun (1 september 2022) används i hela Sverige och laddats ner totalt 9 344 gånger.

6.1.3 Kulturinriktade projekt

Två av de sex kulturinriktade projekten var avslutade och ett var i slutfasen vid tiden för datainsamlingens påbörjan i augusti 2022.

Ett av projekten hade haft som ambition att få målgruppen äldre med medfödd eller åldersrelaterad funktionsnedsättning att minnas, skriva och berätta samt att spegla deras texter i en radiopodd. I slutrapporten beskrivs projektmålen som i det stora hela uppnådda trots att pandemin pågått under nästan hela projekttiden. Projektets betydelse för de som deltagit beskrivs i termer av att ”De som deltagit har fått sina texter publicerade för alla att beskåda. De har fått skriva om sina minnen, drömmar, rädslor och allt som hör livet till”. Under intervjun beskrev projektföreträdaren att det kommit in så många texter som ett tecken på att projektiden fungerat.

Ett annat projekt har varit inriktat på att utveckla en modell eller ett koncept som ger äldreboenden (och dagverksamheter) möjlighet att erbjuda

målgruppen ”äldre med funktionsnedsättning” att i trygg miljö berätta sina livsberättelser och sprida dem genom musik. I slutredovisningen framkommer hur de aktiviteter som kunnat genomföras (trots pandemin) fått positiv feedback från deltagarna ”vilket får oss att tolka projektet som stimulerande, roligt och inspirerande för målgruppen”. Den intervjuade projektföreträdaren berättade att projektet också skapat en gemenskap bland de som deltog. Deltagare på äldreboenden hade kommit närmare och lärt känna varandra.

Det tredje projektet hade som målsättning att underlätta kommunikationen med personer med demenssjukdom som bor hemma genom musik och sång. Enligt den intervjuade projektföreträdaren är det svårt att göra en rättvis bedömning av projektet och hur det upplevts av målgruppen. Verksamheten begränsades av pandemin på ett sätt som gått ut både över antalet deltagare och kontinuiteten i verksamheten. Någon regelrätt utvärdering av verksamheten hade inte genomförts av projektledningen, men enligt återkoppling från de anhöriga som tagit del av metoden att använda musiken som ett sätt att kommunicera med sin partner med demenssjukdom gör den det lättare för de anhöriga. Den situation paret befinner sig i fungerar också bättre.

6.1.4 Projekt inriktade på it

Inget av de fyra it-inriktade projekten var avslutat när datainsamlingen påbörjades, men ett var i slutfasen av projektiden. Avsikten med projektet hade varit att lära äldre personer med funktionsnedsättning att hantera de nödvändiga samhällstjänster som idag erbjuds i form av välfärdstjänster och vårdkontakter via nätet. På grund av sjukdom var det inte möjligt att få till en intervju med företrädare för det här projektet. I slutredovisningen beskrivs projektets betydelse för målgruppen på följande sätt:

Många har känt sig sedda och hörda. De har fått ventilera sin frustration på ett samhälle som lämnar dem i dammet och de har även fått se att tekniken inte är så farlig som de först trott. Personliga träffar och även gruppträffar har varit positiva och ledaren har fått mycket beröm för kunskap och bemötande

Sammanfattningsvis förmedlar projektredivisningarna och intervjuerna en i det stora hela positiv bild av hur de avslutade verksamheterna upplevts av de som deltagit. De ger också en inblick i hur deltagarnas upplevelser och synpunkter tagits tillvara och uppmärksammas med olika metoder och på

olika mer eller mindre vedertagna sätt. Dessutom förmedlas ytterligare exempel på hur pandemin påverkat enskilda projekt.

6.2 Vad finns kvar av avslutade projektverksamheter?

Datainsamlingen för den här utvärderingen – intervjuerna med projektföreträdare och analysen av projektansökningar och års- och slutredovisningar – startade upp i slutet av augusti 2022. Vid den tidpunkten var endast sju av de 39 projekten avslutade. Två hade avslutats 2020, fyra 2021 och ett hade avslutats under sommaren 2022.¹⁸

När Arvsfondsdelegationen själva följer upp i vilken utsträckning verksamheter som beviljats medel från fonden lever vidare efter projekttiden räknar man med att det ska ha gått minst fyra månader mellan det att stödet upphört till dess att det görs en slutlig bedömning av överlevnaden efter projektslut (Skr. 2022/23:134). Med det som utgångspunkt presenteras i detta avsnitt en kategorisering av vad som fanns kvar av sex av de sju projekt som avslutats då datainsamlingen påbörjades i augusti 2022.¹⁹ (I bilaga 4 framkommer namnen på de kategoriserade projekten). Kategoriseringen, baseras i huvudsak på intervjuerna med projektföreträdare och utgår från Arvsfondens tre kategorier för att bedöma om det finns verksamheter, aktiviteter, metoder eller arbetssätt som lever vidare och fortsätter främja Arvsfondens målgrupper:²⁰

- Kategori 1 – Projekt som inte lämnar några spår

Projekt där det inte har gått att genomföra den verksamhet som stödmottagande organisation beviljats medel för.

Inga projekt har bedömts tillhöra kategori 1.

---

¹⁸ Angivet år då projektet avslutats grundar sig på uppgifter från de intervjuade projektföreträdarna om när projektverksamheten i praktiken upphörde. (Slutredovisningarna har inkommit till Arvsfonden efter detta datum)

¹⁹ Den stödmottagande organisationen för det projekt som avslutats 2021 visade sig ha gått i konkurs och det var inte möjligt att få uppdaterade uppgifter om vad som hänt med verksamheten efter det att slutredovisningen lämnats in till Arvsfonden.

²⁰ Det har tidigare funnits fyra kategorier för att bedöma projekts överlevnad. I den version som nu gäller har de tidigare kategorierna 3 och 4, som omfattat projekt som har resultat som levt vidare efter projektslut slagits samman till en kategori (Skr. 2022/23:134).

- Kategori 2 – Projekt vars resultat inte lever vidare på ett tydligt sätt

Projekt som genomförts enligt projektplan, men vars resultat inte på ett tydligt sätt lever vidare efter projektets slut.

TVÅ projekt har bedömts tillhöra kategori 2.

Avsikten med det ena projektet var att få målgruppen (Äldre med medfödd eller åldersrelaterad funktionsnedsättning) att minnas, skriva och berätta samt att spegla deras texter i en radiopodd. Under intervjun framkom att hemsidan med allt material från projekttiden finns kvar. Den fylls fortfarande på med en ny låt varje månad/”Månadens låt”. Projektet lever därmed i någon mån vidare. På intervjufrågan ”Lever den verksamhet som initierades via projektet vidare efter det att den av Arvsfonden finansierade projekttiden tagit slut?” svarade projektföreträdaren själv ”I viss utsträckning”.

Även det andra projektet som bedömts tillhöra denna kategori är kulturinriktat. Detta projekt hade två primära målgrupper: Personer med demenssjukdom som bor hemma och deras anhöriga/närstående och andra personer som finns i deras närhet. Ambitionen med projektet hade varit att introducera metoden att använda musik och sång för att skapa kommunikation med den demenssjuke personen för personer som bor hemma. I samband med intervjun framkom att projektverksamheten drabbats hårt av pandemin som gjort det svårt att nå ut till målgrupperna i planerad omfattning och med önskvärd kontinuitet. Fem personer med demenssjukdom och deras anhöriga hade deltagit i projektet på det sätt som beskrivits i ansökan, dvs. träffat en handledare (projektledaren) vid 1–3 tillfällen och gjort en musikkartläggning och spellistor. Därtill hade 53 anhöriga deltagit i aktiviteter som anordnats och drygt 1 000 hade personer deltagit vid föreläsningar, träffar osv. Metoden, att använda musik som ett sätt att kommunicera, finns kvar i organisationen. Vid tiden för intervjun fanns också en plan för fortsatt implementering av metoden i samverkan med projektets samarbetspartners. Några möten hade ägt rum, men än så länge hade det varit svårt att samla gruppen. På intervjufrågan ”Lever den verksamhet som initierades via projektet vidare efter det att den av Arvsfonden finansierade projekttiden tagit slut?” svarade projektföreträdaren själv ”I viss utsträckning”.

- Kategori 3 – Projekt vars resultat lever vidare på ett tydligt sätt

Projekt vars verksamheter, aktiviteter, metoder eller arbetssätt lever vidare på ett tydligt sätt och som därmed fortsätter främja Allmänna arvsfondens målgrupper även efter projektslut.

Fyra av de sex projekten har bedömts tillhöra kategori 3.

Samtliga projekt som bedömts tillhöra denna kategori är stödinriktade.

Kategoriseringen av det första projektet är baserad på uppgifter om att det arbete med att förbättra möjligheterna att söka och få dispens för körkort vid synfältsbortfall som startade upp under projekttiden fortgår och har lett till regeringsuppdrag och föreskriftsarbete. En lagändring (2024) är på gång. På intervjufrågan ”Lever den verksamhet som initierades via projektet vidare efter det att den av Arvsfonden finansierade projekttiden tagit slut?” svarade projektföreträdaren själv ”I stor utsträckning”.

Under intervjun med företrädaren för projekt nummer två framkom bland annat att de samtalsgrupper som startades upp och den modell som togs fram under projekttiden för att främja seniorers psykiska och existentiella hälsa fortfarande lever kvar och används. Studieförbundet i fråga finansierar numera själva samtalsgrupperna; som också erhåller ett inspirationsbidrag från regionen. På intervjufrågan ”Lever den verksamhet som initierades via projektet vidare efter det att den av Arvsfonden finansierade projekttiden tagit slut?” svarade projektföreträdaren själv ”I stor utsträckning”.

Under intervjun rörande det tredje projektet framkom att den högläsning som under projekttiden bedrivits på boenden för personer med demenssjukdom efter projekttiden övergått till att genomföras som en del av den reguljära verksamheten inom studieförbundet i fråga. På intervjufrågan ”Lever den verksamhet som initierades via projektet vidare efter det att den av Arvsfonden finansierade projekttiden tagit slut?” svarade projektföreträdaren själv ”I stor utsträckning”.

Under intervjun beträffande det fjärde projektet framkom att den kostnadsfria app som togs fram under projekttiden laddas ner i hela Sverige och marknadsförs vid informationstillfällen, mässor och på utställningar som genomförs av den organisation som var huvudman för projektet. Organisationen finansierar själva uppdateringar och eventuella omkostnader. Efter att ett bokförlag hört av sig med ett erbjudande om att finansiera en

bokproduktion av innehållet i appen finns den numera även i bokform. Boken vann första pris i Svenska Måltidsakademiens tävling om årets bästa måltidslitteratur inom kategorin Hälsa. På intervjufrågan ”Lever den verksamhet som initierades via projektet vidare efter det att den av Arvsfonden finansierade projekttiden tagit slut?” svarade projektföreträdaren själv ”I stor utsträckning”.

6.2.1 Framgångsfaktorer ur ett projektföreträdarperspektiv

Att projektverksamheten svarat mot ett faktiskt, existerande, behov lyfts fram som en framgångsfaktor och förutsättning för överlevnad efter projekttiden av de intervjuade projektföreträdarna för tre av de fyra projekten. Att projekten svarar mot ett behov hos målgruppen är också en förutsättning för att projekten ska beviljas medel ur Arvsfonden. Så här beskriver exempelvis företrädaren för det projekt vars mål hade varit att utveckla en receptapplikation kring mat och måltider vad som bidragit till projektets framgång:

I detta precis som i andra projekt som X (namnet på organisationen borttaget) bedriver är nyckeln till att lyckas att behovet finns och att projektresultatet efterfrågas av målgruppen. Då är det lätt att nå ut och få projektet att leva efter projekttiden. Dessutom är det viktigt att ha förankring i aktuella verksamheter och ha en ständig dialog med målgrupp/samarbetspartner/referensgrupper. En organiserad och bra projektstruktur är också av största vikt.

Att det finns ett behov betonas alltså vid sidan av förankring i organisationen, en fungerande projektstruktur och dialog med målgruppen och samarbetspartners.

För de två projekten som har haft ett studieförbund som huvudman beskrivs att verksamheten platsar som studiecirkel och därmed i organisationens ordinarie verksamhet ha bidragit till verksamhetens fortlevnad efter projekttidens slut.

Ett av de fyra projekt som bedömts leva vidare på ett tydligt sätt har, som framkommer ovan, varit inriktat på att förbättra möjligheterna att söka och få dispens för körkort vid synfältsbortfall. Enligt den intervjuade projektföreträdaren har den envishet och uthållighet som funnits i projektledningen varit avgörande för att projektet lyckats så pass bra med att uppnå sina mål och leva vidare. I projektets slutredovisning återkommer detta

med envishet eller vilja som svar på en fråga om vad som varit den viktigaste framgångsfaktorn för projektet: ”Den okuvliga viljan hos teamet och behovet av upprättelse hos deltagarna tillsammans med kompetens inom synrehabilitering, optik, ögonsjukdomar, trafikbeteende och trafikforskning”. Även den kompetens som samarbetspartners bidrar med lyfts alltså fram som framgångsfaktorer.

6.3 Hur kommer det att gå för de övriga projekten?

Vid tiden för datainsamlingen pekade mycket mot att de övriga projekten också kommer att antingen leva vidare eller fullfölja verksamheten till dess att stödet från Arvsfonden upphör och därefter på olika sätt lämna spår i den egna organisationen, bland de som deltagit i projektaktiviteter och i de organisationer man samarbetat med. I sina svar på intervjufrågan ”Vad är ni mest nöjda med när det gäller hur projektet genomförts?” gav flera av projektföreträdarna uttryck för en stolthet över hur man lyckats med att anpassa projektverksamheten och hantera alla de utmaningar som pandemin inneburit.

7. Diskussion

Syftet med utvärderingen som redovisats i den här rapporten var enligt uppdragsbeskrivningen att ta tillvara erfarenheter och kunskaper som gjorts inom ramen för sammanlagt 39 arvsfondsprojekt som under åren 2017–2023 fått ekonomiskt stöd från Arvsfonden. Gemensamt för projekten är inriktningen på en äldre målgrupp med funktionsnedsättning.

Avsikten med detta avslutande kapitel är att sammanfatta och diskutera utvärderingens resultat och vad som framkommit i förhållande till de frågeställningar som ingick i uppdraget att belysa.

7.1 Vilka spår har Arvsfondens pengar lämnat och under vilka betingelser har de lämnat spår?

De projekt som ingår i den här utvärderingen har, med något enstaka undantag, bedrivits under extraordinära förhållanden under delar eller hela projekttiden. Coronapandemin är utan tvekan den betingelse som påverkat verksamheterna mest. Att projekt på grund av pandemin har fått pausas och dragit ut på tiden är ett av skälen till att det bara varit möjligt att uttala sig om vilka spår sex av projekten lämnat. De flesta av projekten pågick fortfarande och fick stöd från Arvsfonden när datainsamlingen genomfördes hösten 2022, eller hade helt nyligen avslutats.

En annan gemensam betingelse för projekten är att de riktar sig till äldre personer med någon typ av funktionsnedsättning. Många av de som deltagit, och deltar, i projektaktiviteter har en demenssjukdom eller annan kronisk sjukdom. Andra har en intellektuell funktionsnedsättning. Flera bor på äldreboenden eller LSS-boenden. I förhållande till andra arvsfondsprojekt som bedrivits under pandemin har de projekt som ingår i den här utvärderingen sannolikt ställts inför särskilt stora utmaningar. Mot den bakgrunden kan det ses som särskilt positivt att resultaten från fyra av de sex avslutade projekten bedömts leva vidare på ett tydligt sätt. Detsamma gäller de två projekt som har genomfört den verksamhet som projektet planerat för, men där det otydligare vad som levt vidare efter projektslut. Intervjuer med projektföreträdare för de stödinriktade projekten i fråga är den huvudsakliga grunden för bedömningen.

Ett av de fyra projekt som bedömts leva vidare på ett tydligt sätt gör det genom att det arbete med att förbättra möjligheterna att söka och få dispens för körkort vid synfälsbortfall som startade upp under projekttiden fortgår och har lett till regeringsuppdrag. En lagändring är också på gång. Ett annat projekt lever vidare på ett tydligt sätt genom att de samtalsgrupper som startades upp och den modell som togs fram under projekttiden för att främja seniorers psykiska och existentiella hälsa fortfarande lever kvar och används i det aktuella studieförbundets ordinarie verksamhet. Ett tredje projekt lever också vidare som en del av ett studieförbunds reguljära verksamhet. I detta fall rör det sig om högläsning på boenden för personer med demenssjukdom. Det fjärde projektet lever vidare på ett tydligt sätt genom att den kostnadsfria receptapplikation som togs fram under projekttiden laddas ner i hela Sverige och marknadsförs vid informationstillfällen, mässor och på utställningar som genomförs av organisationen i fråga. Innehållet i appen har efter projekttiden också utgivits i bokform.

Vad gäller de två projekt som bedömts ha genomfört den verksamhet som planerats, lever även de vidare i någon mån. Avsikten med det ena projektet var att få målgruppen (Äldre med medfödd eller åldersrelaterad funktionsnedsättning) att minnas, skriva och berätta samt att spegla deras texter i en radiopodd. Under intervjun framkom att hemsidan med allt material från projekttiden finns kvar och fylls på med en ny låt varje månad. Ambitionen med det andra projektet hade varit att introducera metoden att använda musik och sång för att underlätta kommunikationen med personer med demenssjukdom som bor hemma. Metoden, att använda musik som ett sätt att kommunicera, finns kvar i organisationen. Vid tiden för intervjun fanns också en plan för fortsatt implementering av metoden i samverkan med projektets samarbetspartners.

Även att de övriga projekten då datainsamlingen påbörjades i augusti 2022 – trots pandemin – fortgick är värt att notera. Två av de projekt som bedömts leva vidare på ett tydligt sätt har samtidigt haft fördelar som andra projekt saknar. Det ena var nästan avslutat när pandemin började och det andra handlade om att utveckla en webbapplikation och påverkades på det sättet mindre av pandemin än projekt som till exempel påverkats av besöksrestriktioner på äldreboenden och LSS-boenden.

I de uppföljningar som Arvsfondsdelegationen gör av avslutade projekt som slutredovisats anges några bidragande faktorer till överlevnad efter projektslut vara bl.a. projektförankring, både i den egna organisationen och hos samarbetsaktörer, och tid (skr 2022/23:134).

Att det även är viktigt att verksamheten, metoden eller produkten som startar upp eller utvecklats under projekttiden svarar mot ett reellt behov i målgruppen och/eller uppfattas som angelägen och användbar bland verksamheter och aktörer som arbetar med och möter målgruppen kan kanske framstå som självklart. I den här utvärderingen framkom emellertid detta som centralt när företrädarna för överlevande projektverksamheter själva bedömde vad som bidragit till att projekten fortfarande finns kvar. Att behovet av verksamheten är mindre än man förutsett bedömdes också vara ett skäl till att en pågående verksamhet haft problem med att rekrytera deltagare, trots det omfattande arbete som lagts ned.

Kreativitet i projektledningen kombinerat med förmåga och mod att frångå projektplanen och anpassa verksamheten till oförutsedda betingelser har framträtt som en övergripande framgångsfaktor under arbetet med den här utvärderingen. En förutsättning för detta har varit att projekten haft en kontinuerlig dialog med Arvsfonden, som möjliggjort en flexibilitet och förståelse att en projektplan under tidens lopp kan behöva ändras.

Det var genom att tänka nytt och ställa om som projektverksamheter lyckades att ta sig genom pandemin och arbeta vidare mot uppsatta mål. Det är också genom att tänka nytt och ställa om som projektverksamheter lyckats med att driva verksamheter på ett sätt som är anpassat efter de deltagare som de faktiskt mött, snarare än de som de trodde att de skulle möta. Det är en slutsats som kan dras om blicken lyfts till att omfatta vad som framkommit i utvärderingen i sin helhet – det vill säga när även projekt inkluderas som ännu inte var avslutade vid tiden för datainsamlingen.

I kategori 2 i Arvsfondens bedömning av överlevnad efter projektslut ingår projekt vars resultat inte lever vidare på ett tydligt sätt. Att projekt inte lever vidare på ett tydligt sätt specificeras innebära: ”Projekt som genomförts enligt projektplan, men vars resultat inte på ett tydligt sätt lever vidare efter projektets slut”. Ett förslag, baserat på resultatet från den här utvärderingen, är att omformulera förtydligandet så att det i stället för att premiera följande

av projektplanen premierar att projektmålen uppfylls. Förslaget är baserat på hur viktigt det i utvärderingen har framstått att som projektledare kunna – och våga – frångå projektplanen för att uppnå uppsatta mål och göra projektdeltagare delaktiga i att utveckla verksamheten utifrån sina behov. Ett av flera exempel på det som berörts i rapporten är ett projekt med målet att motverka ensamhet bland äldre personer med intellektuell funktionsnedsättning. Enligt projektplanen skulle detta åstadkommas genom att deltagarna i studiecirkelsformat lär sig hur man på egen hand hittar information om aktiviteter i sin närhet. I planen ingick också att personer ur målgruppen skulle fungera som cirkelledare. När verksamheten sedan startade upp visade det sig att det inte var möjligt att genomföra verksamheten på det planerade sättet. Deltagarna var skörare och hade mindre ork än väntat. Att överhuvudtaget ta sig till aktiviteten var en tillräcklig utmaning för flera. Projektledningen bestämde sig då att låta deltagarna själva bestämma vad de skulle göra under träffarna. Verksamheten blev på det sättet mer av en social träffpunkt än en utbildning i att själv söka upp (andra) aktiviteter. Samtidigt uppfyllde den fortfarande målet att motverka ensamhet.

7.2 Vilka framkomliga vägar har projekten funnit och vilka hinder har de stött på?

Frågan om vilka framkomliga vägar projekten har funnit och vilka hinder som de har stött på har i rapporten belysts med fokus på den centrala processen att rekrytera deltagare till verksamheterna samt på målgruppens delaktighet i verksamheterna.

7.2.1 Rekrytering

När det gäller rekryteringen har följande utmaningar lyfts fram:

- 1) Svårigheter att träffas fysiskt och omställningar till att genomföra aktiviteter digitalt under pandemin;
- 2) Att engagera människor i aktiviteter som de inte ägnat sig åt förut eller kanske ens hört talas om;
- 3) Att hitta ord och formuleringar som gör att projektverksamheten får ett positivt mottagande och att potentiella deltagare blir intresserade av projektet och vill vara med;

4) Att rekrytera deltagare via personal på äldreboenden och LSS-boenden samt;

5) Att få till en heterogen grupp deltagare vad gäller kön och etnisk tillhörighet samt att nå personer som inte redan är aktiva i andra sammanhang.

Olika typer av prova-på-aktiviteter – både för potentiella deltagare och för yrkesgrupper inom vård- och omsorg som möter personer i målgrupperna i sitt arbete – har beskrivits som en framkomlig väg att hantera utmaningen att engagera människor i för dem nya och okända aktiviteter (2). Detsamma gäller den utmaning som det i en del projekt varit att rekrytera deltagare med personal på boenden som mellanhand (4), eller att nå ut till de inte redan aktiva (5). Att pandemin med åtföljande restriktioner gjort att prova-på-aktiviteter periodvis inte har kunnat genomföras har belysts som ett hinder i sig.

Att de ord och språk (inklusive bildspråk) som använts vid planeringen av projektet och i ansökan om stöd från Arvsfonden blivit till hinder när deltagare ska rekryteras till verksamheten (3) har i de aktuella projekten hanterats på ett framgångsrikt sätt genom att projektledningen, efter att ha insett var problemet ligger, kommunicerat verksamheten eller målgruppen i andra termer (eller med ett annat bildspråk). Ett förslag med stöd i resultatet är att organisationer som planerar att söka stöd från Arvsfonden tidigt i processen testat olika sätt att benämna (och bildmässigt återge) målgruppen och verksamheten med andra – till exempel med personer som själva tillhör målgruppen, eller med personer i de organisationer som man planerar att samarbeta med. På det sätt kan dyrbar projekttid förhoppningsvis sparas till annat.

Rekrytering av deltagare via personal på äldreboenden och LSS-boenden (4) var i många fall den enda utvägen under pandemin. Men metoden beskrivs även ha använts – och behöva användas – när restriktionerna släppts. Utöver prova-på-aktiviteter för personalen har tydlighet om vilka av de boende som ska tillfrågas och vad som krävs för att vara med lyfts som en framkomlig väg för att hantera problem kopplade till att personal påverkat rekryteringen negativt till exempel genom att inte tillfråga alla boende som skulle kunna ha glädje av aktiviteten om de vill delta.

7.2.1.1 (Hur) ska männen nås?

Utmaningen att få till en heterogen grupp av deltagare vad gäller kön (5) handlar i projekten i fråga om svårigheter att rekrytera män till verksamheterna. I flera projekt framkom att man trots riktade satsningar på att nå ut till män vid tiden för datainsamlingen hade misslyckats med att ens komma i närheten av lika många män som kvinnor.

Att kvinnor statistiskt sett lever något längre än män är en förklaring till den relativt ojämna könsfördelningen i många av de här äldreinriktade projekten. Kvinnor är också i majoritet bland dem som bor på äldreboenden (Socialstyrelsen, 2023) där flera av projektverksamheterna genomförts och genomförs. En jämn könsfördelning framstår därmed inte självklart som en rimlig målsättning för äldreinriktade projekt. Samtidigt har studier visat att män, allmänt sett, är mindre benägna än kvinnor att söka och ta emot stöd och hjälp vid psykisk ohälsa och att män i högre utsträckning än kvinnor begår självmord. Självmordsrisken bland män har dessutom visat sig öka succesivt med åldern (Forte, 2020). Att män i mindre utsträckning än kvinnor söker hjälp från andra när de har det svårt har kopplats till samhällliga maskulinitetsnormer och ideal om hur män bör vara och bete sig (se t.ex. SKL, 2018). Det betyder förstås inte att alla män följer dessa normer och agerar på det sättet. Men forskningsresultaten indikerar att det kan finnas poänger med att, såsom skett i många av projekten som ingår i den här utvärderingen, även i kommande äldreinriktade projekt fortsätta att jobba aktivt med att nå ut till män. En hjälp i det arbetet kan vara att pröva de metoder som i projekten visat sig ha lett till att man faktiskt lyckats rekrytera fler män (se kapitel 5).

Enligt Redovisning av fördelning av medel från Allmänna arvsfonden under budgetåret 2022 (Skr. 2022/23:134) beviljade Arvsfondsdelegationen under det året stöd till två projekt som enbart riktar sig till män eller pojkar. Inget av projekten rör äldre män. De vägar som i den här utvärderingen framträtt som framkomliga när det gäller att nå ut till fler män handlar i huvudsak om aktiviteter för – och av – män. Det pekar mot att projekt riktade enbart till män, ledda av män, kan ha potential att nå ut till grupper av äldre män som skulle ha glädje och behov av Arvsfondsfinansierade (stödinriktade) projektverksamheter, men som i begränsad utsträckning nåtts av projekt som ingår i den här utvärderingen.

7.2.1.2 Mångfald

Som framkommit i rapporten förefaller projektledningen i flera av de projekten även ha ägnat en hel del tid och energi åt att försöka nå ut till personer med invandrarbakgrund, utan att man uppnått det resultat man hoppats på (5). I andra projekt har man fått till mångfald bland deltagarna utan att ha arbetat för det. Möjliga svar på varför några verksamheter nått ut till personer med olika språk och bakgrund, medan de flesta inte har det, har presenterats i rapporten. Platsen för projektverksamheten verkar ha haft betydelse i några fall i kombination med att den varit tillgänglig för personer med olika språk. Projektföreträdarens egen tolkning av varför det har varit svårt att få till en mångfald av deltagare med olika språk och bakgrunder i projekt som är inriktade på personer med demens, ensamhet och äldre med psykisk ohälsa är att det har att göra med att dessa fenomen i många delar av världen är ännu mer stigmatiserande och förknippade med skam än vad de är i Sverige. Riktade verksamheter inriktade på ensamhet och psykisk (o)hälsa till finsktalande har fungerat för vissa projekt, men exempel på liknande aktiviteter för personer med utomnordisk eller utomeuropeisk bakgrund saknas.

Några förslag på om och hur arbetet med att få till mångfald i äldreinriktade projekt ska utvecklas ges inte i den här rapporten. Utvärderingen har i sig inte gett några enkla svar och ämnet ligger utanför mitt kompetensområde. En fråga som väckts är dock om det är rimligt och fruktbart att projektledare ägnar så pass mycket dyrbar projekttid till att få till mångfald bland deltagarna som en del av de projektföreträdare som intervjuats förefaller ha gjort, med liten eller ingen utdelning? Den frågan bollas härmed vidare som ett potentiellt underlag för vidare diskussion i andra forum.

7.2.2 Delaktighet

När det gäller målgruppens delaktighet i projektverksamheter har utvärderingen visat på följande utmaningar:

- 1) Deltagarnas hälso- och/eller funktionstillstånd och funktionsförmåga har inte motsvarat förväntningarna. Det har i sin tur inneburit att planerade former för deltagande inte fungerat som förväntat. Som framkommit är beskrivningar av att ha överskattat vad deltagarna kommer att orka med och klara av vanligast, men det motsatta förekommer också;

2) Problem kopplade till målgruppens delaktighet då man under pandemin försökte ställa om verksamheter till att genomföras digitalt samt att;

3) Traditionella former för återkoppling och utvärdering har inte varit ett lämpligt, tillräckligt eller fungerande sätt att ta tillvara deltagarnas – eller en del av deltagarnas – perspektiv på den aktivitet som de deltar i. Målgrupper för projekten i fråga är personer med demenssjukdom och/eller personer som bor på äldreboenden.

Att planera om och anpassa verksamheten efter de faktiska deltagarna och vad de orkar och klarar av har beskrivits som fungerande sätt att arbeta vidare mot projektmålen i projekt där deltagarnas hälso- och/eller funktionstillstånd och funktionsförmåga inte motsvarat de förväntningar som fanns då projektet planerades (1). Att lyssna på och observera deltagarnas reaktioner och kroppsspråk under det att aktiviteten pågår samt att låta andra än deltagaren själv förmedla hens upplevelser av och synpunkter på aktiviteten har framkommit som sätt som man utvecklat och använt sig av i alla utom ett av projekten där traditionella former för återkoppling från deltagarna – eller en del av deltagarna – inte fungerat optimalt (3).

7.2.2.1 Delaktighet och tidsanda?

För ungefär 13 år sedan genomförde jag, tillsammans med två kollegor, en liknande utvärdering av projekt som var inriktade på äldre med funktionsnedsättning som erhållit stöd från Arvsfonden (Taghizadeh Larsson, Jeppsson Grassman & Whitaker, 2010). Det rörde sig då om 32 projekt som genomförts under åren 1996–2008. Under arbetet med den utvärderingen kom problem och möjligheter med det som vi då kallade brukarmedverkan (också) att framträda som intressant och som en utmaning för en del av projektverksamheterna. Till de hinder som lyftes fram även i den utvärderingsrapporten hör att individer i målgruppen inte medverkade på det sätt man planerat, förväntat sig eller hoppats på. I likhet med vad som framkommit ovan lyfte vi fram ”brukaranpassad brukarmedverkan” som en framkomlig väg som verksamheterna använt sig av.

En iakttagelse är att det vi i rapporten från 2010 beskrev som brukaranpassad brukarmedverkan i projekt med personer med kognitiva funktionsnedsättningar eller demenssjukdom som målgrupp rörde sig om:

en form för medverkan som innebär att en eller flera personer som inte tillhör den aktuella brukargruppen tar ansvar för deltagarna och deras välbefinnande och till och med – om så bedöms vara det bästa för individen själv – ordnar så att denne slipper att överhuvudtaget delta i verksamheten

(Taghizadeh Larsson, Jeppsson Grassman & Whitaker, 2010, s. 46)

I rapporten från 2010 diskuterade vi olika sidor av att personer ur målgruppen inte själva deltar i projekt utan att andra så att säga *talat för* personerna i fråga. Det kan jämföras med hur det i denna utvärdering framkommit att andra fungerat som *förmedlare* av deltagares upplevelser av och synpunkter på aktiviteten som de deltar i. Vi lyfte bland annat fram tidsandan som ett sätt att förstå att ingen person med demenssjukdom hade deltagit i de två äldsta (demensinriktade) projekten, medan individer som själva har diagnosen framträtt som högst delaktiga i ett pågående demensinriktat projekt. Vår hänvisning till tidsandan avsåg att inställningen till demenssjukdomar och personer med demenssjukdom – och till brukarmedverkan – förändrats sedan 1996 då de äldsta projekten startat upp.

Tidsandan erbjuder också ett sätt att förstå att demensinriktade projekt där personer med demenssjukdom inte själva deltar helt saknas i den här utvärderingen. Detsamma gäller att projektföreträdare beskriver andra som förmedlare av deltagares upplevelser och synpunkter snarare än att de talar för (de icke närvarande) personerna. Hit hör också den kreativitet och den vikt som företrädare för projekt som ingår i den här utvärderingen ger uttryck för i sina beskrivningar av hur man i verksamheten arbetat för att alla deltagares perspektiv på verksamheten ska tas tillvara. Det känner jag inte igen från den förra utvärderingen.

Samtidigt omfattar den här utvärderingen inte demensinriktade projekt med lika påtagligt samhällsförändrande, politiska, ambitioner som projekten i den förra utvärderingen där inga personer med demens deltog. De projekten bedömdes – både av organisationen och oss som utvärderare – ha varit betydelsefulla för att stärka ställningen för personer med demenssjukdom i samhället. En fråga som vi därmed lyfte var om det ”fortfarande kan finnas anledning att genomföra, och ge bidrag till, projekt med demenssjuka personer som målgrupp där personer med demenssjukdom *inte* är aktivt involverade?” (Taghizadeh Larsson, Jeppsson Grassman & Whitaker, 2010, s. 45). Huruvida detta fortfarande kan vara en potentiell fråga för vidare diskussion i andra

forum överlämnar jag till läsare av den här rapporten att avgöra. Detsamma gäller huruvida de alternativa former för delaktighet som belysts i den här utvärderingen är att betrakta som delaktighet i Arvsfondens mening (jag avser här att lyssna på och observera deltagarnas reaktioner och kroppsspråk under det att aktiviteten pågår och att använda tolkningar av detta som alternativ till traditionell skriftlig eller muntlig återkoppling i utveckling av metoder etcetera; att låta andra än deltagaren själv förmedla deltagarens upplevelser av och synpunkter på aktiviteten).

7.3 Hur har målgruppen upplevt insatserna – och hur många har deltagit?

Ett projektföreträdarperspektiv har av praktiska och tidsmässiga skäl kommit att dominera framställningen i den här rapporten. Det är även projektföreträdare som via intervjuerna- och i projektredovisningarna förmedlat hur projektens målgrupper upplevt de verksamheter som de deltagit i. Som framkommit ges en i det stora hela positiv bild av hur de avslutade, eller nästan avslutade, projekten upplevts av de som deltagit. Samtidigt ges en inblick i hur deltagares upplevelser och synpunkter tagits tillvara och uppmärksammas med olika metoder och på olika mer eller mindre vedertagna sätt i dessa projekt.

I rapporten återfinns också kvantitativa aspekter av de projekt som ingår i utvärderingen men som inte återupprepas här. Hit hör bland annat könsfördelningen bland deltagare och projektledare.

Konklusion

Sammanfattningsvis visar den genomförda utvärderingen hur coronapandemin – på ont och gott -har påverkat projekt riktade till äldre med funktionsnedsättning som erhöll stöd från Arvsfonden under åren 2017–2023. Utvärderingen har också belyst hur flera av de 39 projektverksamheterna har ställts inför och hanterat utmaningar som har att göra med rekrytering av deltagare och målgruppens deltagande och delaktighet i projektaktiviteter.

En övergripande slutsats är att kreativitet i projektledningen kombinerat med förmåga och mod att frångå projektplanen och anpassa verksamheten till oförutsedda omständigheter har varit en viktig framgångsfaktor, både när det gäller att hantera utmaningar relaterade till pandemin och beträffande

målgruppens delaktighet. På det sättet har projektverksamheter lyckats att ta sig genom pandemin och arbeta vidare mot uppsatta mål. Det är också genom att tänka nytt och ställa om som projektverksamheter lyckats med att driva verksamheter på ett sätt som är anpassat efter de deltagare som i praktiken kommit att delta i projektens aktiviteter. En förutsättning för detta har varit att projekten haft en kontinuerlig dialog med Arvsfonden, som möjliggjort en flexibilitet och förståelse för att en projektplan under tidens lopp kan behöva ändras.

Mot bakgrund av utvärderingens resultat föreslås:

- Att kategori 2 i Arvsfondens kategorisering av projekts överlevnad omformuleras så att den i stället för att premiera följande av projektplanen premierar att projektmålen uppfylls. Förslaget är baserat på hur viktigt det i utvärderingen har framstått att som projektledare kunna – och våga – frångå projektplanen för att uppnå uppsatta mål och göra projektdeltagare delaktiga i att utveckla verksamheten utifrån sina behov.
- Att organisationer som planerar att söka stöd från Arvsfonden tidigt i processen testat olika sätt att benämna (och bildmässigt återge) målgruppen och verksamheten med andra – till exempel med personer som själva tillhör målgruppen, eller med personer i de organisationer som man planerar att samarbeta med. På det sätt kan dyrbar projekttid förhoppningsvis sparas till annat.
- Att äldreinriktade projekt även fortsättningsvis arbetar aktivt med att nå ut till (äldre) män. En hjälp i det arbetet kan vara att pröva de metoder som visat sig ha lett till att man faktiskt lyckats rekrytera fler män i en del projekt. Resultatet från utvärderingen indikerar att projekt riktade enbart till män, ledda av män, kan ha potential att nå ut till grupper av äldre män som skulle ha glädje och behov av Arvsfondsfinansierade (stödinriktade) projektverksamheter, men som i begränsad utsträckning nås av projekt som ingår i den här utvärderingen.

Följande frågor föreslås som potentiell grund för fortsatt diskussion:

- Är det rimligt och fruktbart att projektledare ägnar så pass mycket dyrbar projekttid till att få till mångfald bland deltagarna som en del av

de projektföreträdare som intervjuats inom ramen för den här utvärderingen förefaller ha gjort, med liten eller ingen utdelning? Finns det andra sätt att uppnå mångfald i äldreinriktade projekt än de som tagits upp i utvärderingen som kan vara värda att pröva?

- Hur ska delaktighet åstadkommas för personer (med t.ex. demenssjukdom) som inte kan påverka och framföra synpunkter på traditionella (skriftliga eller muntliga) sätt? Vad ska räknas som delaktighet för personer i den situationen? Att någon annan för personens talan? Kan det finnas anledning att genomföra, och ge bidrag till, projekt som är inriktade på personer som har svårt att själva föra sin talan där personerna själva inte deltar för att på det sättet påverka samhället i en riktning som är gynnsam för målgruppen?

Referenser

Andersson, L. (2008). *Ålderism*. Studentlitteratur.

Arbetsförmedlingen (2023). Omvärldsrapport 2023 Demografi, teknikutveckling och arbetsmarknadspolitik. Nedladdad 2023-07-05 från <https://arbetsformedlingen.se/download/18.338ccf6518736d6e5e51afd/1681367445470/omvarldsrapport-2023.pdf>

Ayalon L. (2014). Perceived age, gender, and racial/ethnic discrimination in Europe: results from the European social survey. *Educational Gerontology*, 40, 499-517.

Bigby, C. (2004). *Ageing with a lifelong disability: A guide to practice, program and policy issues for human services professionals*. Jessica Kingsley Publisher.

Erlandsson, S. (2014). *Hjälp för att bevara eller förändra?: Åldersrelaterade diskurser om omsorg, stöd och service*. Avhandling för doktorsexamen. Stockholms universitet.

Etikprövningsmyndigheten (2021). Hur avgör man vad som utgör forskning enligt 2 § etikprövningslagen? Nedladdad 8 oktober 2023 från: <https://etikprovningmyndigheten.se/vanliga-fragor/>

Folkhälsomyndigheten (2020). Personer över 70 bör begränsa sociala kontakter tills vidare. Nedladdad 2023-07-04 från <https://web.archive.org/web/20200316200659/https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2020/mars/personer-over-70-bor-begransa-sociala-kontakter-tills-vidare/>

Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101.

Forte (2020). Psykisk ohälsa bland äldre – en tyst folksjukdom. Nedladdad 2023-09-07 från <https://forte.se/artikel/psykisk-ohalsa-bland-aldre-en-tyst-folksjukdom/>

Göteborgs universitet (2023). Siffrorna störtlök – så har pandemin förändrat klädshoppingen. Nedladdad 2023-07-05 från

<https://www.forskning.se/2023/04/18/siffrorna-stortdok-sa-har-pandemin-forandrat-kladshoppingen/>

Hawkley, L. C., & Cacioppo, J. T. (2010). Loneliness matters: A theoretical and empirical review of consequences and mechanisms. *Annals of behavioral medicine*, 40(2), 218–227.

Jeppsson Grassman, E. & Svedberg, L. (2007). Civic participation in a Scandinavian welfare state: patterns in contemporary Sweden. I L. Trägårdh (Red.), *State and Civil Society in Northern Europe. The Swedish Model Reconsidered*. Berhahns Books.

Krekula, C. (2021). Ålder och ålderism: Om görandet av privilegierelationer baserade på ålder. I H. Jönson (Red.), *Perspektiv på ålderism*. Social Work Press. (s. 59–79).

Kunskapsguiden (2020). Boendeformer för äldre personer. Nedladdad 2023-08-15 från <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/aldre/boendefor-aldre-personer/boendeform-for-aldre-personer/>

Kåhlin, I. (2015). Att intervjua äldre personer med intellektuell funktionsnedsättning – en mångsidig metodologisk utmaning. I E. Jeppsson Grassman & A. Taghizadeh Larsson (Red.), *Att studera funktionshinder och åldrande: En bok om metoderfarenheter*. (Skrifter från NISAL nr 11). Linköpings universitet.

Putnam, M. & Bigby, C. (2021). *Preface*. I M. Putnam & C. Bigby (Red.), *Handbook on Aging with Disability*. Routledge.

Sandberg, B. & Faugert, S. (2007). *Perspektiv på utvärdering*. Studentlitteratur.

Sande, L. (2020). *Åldras med intellektuell funktionsnedsättning. En handbok för läkare och sjuksköterskor inom primärvården*. Svenskt demenscentrum.

SCB (2022a). Folkmängd efter kön, ålder och födelseland 1970 och 2021 samt framskrivning 2070. Nedladdad 2023-03-22 från <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningsframskrivningar/befolkningsframskrivningar/po-ang/tabell-och-diagram/folkmangd-efter-kon-alder-och-fodelseland-och-framskrivning/>

SCB (2022b). Äldre – inte en homogen grupp. Nedladdad 2023-08-04 från <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningsframskrivningar/demografisk-analys/pong/statistiknyhet/efter-60.-en-beskrivning-av-aldre-i-sverige-2020/>

SCB (2022c). Sämre ekonomi för personer med funktionsnedsättning. Nedladdad 2 oktober 2023 från: <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2022/samre-ekonomi-for-personer-med-funktionsnedsattning/>

SFS 2021:401. Lag om Allmänna arvsfonden.

Shier, H. (2001). Pathways to participation: openings, opportunities and obligations. *Children & Society*, 18(2), 107–117.

SKL (2018). *Maskulinitet och psykisk hälsa: Strategier för förändringsarbete i vård och omsorg*. Sveriges Kommuner och Landsting.

Skr. 2020/21:211. Redovisning av fördelning av medel från Allmänna arvsfonden under budgetåret 2020.

Skr. 2021/22:264. Redovisning av fördelning av medel från Allmänna arvsfonden under budgetåret 2021.

Skr. 2022/23:134. Redovisning av fördelning av medel från Allmänna arvsfonden under budgetåret 2022.

SKR (2021). Får LSS-boenden införa besöksförbud? Nedladdad 2023-07-13 från <https://skr.se/skr/integrationsocialomsorg/socialomsorg/funktionshinder/covid19/faqfunktionsnedsattninggenerell/farlssboendeninforabesoksforbud.51896.html>

Socialdepartementet (2020). Besöksförbudet på äldreboenden upphör 1 oktober. Nedladdad 2023-07-04 från <https://www.regeringen.se/artiklar/2020/09/besoksforbudet-pa-aldreboenden-upphor-1-oktober/>

Socialstyrelsen (2022a). Digitalt utanförskap. Nedladdad 2023-07-05 från <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/funktionshinder/sprakstorning/digitalt-utanforskap/>

Socialstyrelsen (2022b). E-hälsa och välfärdsteknik i kommunerna 2022 Uppföljning av den digitala utvecklingen i socialtjänsten och den kommunala hälso- och sjukvården. Nedladdad 2023-07-12 från <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2022-5-7897.pdf>

Socialstyrelsen (2023). Vård och omsorg för äldre. Lägesrapport 2023. Nedladdad 2023-07-27 från <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2023-3-8444.pdf>

SVT (2020). Annes ilska mot besöksförbuden på LSS-boenden: ”Kommunerna måste följa lagen”. Nedladdad 2023-07-13 från <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/lssfobud>

Taghizadeh Larsson, A. (2016). Funktion. I S. Johansson & A. Taghizadeh Larsson (Red.), *Förändringsperspektiv på äldreomsorg - att leva som andra*. Gleerups.

Taghizadeh Larsson, A. Jeppsson Grassman, E. & Whitaker, A. (2010). *Brukarmedverkan - visioner och verkligheter. En utvärdering av 32 projekt som på olika sätt rör äldre*. Allmänna arvsfonden.

UKÄ (Universitetskanslersämbetet). (2023). långsiktiga konsekvenser av coronapandemin för undervisning och examination. Nedladdad 2023-07-05 från <https://www.uka.se/download/18.608782d21876ee45b1e8609/1682591991192/Rapport%20L%C3%A5ngsiktiga%20konsekvenser%20av%20coronapandemin%20f%C3%B6r%20undervisning%20och%20examination.pdf>

Bilaga 1 Intervjuunderlag

BAKGRUNDSFRÅGOR

Intervjuad projektföreträdare

Namn:

Uppgift/roll i projektet?

I vilken fas kom du in i projektet?

- (a) initiativtagare
- (b) involverad sedan planeringsstadiet
- (c) involverad sedan verksamhetens start
- (d) involverad i ett senare skede

Vilken typ av anställning har du haft i projektet?

- (a) anställd med lön heltid
- (b) anställd med lön deltid
- (c) arbetat helt ideellt/oavlönat
- (d) utfört både avlönat och ideellt arbete

Vilket är ditt motiv för att arbeta med projektet?

Organisationen/föreningen

Vad är organisationens/föreningens huvudsakliga inriktning?

Ligger projektet inom ramen för organisationens kärnverksamhet/vad organisationen vanligtvis ägnar sig åt?

PROJEKTET

Övergripande frågor

I vilken fas befinner sig projektet nu när intervjun genomförs?

År X av X Avslutades (datum)

Hur beskrivs följande i ansökan?

Projektets syfte?

Projektets mål?

Projektets primära målgrupp?

Hur var planen angående målgruppens ålder? Hade ni bestämt en åldersgräns?

Under vilka ekonomiska villkor har arbetet med projektet utförts (planering, utformning, genomförande)?

- (a) Avlönat
- (b) Oavlönat
- (c) Både och (t.ex. projektledare avlönad, övriga oavlönade).

Har projektet haft ytterligare finansörer utöver Arvsfonden? JA/NEJ

Tror du att ni hade genomfört projektet även om ni inte hade fått ekonomiskt stöd från Arvsfonden? JA/NEJ/JA-MEN I EN MER BEGRÄNSAD OMFATTNING

Samverkan

Vilka organisationer och föreningar har ni samverkat med? Har projektet omfattat samverkan mellan offentlig sektor och det civila samhällets organisationer? JA/NEJ

Om JA: hur initierades denna samverkan?

Vad har den konkret inneburit?

Hur har den fungerat? BRA/MINDRE BRA/VARKEN ELLER

Vad tror du bidragit till att den fungerade bra/mindre bra?

Projektets primära målgrupp

Varifrån/från vem kom idén om att starta upp just det här projektet för den aktuella målgruppen?

Vilket/vilka behov hos målgruppen var projektet tänkt att tillgodose? Vem hade identifierat behovet?

Hur hade behovet/behoven identifierats?

Vilket/vilka behov skulle du vilja säga att projektet i praktiken tillgodosett?

Har din bild av projektets målgrupp och/eller deras behov förändrats på något sätt under projektets gång? JA/NEJ

Om ja: på vilket sätt?

Har projektet/verksamheten förändrats på något sätt som svarar mot den förändrade bilden – i så fall hur?

Vilket resultat har denna/dessa ev. förändringar gett?

Hur har målgruppen upplevt projektet/verksamheten? (som du uppfattar det alt. om ni själva följt upp detta på något sätt)

Den primära målgruppens delaktighet och sammansättning

På vilket/vilka sätt har projektets primära målgrupp varit delaktiga? Hur många har deltagit i respektive roll? Ange även könsfördelning (antal eller andel kvinnor resp. män. Om ni har kunskap om projektet nått personer med annan könsidentitet, ange även detta)

ROLL	ANTAL	KÖNSFÖRDELNING
(a) Initiativtagare		
(b) Haft inflytande vid planeringen av projektet		
(c) Haft inflytande vid utformningen och genomförandet av projektverksamheten		
(d) Deltagit i verksamheten/"varit på plats"		
TOTALT ANTAL INDIVIDER UR PROJEKTETS PRIMÄRA MÅLGRUPP SOM VARIT INVOLVERADE I NÅGON AV ROLLERNA OVAN		

Hur har den primära målgruppens inflytande över planeringen, utformningen och genomförandet av projektet och projektverksamheten (b,c) sett ut?

Vad har främjat respektive hindrat målgruppens inflytande?

Hur har de som deltagit (d) fått kännedom om projektet och verksamheten?

Vad har främjat respektive hindrat rekryteringen av deltagare (d) ur målgruppen?

Hur har de rekryterade deltagarnas (d) fortsatta engagemang och deltagande i projektverksamheten sett ut?

Vad har främjat respektive hindrat de rekryterade deltagarnas (d) fortsatta engagemang och deltagande i projektverksamheten?

Hur har ni hanterat (ev) hinder rörande inflytande, rekrytering och fortsatt engagemang och deltagande?

Har strategierna varit framgångsrika?

Vilken roll har målgruppen efter projektidens slut? **BESVARAS OM PROJEKTET ÄR AVSLUTAT**

Vilka är sammanfattningsvis era erfarenheter från projektet när det gäller målgruppens delaktighet i projektet:

Har det fungerat som ni hade tänkt er eller hoppats på:

- När det gäller målgruppens inflytande över projektet och projektverksamheten? JA/NEJ
- När det gäller hur ni i praktiken lyckats med att rekrytera deltagare ur projektets primära målgrupp? JA/NEJ
- När det gäller de rekryterade deltagarnas engagemang och fortsatta deltagande i projektverksamheten? JA/NEJ

Vilka i målgruppen har projektet nått?

	Hur har sammansättningen sett ut bland de som medverkat/deltagit? Fritextkommentar
Etnisk tillhörighet: Med etnisk tillhörighet avses att någon tillhör en grupp av personer som har samma nationella eller etniska ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande. Alla människor har minst en etnisk tillhörighet. (https://www.do.se)	
Ålder Ange helst yngsta och äldsta deltagarens ålder samt deltagarnas ungefärliga medelålder	

Har projektet nått en lika heterogen sammansättning av deltagare som ni hoppats på?

Vad tror du har främjat/hindrat ovan?

Har projektet nått personer i målgruppen som inte tidigare varit aktiva i er organisation/förening? JA/NEJ

Om ja: hur stor andel av deltagarna har inte tidigare varit aktiva i er organisation/förening?

Har projektet nått personer i målgruppen som inte tidigare varit föreningsaktiva? JA/NEJ/VET EJ

Om ja: hur stor andel av deltagarna har inte tidigare varit föreningsaktiva?

Vad tror du har bidragit till att ni nått ut till inte tidigare föreningsaktiva/att ni inte gjort det?

Har projektet nått personer med sviktande hälsa och/eller funktionsnedsättningar? JA/NEJ/VET EJ

Om ja: I vilken omfattning?

Vad tror du har bidragit till att ni nått äldre med sviktande hälsa och/eller funktionsnedsättningar /att ni inte gjort det?

Framkomliga vägar och hinder

Vad är ni mest nöjda med när det gäller hur projektet genomförts?

Vilka är de största hinder ni stött på?

Hur har ni hanterat dessa hinder?

Har strategierna varit framgångsrika? Berätta.

Vad har ni lärt er under projektets gång?

Vilka av dessa lärdomar tror du att andra som kommer i kontakt med projektets målgrupp skulle kunna ha praktisk nytta av?

Har ni utvecklat några metoder eller arbetssätt inom ramen för projektet som visat sig vara särskilt betydelsefulla eller välfungerande? Ge exempel

Vad skulle ni (ev) göra annorlunda om ni skulle starta projektet idag?

**Projektets "avtryck" FRÅGORNA I DETTA AVSNITT BESVARAS OM PROJEKTET
ÄR AVSLUTAT NÄR INTERVJUN GENOMFÖRS**

Lever den verksamhet som initierades via projektet vidare efter det att den av Arvsfonden finansierade projekttiden tagit slut?

(a) Inte alls (b) I viss utsträckning (c) I stor utsträckning

Om (a) Vad hade krävts för att få verksamheten att leva vidare?

Om (b) eller (c) Var finns verksamheten idag?

Hur finansieras den?

Vad lever kvar?

Vad har bidragit till att den verksamhet som initierades under projekttiden kunnat leva kvar på detta sätt?

Har kunskaper och erfarenheter från projektet tagits tillvara eller spridits på något annat sätt än ovan?

Vad skulle ev. ha krävts för att erfarenheterna från projektet skulle kunna ha tagits tillvara på ett bättre sätt?

Vilka är de viktigaste erfarenheterna från projektet som de som på olika sätt kommer i kontakt med målgruppen i framtiden kan ha praktisk nytta av?

AVSLUTANDE FRÅGOR

Tror du att dina svar under den här intervjun, generellt sett, motsvarar övriga engagerades synsätt och upplevelser? JA/NEJ

Om nej, motivera.

Är det något du vill tillägga till det som du nu berättat om projektet?

Bilaga 2 Projekten: övergripande information

Projektets namn och omfattning	Huvudman	Inriktning	Startår	Beviljat belopp i SEK
1. En annan syn på träning 3 år	Idrottsföreningen Friskis och Svettis Tyresö	Fysisk träning	2019	3 354 652
2. På rätt plats 3 år	Soo Shim Taekwondo och Hapkido klubb	Fysisk träning	2019	2 969 818
3. Yoga hela livet 3 år	Yoga för alla Sverige	Fysisk träning	2019	3 129 353
4. Vi slutar aldrig cykla 2 år	Cykelklubben Armkraft	Fysisk träning	2019	2 054 380
5. Rörelsebingo 2+1 år	Skellefteå kommun	Fysisk träning	2020	1 307 000
6. Life in Motion 3 år	Linköping Parasportförening	Fysisk träning	2019	6 800 542
7. Hälsopeppen 3 år	Region Västerbotten	Fysisk träning	2018	5 769 733
8. I balans med yoga 3 år	Föreningen Yoga You	Fysisk träning	2019	3 959 485
9. GåBoll - nya metoder, nya samarbeten och nya verksamheter för personer med Parkinsons sjukdom 3 år	Football Club Bellevue	Fysisk träning	2020	3 320 216
10. I nöd och lust 3 år	Stiftelsen Bräcke diakoni	Stöd	2019	6 157 713
11. Hälsoprojektet – för och av äldre 3 år	Riksföreningen Äldres Hälsa	Stöd	2019	5 488 445

12. Chans till dispens – Nya metoder för träning och tester för körkort vid synfältsbortfall 2 år	Synskadades Riksförbund Kalmar län	Stöd	2018	2 916 400
13. Äldrelyftet- Aldras och må bra 3 år	Nationell Samverkan för Psykisk Hälsa	Stöd	2018	9 105 854
14. Aldras och må bra med ADHD 3 år	Riksförbundet Attention	Stöd	2019	6 959 690
15. Minnas tillsammans 3 år	ABF Södra Småland	Stöd	2019	2 873 699
16. Innan allt försvinner 3 år	Studieförbundet Vuxenskolan Värmland	Stöd	2020	4 528 826
17. Uppsökande verksamhet för att hjälpa äldre med svår, ofrivillig ensamhet 3 år	SPF Seniorerna Jönköpings län	Stöd	2020	2 194 440
18. Gott liv som äldre – aktiviteter och boende för personer med IF 3 år	Länsförbundet FUB Västmanland	Stöd	2020	8 078 998
19. Elrullstol i trafiken. 2 år	NTF	Stöd	2019	1 199 967
20. Tryggare vardag – ett metodutvecklingsprojekt av, för och med personer med Parkinsons sjukdom 3 år	KFUM-KFUK Ystad	Stöd	2020	5 949 018
21. KiX Senior 3 år	Studieförbundet Vuxenskolan Västra Götaland	Stöd	2020	4 858 323
22. Mötesglädje i stället för ensamhet 3 år	SPF seniorerna	Stöd	2020	8 526 470

23. Vänner för livet 3 år	ABF Värmland	Stöd	2020	3 966 191
24. Samtal med bilder 3 år	Funktionsrätt Västra Götaland	Stöd	2020	4 694 700
25. Tillsammans för psykisk hälsa – Senior 3 år	Studieförbundet Vuxenskolan Västmanland	Stöd	2017	2 766 746
26. Läslust hela livet 3 år	Studieförbundet Vuxenskolan Kalmar län	Stöd	2018	4 009 960
27. Matfröjd - Matlust och matglädje för äldre 3 år	Hushållningssällskap et Västra	Stöd	2017	5 451 890
28. En webbutbildning om kommunikation och demens 3 år	Stiftelsen Svenskt Demenscentrum	Stöd	2018	4 208 900
29. Odlar hela livet 3 år	Attention Göteborg	Stöd	2020	3 369 242
30. Dansa mitt liv 3 år	Föreningen Sverige berättar	Kultur	2019	5 491 778
31. Sprida mening 3 år	Sensus Studieförbund	Kultur	2018	4 571 721
32. La Bamba 3 år	Frölunda Kulturhus	Kultur	2019	4 582 417
33. Träffpunkten flyttar ut 3 år	Upplandsstiftelsen Friluftsliv och Folkhälsa.	Kultur	2019	2 348 784
34. Musik som brobyggare hemma 2 år	Studieförbundet Vuxenskolan Gävleborg.	Kultur	2018	3 451 999

ALLMÄNNA ARVSFONDEN

35. Sjung mitt liv 3 år	Föreningen Sverige Berättar	Kultur	2018	6 840 648
36. Bland kakor och moln – IT för dig som är äldre med funktionsnedsättning 3 år	Medborgarskolan Stockholmsregionen	IT	2019	4 232 081
37. Nygammal på nätet 3 år	Funktionsrätt Jönköpings län	IT	2019	1 845 178
38. Teknik har ingen ålder och inga hinder 3 år	Studieförbundet vuxenskolan Skaraborg.	IT	2020	1 845 178
39. DigiSen – Digital senior delaktighet 3 år	Pensionärernas Riksorganisation	IT	2020	4 458 601

Bilaga 3 Projekten: målgrupp, syfte och mål enligt ansökningar om projektmedel

Projektets namn	Primär målgrupp	Angivet mål och syfte- exempel ²¹	
1. En annan syn på träning	Äldre personer med synnedsättning	Utveckla en träningsform som passar äldre med synnedsättning	Förbättrad fysisk och mental hälsa
2. På rätt plats	Äldre med funktionsnedsättning	Utveckla en ny modell med taekwondo- och hapkidoinspirerad fysisk aktivitet, friskvård och social gemenskap	Höjd livskvalitet
3. Yoga hela livet	Funktionsnedsatta äldre; i första hand funktionsnedsatta äldre som bor på äldreboende	Ge personal på äldreboenden yoga som ett verktyg i sitt arbete med äldres aktivering	Förbättrad fysisk och psykisk hälsa
4. Vi slutar aldrig cykla	Personer från 61 år och äldre som tidigare använt cykeln som transport- och rekreationsmedel och som på grund av ålder/sjukdom/skada inte längre klarar att framföra en ordinär tvåhjulig cykel	Utveckla en utbildningsmodell där äldre personer med funktionsnedsättning får möjlighet att börja med paracykling	Förbättrad fysisk och psykosocialt välbefinnande

²¹ I flera ansökningar anges fler syften och mål. Här återfinns i sådana fall det först angivna målet och ett syfte som beskriver den planerade verksamheten

5. Rörelsebingo	År 1 och 2: Personer 65+ År 3 (efter ansökan om förlängning): Personer med funktionsvariation	Skapa en webbapplikation med Rörelsebingo	Locka fler till att vara fysiskt aktiva och på sikt minska antalet fallskador hos äldre +65
6. Life in Motion	Vuxna (främst seniorer) personer med medfödda och/eller förvärvade skador och sjukdomar som ger rörelsenedsättningar, tex Stroke, MS, Parkinsons och traumatiska ryggmärgsskador	Upparbeta fungerande dagträningar och sociala aktiviteter	Stärka målgruppens psykiska och fysiska hälsa
7. Hälsopeppen	Seniorer med funktionshinder	Utveckla och implementera en nyskapande sluss från hälso- och sjukvård till förenings- och näringslivet i form av en utbildning i egenhälsa samt en digital portal.	Främja psykisk och fysisk hälsa
8. I balans med yoga	Personer över 25 år med funktionsnedsättning en demens och som bor hemma	Bidra med hälsofrämjande aktiviteter i form av yoga och balansövningar	Ökat välbefinnande
9. GåBoll - nya metoder, nya samarbeten och nya verksamheter för personer med Parkinsons sjukdom	Personer med Parkinsons sjukdom som av medicinska, kognitiva och sociala skäl, har behov av insatser som är mer precisa än för gruppen äldre i allmänhet	Utveckla, anpassa, tillgängliggöra och sprida möjligheten att delta i anpassad gåfotboll för kvinnor och män i olika åldrar	Främja social gemenskap och god hälsa

10. I nöd och lust	Anhöriga. Primärt make/maka/partner, som ger ett stort och omfattande stöd till den närstående maka/make/partnern	Utveckla stödet till denna anhöriggrupp där många inte kan tänka sig att skiljas från sin livskamrat eller där det av andra skäl inte är möjligt att förändra boende- och omvårdnadssituationen för den närstående	Förbättrat stöd till denna anhöriggrupp
11. Hälsoprojektet – för och av äldre	Äldre med funktionsnedsättning/ ar av olika slag (såväl fysiska) som upplevt ofrivillig ensamhet och/eller depression	Ta fram metoder som kan motverka ensamhet och depression bland äldre med funktionsnedsättning, samt testa och därefter implementera dessa	Öka livskvalitén, delaktigheten och minska social isolering
12.Chans till dispens – Nya metoder för träning och tester för körkort vid synfälsbortfall	Vuxna personer med måttliga synfälsbortfall efter främst stroke, glaukom, diabetes och hjärntumör	Ta fram ett vederhäftigt material där man enkelt och tillgängligt får information om hur man kan göra för att förbättra möjligheterna att söka och få dispens för körkort vid synfälsbortfall	Förbättra möjligheterna att söka och få dispens för körkort vid synfälsbortfall

ALLMÄNNA ARVSFONDEN

13. Äldrelyftet - Åldras och må bra	(1) Personer över 65 år som förvärvat psykisk ohälsa tidigare i livet (sjukdom och/eller funktionsnedsättning) (2) Personer som förvärvat psykisk ohälsa efter att ha fyllt 65 år	Utveckla och systematisera befintliga metoder och arbetssätt samt utveckla egna sådana	Stärka äldre personers psykiska hälsa, motverka stigmatisering och bidra till öppenhet kring psykisk ohälsa bland äldre
14. Åldras och må bra med ADHD	Seniorer, både kvinnor och män, i åldern 60 - 75 år med ADHD-diagnos, som de fått tidigt eller sent i livet	Dokumentera befintliga fungerande arbetsmetoder och verktyg samt utveckla egna sådana som ökar graden av självbestämmande, hanterbarhet och trygghet	Motverka diskriminering och bidra till ökad öppenhet och kunskap kring ADHD hos äldre samt därigenom stärka målgruppens möjligheter till god hälsa och inflytande i samhället.
15. Minnas tillsammans	Personer med diagnosen demens	Skapa en metod för att möjliggöra för demensboenden att tillsammans med studieförbundet individanpassa upplägget och kontinuiteten på aktiviteter	Stärka demenssjukas välmående och självkänsla

16. Innan allt försvinner	Äldre med demenssjukdom i kommunerna Karlstad och Kil	Utveckla en metod med nyskapade arbetssätt och berättandet i fokus. Metoderna ska formas till studiecirkel och en cirkelledarutbildning i metoden ska tas fram.	Kognitiv träning och ökad livskvalitet
17. Uppsökande verksamhet för att hjälpa äldre med svår, ofrivillig ensamhet	Alla ofrivilligt ensamma äldre i eget boende och på särskilda boenden (SÄBO) som mår dåligt av sin ensamhet och är oförmögna att ta egna initiativ för att bryta sin ensamhet	Utveckla ett nytt uppsökande arbetssätt	Hjälpa de äldre som har störst besvär med ofrivillig ensamhet
18. Gott liv som äldre – aktiviteter och boende för personer med IF	Äldre personer med IF	Samla kunskap, ta fram metoder och verktyg som gör att äldre personer med IF kan fatta informerade och väl underbyggda beslut.	Tillgång till aktiviteter och boende som passar ålder, behov och funktioner.
19. Elrullstol i trafiken.	Personer som använder elrullstol eller elscooter	Ta fram och sprida konsumentinformation om att köra elrullstol i trafiken. Ta fram och genomföra en webbaserad utbildning för personer i elrullstol.	Minskar antalet skadade och omkomna i elrullstolsrelaterade trafikolyckor

20. Tryggare vardag – ett metodutvecklingsprojekt av, för och med personer med Parkinsons sjukdom	Personer som har Parkinsons sjukdom	Ge personer med Parkinsons sjukdom nya kunskaper om och konkreta handlingsverktyg för en tryggare vardag, främst med fokus på trygga fall	Ökad egenmakt och bättre livskvalitet
21. KiX Senior	Personer med intellektuella funktionsnedsättningar som befinner sig i eller närmar sig pensionsålder	Hitta aktiviteter där deltagare på ett kul sätt lär sig hur man på egen hand hittar information om aktiviteter i sin närhet och även hur man gör om man vill delta samt påverka utbudet och tillgängligheten pensionsålder	Motverka ensamhet
22. Mötesglädje istället för ensamhet	Ensamma seniorer med små eller inga möjligheter att komma ut till andra mötesplatser på grund av psykiska eller fysiska hinder	Utveckla en digital mötesplats (applikation)	Minska ofrivillig ensamhet
23. Vänner för livet	Värmlänningar som är över 65 år och som lever i ofrivillig ensamhet och/eller social isolering	Utveckla ett koncept/en metod som främjar psykisk och fysisk hälsa	Minska ensamhet

24. Samtal med bilder	Anhöriga/närstående till äldre personer med olika grader av kognitions/kommunikationsproblem, t ex afasi.	Med anhöriga/närstående som huvudpersoner vidareutveckla Afasiföreningens positiva erfarenhet av att samtala runt olika framtagna bilder med personer med grav afasi.	Anhöriga/närstående ska finna det meningsfullt att samtalsträna dagligen med sin partner och sätta av passande tider.
25. Tillsammans för psykisk hälsa – Senior	Seniorer som har fått en diagnos eller själva skattar en psykisk och existentiell ohälsa	Skapa en samverkansmodell som stödjer seniorers psykiska och existentiella hälsa	Främja psykisk och existentiell hälsa
26. Läslust hela livet	Personer med demens samt boende inom äldreomsorgen	Kompetensutveckla Studieförbundet Vuxenskolans högläsare	Öka den litterära upplevelsen för målgruppen
27. Matfröjd - Matlust och matglädje för äldre	Äldre personer i eget boende och äldre personer som har stöd av anhöriga/volontärer och/eller hemtjänstpersonal inom offentlig eller privat sektor	Utveckla en receptapplikation kring mat och måltider	Ökad livskvalitet

28. En webbutbildning om kommunikation och demens	Anhöriga till personer med demenssjukdom	Ta fram en webbaserad avgiftsfri utbildning om kommunikativa funktionshinder hos personer med demens och hur dessa funktionshinder kan bemötas	Ökad säkerhet och trygghet för anhöriga och andra nära personer i bemötande av personer med demens. Detta kan i sin tur medverka till att ökad livskvalitet och social inkludering hos personer med demens
29. Odlar hela livet	Ålderspensionärer med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning	Utveckla en metod med de anpassningar, struktur, planering osv som krävs för att målgruppen ska kunna lära sig att odla året runt på sin balkong livet ut.	Bra hälsa
30. Dansa mitt liv	Äldre med funktionsnedsättning på äldreboenden	Utforska dans och rörelse som verktyg för berättande; ta fram en digital applikation: ett verktyg och bank med olika kombinerbara moment, musik och färdiga danspass	Bättre livskvalité

31. Sprida mening	Äldre med medfödd eller åldersrelaterad funktionsnedsättning	Att få målgruppen att minnas, skriva och berätta samt att spegla deras texter i en radiopodd.	Ge både livskvalitet och en möjlighet att publicera sig. En chans att bli sedd och hörd.
32. La Bamba	Äldre personer + 65 med funktionsnedsättning samt äldre personer med LSS beslut	Skapa en mötesplats där äldre personer med funktionsnedsättning erbjuds möjlighet att delta i skapande verksamhet och social samvaro över generationsgränser	Ett rikare liv med glädje, lust och motivation i gemenskap och motverka ensamhet och depression
33. Träffpunkten flyttar ut	Äldre med funktionsnedsättning som bor i trygghetsboende och/eller besöker träffpunkter i Uppsala län (innefattar även trygghetsboende)	Utveckla metoder för regelbunden uteaktivitet i närnatur	Ökat välbefinnande
34. Musik som brobyggare hemma	Personer med demenssjukdom som bor hemma och deras anhöriga/närstående och andra personer som finns i deras närhet	Introducera en befintlig metod för en ny målgrupp: personer som bor hemma. Går ut på att använda musik och sång för att skapa kommunikation med den demenssjuka personen.	Underlätta vardagen och stimulera till kommunikation

35. Sjung mitt liv	Äldre med funktionsnedsättning på äldreboenden och i dagverksamhet	Utveckla en modell/koncept som ger äldreboenden möjlighet att erbjuda de boende att i trygg miljö berätta sina livsberättelser och sprida dem genom musik, foto och hantverk.	Ökad livskvalitet och lyfta de äldres röster i samhället
36. Bland kakor och moln – IT för dig som är äldre med funktionsnedsättning	Äldre personer med intellektuella eller neuropsykiatriska funktionsnedsättningar	Lära sig att bruka samhällets mest centrala digitala tjänster samt få tillgång till viktiga digitala sociala funktioner	Känsla av att ha kontroll över sina liv, delaktighet i samhället och stärkta demokratiska rättigheter
37. Nygammal på nätet	Äldre funktionsnedsatta "efterslätrare" bosatta i och kring de orter där projektet ska genomföras	Lära äldre personer med funktionsnedsättning att hantera de nödvändiga samhällstjänster som idag erbjuds i form av välfärdstjänster och vårdkontakter via nätet.	Ökad delaktighet, minskat besvär och minskad oro.

38. Teknik har ingen ålder och inga hinder	Äldre med funktionsvariation	Skapa en ny verksamhet som skall arbeta med att stötta målgruppen a äldre utanför det digitala samhället och yngre med funktionsvariation att mötas och hjälpa varandra med sina respektive utmaningar	Öka hälsan i målgruppen äldre med funktionsvariation ; ge yngre med funktionsvariation en möjlighet till meningsfull sysselsättning och/eller en väg in arbetslivet.
39.DigiSen – Digital senior delaktighet	PRO:s medlemmar och då särskilt de medlemmar som har funktionsnedsättningar och sjukdomar	Etablera en modell så att PRO kan ge medlemmar bättre förutsättningar att använda digitala lösningar både i tider av kris och under mer normala förhållanden	Ökad digital inkludering

Bilaga 4 Vad finns kvar av avslutade projektverksamheter?

(Se kapitel 7, avsnitt 7.2 för kommentarer om kategoriseringen)

Kategori 1 – Projekt som inte lämnar några spår

Kategori 2 – Projekt där den verksamhet som planerats har genomförts

- **Sprida mening, Sensus Studieförbund** (3-årigt projekt; beslut om tilldelning av medel 2018, avslutat 30 juni 2022, kulturinriktat). Kategoriseringen av projektet baserad på uppgifter från projektföreträdare i samband med intervju 30 november 2022. Avsikten med projektet var att få målgruppen (Äldre med medfödd eller åldersrelaterad funktionsnedsättning) att minnas, skriva och berätta samt att spegla deras texter i en radiopodd. Under intervjun framkom att hemsidan med allt material från projekttiden finns kvar. Den fylls fortfarande på med en ny låt varje månad/”Månadens låt”. Projektet lever därmed i någon mån vidare. På intervjufrågan ”Lever den verksamhet som initierades via projektet vidare efter det att den av Arvsfonden finansierade projekttiden tagit slut?” svarade projektföreträdaren själv ”I viss utsträckning”.
- **Musik som brobyggare hemma, Studieförbundet Vuxenskolan Gävleborg** (2-årigt projekt; beslut om tilldelning av medel 2018, avslutat 31 december 2021, kulturinriktat). Kategoriseringen av projektet baserad på uppgifter från projektföreträdare i samband med intervju 11 januari 2023. Detta projekt hade två primära målgrupper: Personer med demenssjukdom som bor hemma och deras anhöriga/närstående och andra personer som finns i deras närhet. Ambitionen med projektet hade varit att introducera metoden att använda musik och sång för att skapa kommunikation med den demenssjuke personen för personer som bor hemma. I samband med intervjun framkom att projektverksamheten drabbats hårt av pandemin som gjort det svårt att nå ut till målgrupperna i planerad omfattning och med önskvärd kontinuitet. Fem personer med demenssjukdom och deras anhöriga hade deltagit i

projektet på det sätt beskrivits i ansökan, dvs. träffat en handledare (projektledaren) vid 1–3 tillfällen och gjort en musikkartläggning och spellistor. Därtill hade 53 anhöriga deltagit i aktiviteter som anordnats och drygt 1 000 hade personer deltagit vid föreläsningar, träffar osv. Metoden, att använda musik som ett sätt att kommunicera, finns kvar i organisationen. Vid tiden för intervjun fanns också en plan för fortsatt implementering av metoden i samverkan med projektets samarbetspartners. Några möten hade ägt rum, men än så länge hade det varit svårt att samla gruppen. På intervjufrågan ”Lever den verksamhet som initierades via projektet vidare efter det att den av Arvsfonden finansierade projekttiden tagit slut?” svarade projektföreträdaren själv ”I viss utsträckning”.

Kategori 3 – Projekt vars resultat lever vidare på ett tydligt sätt

- **Chans till dispens – Nya metoder för träning och tester för körkort vid synfältsbortfall, Synskadades Riksförbund Kalmar län** (2-årigt projekt; beslut om tilldelning av medel 2018, avslutat våren 2020, stödinriktat). Kategoriseringen av projektet baserad på uppgifter från projektföreträdare i samband med intervju 18 oktober 2022 (inklusive ett flertal artiklar och skrifter som mejlades i samband med intervjun) om att det arbete med att förbättra möjligheterna att söka och få dispens för körkort vid synfältsbortfall som startade upp under projekttiden fortgår och har lett till regeringsuppdrag och föreskriftsarbete. En lagändring (2024) är på gång. På intervjufrågan ”Lever den verksamhet som initierades via projektet vidare efter det att den av Arvsfonden finansierade projekttiden tagit slut?” svarade projektföreträdaren själv ”I stor utsträckning”.
- **Tillsammans för psykisk hälsa – Senior, Studieförbundet Vuxenskolan Västmanland** (3-årigt projekt; beslut om tilldelning av medel 2017, avslutat slutet av 2021, stödinriktat). Kategoriseringen av projektet baserad på uppgifter från projektföreträdare i samband med intervju 29 augusti 2022. Under intervjun framkom bland annat att de samtalsgrupper som startades upp och den modell som togs fram under projekttiden för att främja seniorers psykiska och existentiella hälsa fortfarande lever kvar och används. Studieförbundet finansierar numera

själva samtalsgrupperna; som också erhåller ett inspirationsbidrag från regionen. På intervjufrågan ”Lever den verksamhet som initierades via projektet vidare efter det att den av Arvsfonden finansierade projekttiden tagit slut?” svarade projektföreträdaren själv ”I stor utsträckning”.

- **Läslust hela livet, Studieförbundet Vuxenskolan Kalmar län** (3-årigt projekt; beslut om tilldelning av medel 2018, avslutat november 2021, stödinriktat). Kategoriseringen av projektet baserad på uppgifter från projektföreträdare i samband med intervju 31 augusti 2022. Under intervjun framkom att högläsningen på boenden för personer med demenssjukdom efter projekttiden övergått till att genomföras som en del av den reguljära verksamheten inom Studieförbundet Vuxenskolan. På intervjufrågan ”Lever den verksamhet som initierades via projektet vidare efter det att den av Arvsfonden finansierade projekttiden tagit slut?” svarade projektföreträdaren själv ”I stor utsträckning”.
- **Matfröjd – Matlust och matglädje för äldre, Hushållningssällskapet Västra** (3-årigt projekt; beslut om tilldelning av medel 2017, avslutat februari 2021, stödinriktat). Kategoriseringen av projektet baserad på uppgifter från projektföreträdare i samband med intervju 1 september 2022. Under intervjun framkom att den kostnadsfria app som togs fram under projekttiden laddas ner i hela Sverige och marknadsförs vid informationstillfällen, mässor och på utställningar som genomförs av Hushållningssällskapet. Hushållningssällskapet finansierar själva uppdateringar och eventuella omkostnader. Efter att ett bokförlag hört av sig med ett erbjudande om att finansiera en bokproduktion av innehållet i appen finns den numera även i bokform. Boken vann första pris i Svenska Måltidsakademiens tävling om årets bästa måltidslitteratur inom kategorin Hälsa. På intervjufrågan ”Lever den verksamhet som initierades via projektet vidare efter det att den av Arvsfonden finansierade projekttiden tagit slut?” svarade projektföreträdaren själv ”I stor utsträckning”.

Utvärderingsrapporter från Allmänna arvsfonden

Samtliga utvärderingsrapporter finns för nedladdning på Arvsfondens webbplats: www.arvsfonden.se/utvärderingar

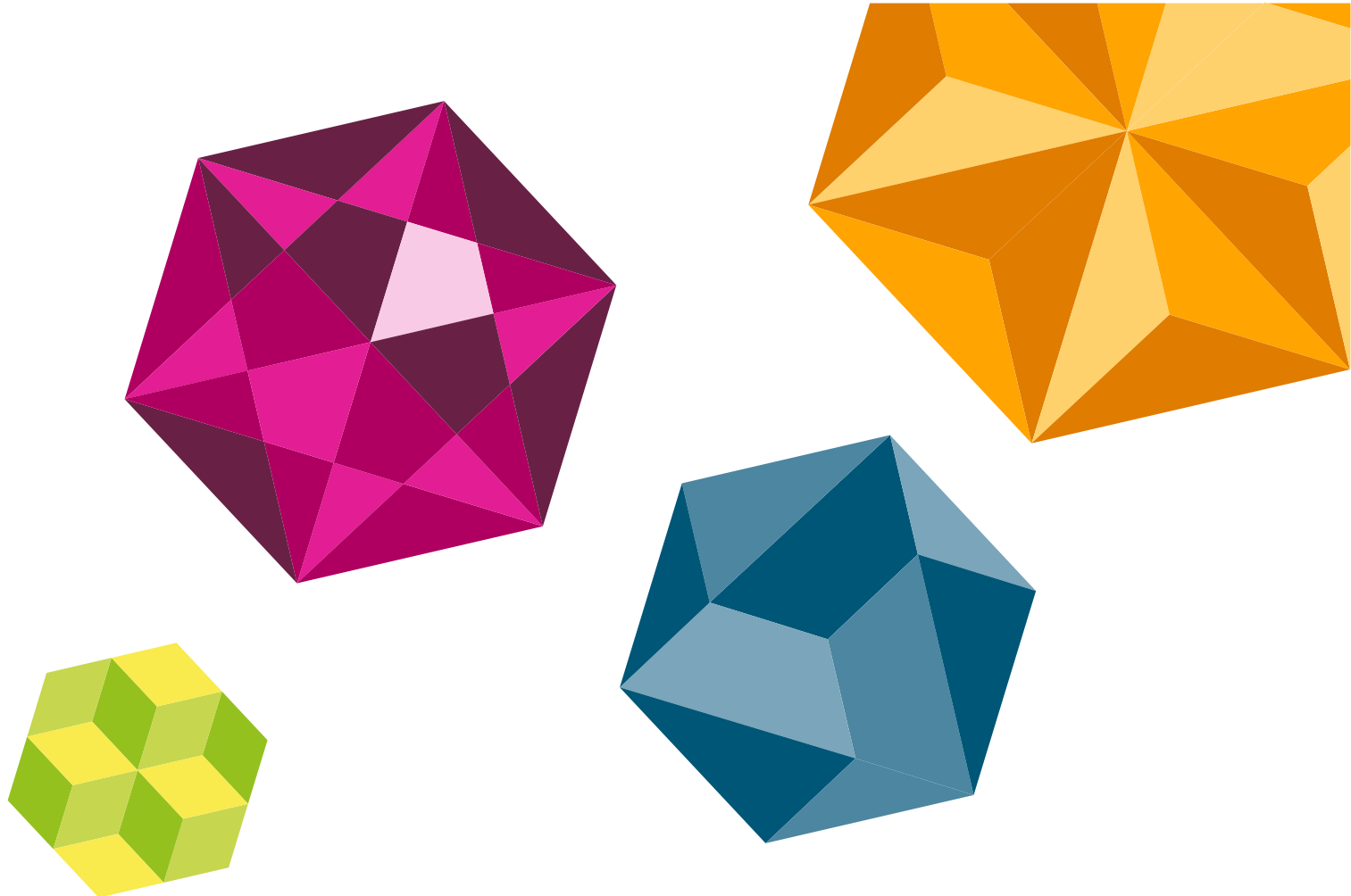
1. Unga KRIS: Utvärdering av ett projekt för att utveckla regionala unga KRIS-råd och få igång lokala föreningar över hela landet (2007)
2. Elektra: Ett projekt mot hedersförtryck och våld (2007)
3. Bemötande med kultur: Utvärdering av regeringens satsning Bemötande med kultur, en försöksverksamhet där kulturen används för att minska fördomar om personer med funktionshinder (2007)
4. Barn och rasism: Utvärdering av regeringens satsning på insatser mot rasism, främlingsfientlighet, diskriminering och homofobi riktad till barn upp till 12 år (2007)
5. Delaktighet, Diskriminering, Demokrati: Utvärdering av regeringens satsning på insatser mot rasism, främlingsfientlighet, diskriminering och homofobi riktad till personer med funktionshinder (2007)
6. Stöd efter flodvågen: Utvärdering av frivilligorganisationers stödinsatser efter tsunamikatastrofen (2007)
7. Barn och migration: Utvärdering av projekt riktade till barn och ungdomar med flykting- och invandrarbakgrund (2007)
8. Brukarstödscentra - verktyg till empowerment och full delaktighet? (2007)
9. Systrar, förena er! Utvärdering av United Sisters, en tjejverksamhet i Stockholm, Göteborg, Uppsala och Malmö (2008)
10. Barn och ungdomars kulturengagemang: En utvärdering av Arvsfondens kultursatsning (2008)
11. Ungas psykiska ohälsa och den ideella sektorn: En utvärderingssammanställning (2008)
12. Rum för idealism: Utvärdering av Arvsfondens stöd till lokaler 1994 – 2006 (2008)
13. ”Stackars flickor” i en bristfällig skola: Utvärdering av projekt som åren 1995–2008 var avsedda att utveckla skolans arbete med sexualitet och samlevnad (2009)

14. Förortens sociala kapital: En utvärdering av Lugna gatan i Göteborg och Malmö (2009)
15. Kulturell och språklig revitalisering bland romska barn och ungdomar – en väg till självorganisering: En uppföljning av Allmänna arvsfondens 27 romska projekt åren 1996–2009 (2010)
16. Utrymme för att tänka nytt: en uppföljning av 89 projekt om autism och ADHD
17. Från projekt till delaktighet: Utvärdering av 44 projekt relaterade till funktionsnedsättningen dövblindhet (2010)
18. Brukarmedverkan – visioner och verkligheten: En utvärdering av 32 projekt som på olika sätt rör äldre (2010)
19. Ung kriminell eller bara annorlunda bakgrund? Gemenskap, identitetsutveckling och integration inom Unga KRIS (2010)
20. Värdet av Unga KRIS – en samhällsekonomisk utvärdering (2010)
21. Checklistor, tålmod och gemenskap – stöd till föräldrar med intellektuella begränsningar (2010)
22. Islam och muslimer i Sverige Islam och muslimer: En utvärdering av trettio projekt finansierade av Arvsfonden 1994–2006 (2010)
23. Somaliska föreningar som överbyggare: En uppföljning av 28 svensksomaliska projekt som fått stöd av Allmänna arvsfonden (2010)
24. Kunskap och praktik i utveckling: Utvärdering av Allmänna Arvsfondens stöd till projekt om mäns våld mot kvinnor och barn (2010)
25. Föreningsvägen till integration – uppföljning av 43 Arvsfondsprojekt genomförda av organisationer bildade på etnisk grund (2010)
26. Heder och det civila samhällets metoder (2011)
27. Ingenting om oss utan oss: Allmänna Arvsfondens stöd till projekt rörande människor med psykiska problem (2011)
28. Allmänna Arvsfonden och ett samhälle i förändring (2011)
29. När staten ska förnya civilsamhället: Arvsfondens bidrag till föreningslivet (2012)
30. Vi Deltar! Utvärdering av Arvsfondens satsning på ungdomar och demokrati 2009–2012 (2012)
31. Från homo till HBTQ: Förändringsstrategier i en brytningstid. Uppföljning och utvärdering av projekt med hbt-perspektiv (2012)
32. Att ge barn och unga i utsatta situationer makt och inflytande – en utmaning för hela samhället: Utvärdering av Arvsfondens satsning Fördel Barn! 2009–2012 (2012)

33. Män och maskulinitet i rörelse– Kris, utveckling och förändring (2012)
34. Inga hopplösa fall: Om livsstilshuset, ett boende och en verksamhet för unga med ”gängerfarenhet” (2013)
35. Socialt företagande och försöken att finna fungerande sätt: En utvärdering av 67 Arvsfondsfinansierade projekt (2013)
36. Från traditionell omsorg till inflytande och delaktighet– En utmanande process: Utvärdering av 172 projekt med målgruppen personer med intellektuell funktionsnedsättning som under perioden 1994–2011 fått ekonomiskt stöd av Arvsfonden (2014)
37. Kultur med och för personer med intellektuell funktionsnedsättning– en utvärdering av projekt som erhållit ekonomiskt stöd inom området kultur och intellektuella funktionshinder 1994–2011 (2014)
38. Möjligheter och hinder att nå arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning– en utvärdering av 60 projekt som fått ekonomiskt stöd av Arvsfonden inom området arbete, sysselsättning och funktionsnedsättning 1994–2012 (2014)
39. ”Det här har jag byggt, känns bra!” Platser att bygga på: En utvärdering av Arvsfondens lokalstöd 2007–2013 (2014)
40. Trygga rum, nya möten och sociala entreprenörer (2014)
41. Vägar mot arbete: En utvärdering av 42 projekt som finansierats av Arvsfonden inom området unga, arbete och sysselsättning 1994–2012 (2015)
42. Sociala innovationer och institutionella traditioner: En utvärdering av 36 arvsfondsprojekt inriktade mot unga och kriminalitet under åren 1995–2013 (2016)
43. Projektledaren, organisationen och projektet: En studie av projektledarens arbetssituation i projekt finansierade av Allmänna arvsfonden 2012–2014 (2016)
44. Sociala medier i projekt finansierade av Arvsfonden (2016)
45. Att veta sin plats: En studie om arvsfondsprojekt i den urbana periferin (2016)
46. Samverkan mellan ideella och offentliga aktörer: målsättningar, former och resultat (2016)
47. Relationer, mötesplatser och projektlogikens utmaningar: Aktuella arvsfondsprojekt i Göteborg (2016)
48. Möjlighet till Egen Kraft! Arvsfondsprojekt med fokus på att skapa ett samhälle för alla (2017)

49. Föräldrastöd i praktiken- Uppföljning och utvärdering av Allmänna arvsfondens stöd till föräldrastödsprojekt 1994–2016 (2017)
50. Samverkan kring hedersrelaterat våld och förtryck- En studie av projektet Kärleken är fri 2014–2017 (2017)
51. En allmänning i det offentliga tjänst? En resa i Allmänna arvsfondens spår
52. Vägar till delaktighet? En studie av Arvsfondsprojekt som arbetar mot segregation, rasism, utanförskap och extremism (2019)
53. Organisering av ideellt arbete- En studie om hur det ideella arbetet organiseras i projekt finansierade av Arvsfonden 2016–2019 (2019)
54. Nyanlända barns och ungas etablering och delaktighet i samhället under en tid av ovisshet- en utvärdering av Arvsfondens ”Nyanländasatsning” under perioden 2016–2019 (2019)
55. Det lokala civilsamhällets roll på landsbygden (2020)
56. Att bygga vägar till sysselsättning- utvärdering av 14 Arvsfondsfinansierade projekt för personer långt från arbete och sysselsättning (2021)
57. Ungdomsprojekt i civilsamhällets organisationer- Relationer, samarbeten och utmaningar (2022)
58. Arvsfondsprojekt i studieförbunden (2022)
59. Möjligheter och motstånd: arvsfondsprojekt om sexualitet och funktionsnedsättning (2022)
60. Att göra för och att göra med. Verksamhet, erfarenheter och delaktighet i kulturprojekt för barn och unga (2023)
61. Barn, idrott och delaktighet. Utvärdering av stöd till Allmänna arvsfondens målgrupper genom rörelserelaterade projekt (2023)
62. Sträva efter jämställdhet. Att skapa samhörighet och utmana normer (2023)

Sedan starten 1928 har Allmänna arvsfonden bidragit till att utveckla samhället på flera olika sätt. De arv som Allmänna arvsfonden förvaltar möjliggör att hundratals projekt över hela landet får ekonomiskt stöd varje år. Under de senaste tio åren har över fem miljarder kronor fördelats till drygt 1700 utvecklingsprojekt i civilsamhället. Projekten är i alla storlekar och spridda över hela landet. Det gemensamma är att projekten är av ideell karaktär till förmån för barn, ungdomar, äldre och personer med funktionsnedsättning (oavsett ålder).

**ALLMÄNNA
ARVSFONDEN**